

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**21. YÜZYIL DIŞ POLİTİKASININ VAZGEÇİLMEZ AKTÖRÜ GİZLİ
SERVİSLER: ORTADOĞU ÖLÇEĞİNDE ABD, TÜRKİYE VE İSRAİL GİZLİ
SERVİSLERİ ÖRNEĞİ**

Mehmet Mert ÖCAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2015

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**21. YÜZYIL DIŞ POLİTİKASININ VAZGEÇİLMEZ AKTÖRÜ GİZLİ
SERVİSLER: ORTADOĞU ÖLÇEĞİNDE ABD, TÜRKİYE VE İSRAİL GİZLİ
SERVİSLERİ ÖRNEĞİ**

Mehmet Mert ÖCAL

**Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fulya MEMİŞOĞLU
Jüri Üyesi: Doç.D r. Elife Hatun KILIÇBEYLİ
Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ozan ŞAHİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd.Doç.Dr. Fulya MEMİŞOĞLU
(Danışman)

Üye: Doç.Dr. Elife Hatun KILIÇBEYLİ

Üye: Yrd.Doç.Dr. Mustafa Ozan ŞAHİN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2015

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2015

Mehmet Mert ÖCAL

ÖZET

21. YÜZYIL DIŞ POLİTİKASININ VAZGEÇİLMEZ AKTÖRÜ GİZLİ SERVİSLER: ORTADOĞU ÖLÇEĞİNDE ABD, TÜRKİYE VE İSRAİL GİZLİ SERVİSLERİ ÖRNEĞİ

Mehmet Mert ÖCAL

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fulya MEMİŞOĞLU

Aralık 2015, 94 sayfa

Gizli Servisler, 1. Dünya Savaşı'nda İngiltere, Almanya ve Fransa gibi gelişmiş ülkelerin Ortadoğu coğrafyasını yeniden düzenleme sürecinde, en az ülkelerin silahlı kuvvetleri kadar etkin bir rol oynamışlardır. Gizli servisler, savaş dönemlerinin yanı sıra barış zamanlarında da hasım ülkenin silahlı kuvvetleri hakkında teknik bilgi elde etmenin yanı sıra psikolojik hareket kapsamında, mücadele içerisinde bulunan ülkenin etnik, sosyal ve ekonomik yapısında var olan kırılma noktaları tespit ederek, ayrışmalar yaratmak üzere hamleler yapmaktadır. Bu sayede, gizli servisler bağlı bulunduğu ülkedeki karar alıcılar uluslararası arenada elinin güçlenmesini sağlayacak verilere ulaşması için gayret sarf etmektedirler.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri izledikleri dış politikalarında, gizli servislerin geçmişten gelen deneyimleri, birikimleri ve elde ettikleri bilgilere büyük önem atfetmektedirler.

Yapılan bu çalışma, dünyada birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke olmakla birlikte, spesifik olarak Ortadoğu'da etkin, proaktif bir siyaset izleyen, hâlihazırda dünyada süper güç olma özelliğini koruyan ABD, bölgesel güç olma iddiasında olan ve bu yönde dış siyaset izleyen İsrail ve Türkiye ile sınırlandırılmıştır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında, iki kutuplu bir dünyadan çok kutuplu bir dünyaya geçiş döneminde, Ortadoğu merkezli olarak yeniden düzenleme hareketi gerçekleşmektedir. Realist yaklaşımın küreselleşmeye evrildiği dünya düzeninde, süper güç ABD, Ortadoğu'yu kendisine "vadedilmiş toprak" olarak gören İsrail, Ortadoğu'da Osmanlı'nın bakiyesine sırtını dönemeyeceğini anlayan Türkiye'nin, gizli servis yapılanmaları, gizli servisler

aracılığıyla bölgede attıkları adımlar, bölgedeki sorunlara bakış açıları ve müdahale yöntemlerindeki farklılıklar detaylı şekilde incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Gizli servisler, Ortadoğu, ABD, dış politika

ABSTRACT**INDISPENSABLE ACTOR OF FOREIGN POLICY OF 21. CENTURY SECRET SERVICES: IN THE SCALE OF MIDDLE EAST, THE EXAMPLE OF THE SECRET SERVICES OF USA, TURKEY AND ISRAEL****Mehmet Mert ÖCAL****Master Thesis, Department of International Relations****Supervisor: Assist.Prof. Fulya MEMİŞOĞLU****December 2015, 94 pages**

Secret services had been played a key role for arranging period of Middle East region which held by developed countries as England, Germany and France at least their armed forces during the I.World War. Secret services, help to collect data, in scope of psychological operation, try to determine fragile points of adversary's in terms of ethnical, social and economic structure alongside technical data against adversary's armed forces in time of peace and in time of war. In this way, secret services try to reach datas which provide to help to fortify affiliated country's policy makers position in international field.

Today, developed and developing countries' governments give importance to secret services' experiment, knowledge and achieved infos during the carry out foreign policy. In spite of there are many developed and developing countries in the world, this study limited with USA which is still single great power of the world and carry out specifically effective and proactive policy, Israel and Turkey which are claiming to regional power alongside design their foreign policy through that idea.

Especially post cold war period, the transition from bipolar to single polar world, we have been witnessed to anew action of regulating in terms of Middle East centred. The evolving period of realist approach to globalization in world order, this study try to examine the diffrences of intervention methods and viewpoints of great power by the help of their secret services between USA, Israel (which see Middle East as their "promised land") and Turkey (which understand to don't walk away Ottoman balance), in detail aspect.

Keywords: Secret services, Middle East, USA, foreign policy

ÖNSÖZ

Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans öğrenimine başlamadan önce de, ülkeler arasındaki güç dengeleri, buldukları bölgede söz sahibi olabilme arayışları her zaman ilgi ve heyecanla takip ettiğim süreçlerden olmuştur. Her ülkenin yaşadığı coğrafyadaki sınırdaşları veya sınırlarından uzaklarda bulunan ülkelerle giriştiği mücadelede ekonomik ve askeri gücün etkisi yadsınamayacağı gibi bu gücün korunması için sürekli arayış içerisinde olan istihbarat kurumlarının etkileri de anahtar rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, çatışmaların sonlanmadığı, suların durmadığı enerji havzası, farklı mezheplerin yuvası Ortadoğu'da, bu bölgenin ev sahiplerinden olan Türkiye ile İsrail ve bölgeden uzakta olmasına rağmen Ortadoğu'da sahip olduğu askeri üsler, konvansiyonel birlikleri, silahları ve maddi gücü sayesinde hâlihazırda süper güç özelliğini koruyan ABD'nin gizli servislerinin dış politikalarına olan etkileri, resmi belgeler, günümüze kadar yaşanmış olaylar ve toplumların algıları ile bir potada eritmek suretiyle detaylı şekilde incelenecektir. Böylece, bu çalışma sayesinde uluslararası güç dengelerinin hızla değiştiği 21. Yüzyılda, karar alıcıların, karar alma aşamasında beslendikleri kaynaklar ve etkileri hakkında güncel bir eser sunulması hedeflenmektedir.

Tez konusunu belirleme aşamasından başlayarak, sonuçlandırıcaya kadarki süreçte beni destekleyen ve araştırmama büyük katkıları olan değerli danışmanım Yrd.Doç.Dr. Fulya MEMİŞOĞLU'na, bölüme kabulümde ve sonrası dönemde her zaman sabır ve güler yüzle yanımda olan Ç.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof.Dr. Harun ARIKAN'a, YL ders süreci ve sonrasında anlayışlarıyla, gösterdikleri yakınlıklarıyla bölüm hocalarından Doç.Dr. Elife Hatun KILIÇBEYLİ ve Yrd.Doç.Dr. Marella BODUR ÜN'e teşekkür ederim. En önemlisi, çalışma süresince yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen, kendisi de akademik kariyer basamaklarını azimle tırmanma kararlılığı içerisinde olan sevgili eşim Sabahat ÖCAL'a ve tezi yazmak için zamanından çaldığım, çoğu zaman güzel havalarda bile parka götüremediğim tatlı kızım, küçük cadım Dila ÖCAL'a, benim en iyi şekilde yetişmem için çabalayan annem, babam ve kardeşime ders sürecinde birlikte ortak çalışmalar yaptığımız arkadaşım Esra BALLI'ya, değerli dostum Efe'ye teşekkür ederim.

Mehmet Mert ÖCAL

Adana / 2015

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Önemi	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi	3
1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	3

BÖLÜM II

ORTADOĞU BÖLGESİ'NDE HAKİM YAKLAŞIMLAR: REALİZM VE KÜRESELLEŞME

2.1. Realizm	4
2.1.1. Güç Kavramı.....	5
2.1.2. Güvenlik Kavramı	6
2.2. Küreselleşme.....	9
2.2.1. Küreselleşme ve İstihbarat İlişkisi.....	10
2.2.2. Küreselleşme ve Terör	11
2.3. Strateji.....	12
2.4. İstihbarat Kavramı	12
2.5. Stratejik İstihbarat.....	16
2.6. 11 Eylül Sonrası Dönemde Değişen Güvenlik ve İstihbarat Algısı.....	18

BÖLÜM III
ORTADOĞU, İNCELEMeye KOnU ÜLKELER VE İSTİHBARAT
SERVİSLERİ

3.1. Ortadoğu'nun Coğrafi Tanımı	22
3.2. Ortadoğu'nun Siyasi Tarihi	23
3.3. Ortadoğu Bölgesi'nin Stratejik Önemi	25
3.4. ABD	27
3.5. ABD'nin Ortadoğu Ülkeleri ile Askeri, Ticari ve Diplomatik İlişkileri.....	33
3.6. İsrail	35
3.7. Türkiye.....	47
3.8. Ortadoğu'da İstihbarat Savaşları ve Suikast Politikaları	53
3.9. Küresel Gücün Var Olan Tek Temsilcisi ABD ve İstihbarat Kurumları.....	56

BÖLÜM IV
ORTADOĞU'DA FAALİYET GÖSTEREN BAŞLICA GİZLİ SERVİSLER

4.1. Gizli Servisler	63
4.1.1. ABD ve CIA	64
4.1.2. İsrail ve MOSSAD.....	67
4.1.3. Türkiye Cumhuriyeti ve MİT	72

BÖLÜM V
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	78
------------------	----

KAYNAKÇA	82
-----------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ	94
-----------------------	-----------

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği, European Union
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri, United States of America
ADL	: İftira ve İnkârla Mücadele Birliği, Anti-Defamation League
AIPAC	: Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi, The American Israel Public Affairs Committee
ARAMCO	: Arap Amerikan Petrol Şirketi, Arabian American Oil Company
ASAM	: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Eurasia Strategic Research Center
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri, United Arab Emirates
BM	: Birleşmiş Milletler, United Nations
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi, Greater Middle East Initiative
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı, Central Intelligence Agency
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti, People's Republic of China
DEAŞ	: DEAŞ-DAİŞ-DAESH, ad-Dawlah al-Islamiyah fil-'Iraq wa ash-Sham; The Islamic State of Iraq and al Sham
DTM	: Dünya Ticaret Merkezi, World Trade Centre
EU INTCEN	: Avrupa Birliği İstihbarat Analiz Merkezi, EU Intelligence Analysis Centre
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu, Federal Bureau of Investigation
FISA	: Yabancı İstihbarat Gözetleme Kanunu, Foreign Intelligence Surveillance Act
FISK	: Yabancı İstihbarat Gözetleme Mahkemeleri, Foreign Intelligence Surveillance Court
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü, Palestine Liberation Organization
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi, Southeast Anatolia Project
GOKAP	: Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi, Greater Middle East and North Africa Initiative
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla, Gross Domestic Product
HAMAS	: İslami Direniş Hareketi, Islamic Resistance Movement, Harakat al-Muqawama al-Islamiya
IKKY	: Irak'ın Kuzeyi'ndeki Kürt Yönetimi, The Kurdish Administration Of Northern Iraq

İİC	: İran İslam Cumhuriyeti, Islamic Republic of Iran
İSA	: İsrail Güvenlik Ajansı, Israel Security Agency
KİK	: Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi, Persian Gulf Cooperation Council
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu, National Security Board
MİKK	: Müşterek İstihbarat Koordinasyon Kurulu, Joint Intelligence Coordination Board
MİKM	: Müşterek İstihbarat Koordinasyon Merkezi, Joint Intelligence Coordination Center
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı, National Intelligence Organization
MOSSAD	: İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüsü, Intelligence and Special Operations Institute
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, North Atlantic Treaty Organization
NED	: Ulusal Demokrasi Gelişim Vakfı, The National Endowment for Democracy
NGA	: Ulusal Coğrafi İstihbarat Ajansı, National Geospatial-Intelligence Agency
NGO	: Hükümet Dışı Kuruluş, Non-Governmental Organization
NORAD	: Kuzey Amerika Hava Savunma Komutanlığı, The North American Aerospace Defense Command
NSA	: Ulusal Güvenlik Teşkilatı, National Security Agency
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi, Kurdistan Workers' Party
RF	: Rusya Federasyonu, Russia Federation
SBKP	: Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Communist Party of The Soviet Union
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, The Union of Soviet Socialist Republics
SWIFT	: Tüm Dünyadaki Bankalar Arasında Elektronik Fon Transferi, Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi, The Grand National Assembly of Turkey
THY	: Türk Hava Yolları, Turkish Airlines
IAEA	: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, International Atomic Energy Agency

USAID : Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı, The United States Agency for International Development

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1. En Büyük 20 Ekonomiye Sahip Ülkelerin GSYH Sıralaması	19
Tablo 2. ABD'nin Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri	32
Tablo 3. İsrail'in Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri.....	46
Tablo 4. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Temsilcilik Sayıları	51
Tablo 5. Türkiye'nin Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri	53

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Dünyanın en güçlü 10 ordusu	8
Şekil 2. Ortadoğu Siyasi Haritası	23
Şekil 3. ABD'nin dünya genelindeki asker sayısı	30
Şekil 4. Irak'ın Kuzeyi Mesud Barzani ve MOSSAD Yetkilileri	38
Şekil 5. İsrail Cumhurbaşkanı Zalman Şazar-Mustafa Barzani	39
Şekil 6. Ulusal ve Uluslararası Doğalgaz ve Ham Petrol Boru Hatları	50
Şekil 7. NSA Binası, Fort Meade, Maryland	57
Şekil 8. Ulusal Coğrafi İstihbarat Ajansı (NGA) Springfield, Virginia	59
Şekil 9. CIA Karargâhı, Vaşington DC.	64
Şekil 10. MOSSAD Karargâhı, Tel Aviv	68
Şekil 11. MİT Karargâhı, Ankara	72

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Dış politika, özellikle Ortadoğu’da yaşıyorsanız, günlük hayatta sıklıkla dile getirilen ve gündemde yerini her daim koruyan bir kavramdır. Strateji ise dış politikanın lokomotif olgusu olup, keşfedilecek adalar, fethedilecek toprakların nasıl keşfedileceği ve fethedileceğinin yol ve yöntemleridir. Strateji, kelimesi strategos kökünden gelmekte olup, eski Yunancada “Generalin Sanatı” anlamına gelir. Stratejinin çeşitli zamanlarda muhtelif tarifleri yapılmıştır: 1831 yılında C.Clausewitz, “Savaşı kazanmak için muharebeleri kullanma sanatıdır.” H.Moltke, “Bir çare bulma, en zor şartlar altında icraatta bulunma sanatıdır.” G.Baufre, “Anlaşmazlıkların halli için kuvvete başvuran iki hasmın diyalektiğidir.” diye tarif etmişlerdir (www.stratejinedir.com). Dış politikada karar alıcıların, savaş zamanlarında ise askeri erkânın, rekabet halinde oldukları ülke veya ülkeler grubuna karşı harekete geçmeden önce rakibinin güçlü, zayıf taraflarını bilmesinin, hem sahip olduğu gücü, hem de bu gücü harekete geçirme aşamasında yapacağı harcamaların etkin ve verimli kullanılmasına katkı sağlayacaktır. Dış politika stratejisiz, strateji ise istihbaratsız olmaz.

ABD’nin dış politikasına realist yaklaşımlar yön vermekle birlikte, özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası camiaya küreselleşmenin nimetlerini lanse eden ABD, dış politikasında aldığı kararlarda realist yaklaşımları sürdürmeye devam etmiştir. Ortadoğu özelinde ABD için Ortadoğu doğal bir film platosu görevi görmeye devam etmekte ve bu platoda çevrilen filmlerin ABD ve en yakın müttefiki İsrail açısından sürpriz şekilde sonlanmaması için bölgeyle ilgili dış politika tercihlerinde bünyelerindeki istihbarat örgütlerine de büyük görevler düşmektedir. Çinli Stratejist General Sun Tzu’nun da belirttiği üzere; “Zeki hükümetler ve başarılı komutanlar istihbarat bilgisi olmadan büyük harekâtlara girişmezler” (www.afasam.org).

İstihbarat özellikle, ilk çağlardan bu yana bir bireyden bir ülkeye kadar varlığını sürdürebilmenin en önemli aracı olmuştur. İstihbarat iç güvenliğin sağlanmasına yönelik önlemlerin alınmasına rehberlik edebildiği gibi, rekabet içerisinde bulunan ülkelerin iç güvenliği tehdit etme potansiyeli bulunan oluşumlarla muhtemel iltisaklarının, ortak planlamalarının, yönlendirmelerinin ve rol alan iç, dış aktörlerin tespitine de büyük katkı sunmaktadır.

Bu tez çalışması ile klasik diplomasiye dayalı dış politika yerine istihbarata dayalı dış politika yöntemlerinin uygulandığı zengin enerji havzalarına sahip Ortadoğu coğrafyasında ABD, Türkiye ve İsrail örneğinde istihbaratın dış politikadaki rolünün ortaya konması amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Önemi

ABD, İngiltere, Fransa gibi, deniz aşırı politikaları bulunan ülkeler, uzun yıllar sınırları ötesindeki toprakları kontrol altında tutabilmeyi sadece sahip oldukları asker ve silah gücüyle değil, asker ve silah gücüne doğru bilgi sunan istihbarat ve konuşlandıkları ülkelerdeki iç dinamiklerin nabızlarının doğru okunması sayesinde başarmışlardır. Türkiye, proaktif bir istihbarat anlayışını 2000’li yıllardan sonra benimsemeye başlamış, petrol sahalarına hâkim olma arayışlarının tetiklediği etnik çatışmaların yoğun olarak yaşandığı Ortadoğu Bölgesi’nde ABD, İsrail gibi aktif bir dış politika izleme yolunu seçmiştir. Dış politika bürokrasisindeki karar alıcıların, merkezi hükümet başkanlarının dış politika tercihlerinin belirlenmesinde önemli rol oynayan istihbarat servislerinin Ortadoğu gibi zor ve şartların sürekli değişkenlik arz ettiği bir coğrafyadaki etkilerini anlatan Türkçe içerikli eserlerin literatürde nadiren yer aldığı tespit edilmiş ve literatüre Türkçe bir eser kazandırılmasına çalışılmıştır.

ABD’nin gelişmiş ekonomisi ve dev sanayisinin, enerji kaynaklarına olan bağımlılığı, başta Ortadoğu’dakiler olmak üzere söz konusu kaynakların güvenliğini sağlama sorumluluğunu da beraberinde getirmiştir. İsrail, Ortadoğu’da var olma mücadelesini güvenlik odaklı yaklaşımlar üzerinden iç ve dış politika tercihlerini belirlemektedir. Türkiye ise konumsal olarak, Ortadoğu ve Kafkasya’daki enerji kaynaklarının batıya erişiminde yararlanılan nakil hatları üzerinde yer almasının yanı sıra Ortadoğu’da yaşayan Osmanlı bakiyesi haklarla ilişkilerini güçlendirmek suretiyle etki sahasını genişletme saikiyle bölgeye olan ilgisi artarak devam etmektedir.

Buna ilave olarak, bu çalışmanın istihbarat ve dış politika arasındaki ilişki hakkında bugüne kadar yapılmış olan sınırlı sayıdaki çalışmalara ve bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı mütalaa edilmektedir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında özellikle seçilen konunun devletlerin ulusal güvenlikleri ile doğrudan alakalı olmasından dolayı devletlerin kamuoyu ile paylaştıkları resmi dosya ve kayıtların yanı sıra gizli servis mensuplarının anıları ve tecrübelerinin açık kaynaklara yansıyan kısımlarına erişim sağlanmıştır. Bu çalışmada yöntem olarak literatür ve belge taraması yöntemi benimsenmiştir. Bu vesile ile kitaplar, yayınlanmış makaleler, tez çalışmaları ve yardımların süreklilik arz eden bir yapısı olduğundan dolayı web sitelerinde yer alan bilgilerden istifade edilmiştir. Ayrıca, çalışmada bizzat incelemeye konu ülkelerin resmi kayıtları, strateji kuruluşları ve enstitülerinin kayıtları ile bazı sivil toplum kuruluşlarının kayıtlarından istifade edilmiştir.

1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

İstihbarat konusunun özellikle Ortadoğu gibi devletlerin resmi politikalarının şeffaflıktan uzak, minimum seviyede kamuoyu ile paylaşıldığı coğrafyalarda, çalışmanın ana öznesi olan istihbarat gibi hassasiyet arz eden hususla ilgili kaynaklara ulaşımında karşılaşılan zorluklar çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur. Diğer taraftan çalışma kapsamında özellikle ABD ve istihbarat kurumlarına ilişkin verilere erişim noktasında söz konusu ülkenin mevcut şeffaf yapısından dolayı daha az zorluk yaşanmış ve ABD ile istihbarat kurumlarına, incelenen diğer ülkeler ve kurumlarına oranla daha fazla ağırlık verilmiştir.

BÖLÜM II

ORTADOĞU BÖLGESİ'NDE HAKİM YAKLAŞIMLAR REALİZM VE KÜRESELLEŞME

Çalışmanın kuramsal çerçevesini realist bakış açısının temel taşları güç ve güvenlik parametreleri ile küreselleşme adı altında küresel güçlerin ulus üstü kurumlar, STÖ'ler aracılığıyla söz sahibi olmayı planladıkları alanlarda, bölgelerde hakim olma arayışları oluşturmaktadır. K.Waltz, 1970'li yılların sonunda ortaya koyduğu kuramsal yaklaşımda, uluslararası sistemi temel araştırma konusu yapmış ve bu sistemin anarşik yapıya sahip olduğunu ileri sürmüştür. K.Waltz'a göre, milli devletler uluslararası sistem içinde kendi bağımsızlıklarını korumak için güvenliklerini sağlamak zorunda kalmakta, bu da uluslararası sistemde güvenlik sorunu (security dilemma) doğurarak devletleri silahlanmaya sevk etmektedir. Kıt kaynakların etkin kullanılması gerçeğinden hareketle, sahip olunan silahların en etkin şekilde kullanılabilmesi veya hasım ülkenin sahip olduğu silahların veya silahlı gücün etkisiz hale getirilmesi, buna karşı etkin bir savunma yürütülebilmesi ancak etkili bir istihbarat ağı ve kesintisiz bir bilgi akışı ile mümkün olabilmektedir.

2.1. Realizm

Her ne kadar realizmin entellektüel kökenleri 16. Yüzyılda 'Prens'i yazan N.Machiavelli'ye kadar uzatılabilirse ve E.H.Carr idealistlere saldırının öncülüğünü yapmışsa da, Uluslararası İlişkiler'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra beliren realist düşünceye en büyük entellektüel destek, daha sonraları realist okulun babası olarak da anılacak olan H.Morgenthau'nun 1948'de yayınlanan ve uluslararası ilişkilere daha kavramsal bir yaklaşım getiren kitabı "Politics Among Nations"dan geldi (Aydın, 2004). Burada H.Morgenthau', insan davranışlarının ve dolayısıyla devletlerin davranışlarının açıklanmasında güce ulaşma mücadelesinin önemini vurgulamaktaydı. Morgenthau, "Uluslararası Politika (Politics Among Nations)" adlı çalışmasında "güç ve güç dengesi teorisi"ni ortaya koymuştur. Realistler uluslararası hukuk ve örgütler gibi konulardan çok askeri strateji, ulusal gücün elemanları, diplomasi ve devlet yönetiminin diğer araçları ile ulusal çıkarların doğası üzerinde yoğunlaşmışlardır. Buna göre gelecekteki savaşları önlemenin yolu resmi-hukuki yapılanmalar veya ahlaki

kurallara dayanmak değil, olası saldırganları caydıracak bir güç dengesine veya dünyanın polisliğini yapmaya arzulu olan bir “güçler uyumuna” dayanmaktır. Bu kapsamda, iç ve dış politikaları üç temel türe indirgemek mümkündür; gücü korumak, gücü artırmak ve gücü sergilemek (Dougherty ve Pfaltzgraff, 1990, s. 97). Güçlü olmak bilgili olmayı ve oyun kurucu bir aktör olmayı gerektirir. Bölgesel bir güç olmayı hedefleyen ülkeler bilgi sahibi olabilmek için coğrafyalarını, küresel güç olmayı hedefleyen ülkeler ise dünyayı tanımak suretiyle istihbarat sahibi olabilirler.

Ayrıca, güç odaklı bir yaklaşım olan Realizmde, yüksek politika konularında devletlerin işbirliği yapma düzeyleri daha düşüktür. Devletlerin kendi güvenlikleri ve varoluşlarıyla yakından ilgili gördükleri alanlarda işbirliği yapmaya daha az istekli oldukları söylenebilir. Böylece Ortadoğu’da temel ve bölgesel aktörlerin istihbari paylaşımlarda da yüzde yüz samimi olmaları asla beklenmez. Eski CIA çalışanlarından R.M.Gerecht; “CIA’in en yakın ilişki kurduğu istihbarat kurumları İngiltere, Yeni Zelanda, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerin servisleridir. İkinci olarak ise İsrail, Fransa ve Almanya gibi ülkeler gelir. Türkiye ise bu iki grubun yanına bile yaklaşamazlar” ifadesiyle (Tanır, 2013), bölgedeki denklemin ne kadar karmaşık olduğunu ortaya koymuştur.

2.1.1. Güç Kavramı

Ortadoğu’daki tüm devletler güvenlik odaklı politikalara ayrı önem atfetmektedirler. Güvenlik için de güçlerini arttırmak üzere askeri ve istihbari alanlarda ciddi yatırımlar yapmaktadırlar. Uluslararası politikada devletlerin birçok amacı bulunmaktadır. Bazıları dünyanın fethedilmesini arzularken, bazıları yerel bir hegemonyayı ve diğerleri ise sadece kendi hallerine bırakılmayı arzulayabilirler. Tüm bu arzuların ortak noktası devletlerin var olma istekliliğidir. Dünyayı fethetmeyi arzulayan devletin bile asgari amacı kendisinin devamlılığını sağlamak olacaktır (Waltz, 2001, s. 203). H.Morgenthau’ uluslararası politikanın tüm diğer politikalar gibi bir güç mücadelesi olduğunu belirtmiştir. Uluslararası politikanın nihai amacı ne olursa olsun, güç her zaman için öncelikli olan bir amaçtır (Morgenthau, 1973). K.Waltz, “savunmacı gerçekçiliğin” temsilcisi olarak görülürken, “Büyük Güç Politikasını” inceleyen J.Mearsheimer ise “saldırgan gerçekçiliğin” temsilcisi olarak öne çıkmıştır. K.Waltz’a göre büyük güçler özünde saldırgan değildirler. Büyük güçler, uluslararası sistemde güvenliklerini sağlamayı amaçlarlarken kendilerini korumayı ve hayatlarını devam

ettirmeyi esas almaktadırlar. Fakat uluslararası sistemin yapısının anarşik olmasından dolayı büyük güçler, “güç dengesinin” korunmasını benimserler ve böylece güvenliğini sağlamak isteyen her büyük güç, “güçlü” olmak ister. Diğer yandan J.Mearsheimer’in “saldırgan gerçekçilik” anlayışına göre, büyük güçler uluslararası sistemde rakip güçlerin aleyhine güç ve avantaj elde etmeye çalışırlar ve avantajı güce çevireceklerini gördüklerinde ise hegemon olmayı benimserler (Mearsheimer, 2003, s. 19-22). Güç bir devletin emrindeki askeri, ekonomik, teknolojik, diplomatik ve diğer olanakların bir toplamı olarak algılanabileceği gibi, bir devletin olanaklarının diğer devletlerin olanaklarına oranı olarak da değerlendirilebilir.

Diğer taraftan, birim düzeyinde, neorealist teorinin anarşi varsayımından yola çıkıldığında tek süper gücün dört farklı şekilde davranışla karşımıza çıkması beklenir (Buzan, Jones ve Little, 1993), bunlar; Süper gücün, statüsüne yapılan saldırıları önlemeye çalışarak bu türden herhangi bir saldırıyı güvenlik meselesi olarak değerlendirmesi, kendisine rakip başka süper güçlerin ortaya çıkmasını arzu etmemesi nedeniyle diğer büyük güçlerin büyümesini engellemeye ya da geciktirmeye çalışması, diğer büyük güçleri kendisine karşı birleşmekten alıkoymaya çalışması, tek süper güç olarak varlık gösterilmesinin mümkün olduğu durumlarda tek taraflı olarak hareket etmesi, diğer zamanlarda ise iki taraflı diplomasiyi çok taraflı olanlara tercih etmesi, şeklindedir.

ABD’nin genel olarak neorealist davranış kalıplarıyla uyumlu olarak hareket ediyor olması onun rakipler ve düşmanlar tarzında bir sosyal yapı içerisinde hareket ettiğini farzeder şekilde davrandığını ortaya koyar ki bu sebeple tek süper güç statüsünü koruyabilmek için sık sık askeri gücüne başvurmaktadır.

2.1.2. Güvenlik Kavramı

Güvenlik yaşamın içinde yer alan ve bireyden başlayan temel bir olgudur. A.Maslow'un ihtiyaçlar teorisinin alttan ikinci basamağında yer alan güvenlik ihtiyacı farklı düzlemlerde ve farklı şekillerde ortaya çıkar (Green, 2000). Tarih boyunca, daha ziyade güvenliğin fiziksel boyutu üzerinde durulmuş ve devletlerin sınırlarını başka devletlerin saldırıları ve tehditlerinden uzak tutmak, devletlerin güvenlik anlayışlarının en önemli unsuru olarak belirlemiştir (Erhan, 2002, s. 58).

Buzan, güvenliği, varlık ve değer kavramı üzerinde şu şekilde ifade etmektedir: “Bir konunun güvenlik konusu olması için, bir grup insan tarafından değer verilen bir nesneye yönelik belirgin bir tehdit olmalı ve bu tehdit acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmalıdır (Yorulmaz, 2014, s. 103-135)”.

16. Yüzyıl değerlendirmelerini esas alan Machiavelli’ye göre; devletin varlığını koruması ve sürdürmesi ile güç olgusu arasında doğrudan ve simetrik bir ilişki söz konusudur. Uluslararası sistem, devletlerin sürekli rekabetine dayanan bir çıkar çatışması ortamıdır ve dolayısıyla kaotiktir. Diğer bir ifadeyle, hemen tüm devletler birbirleri için birer tehdit durumundadır (Machiavelli, 1952, s. 38).

Güvenlik kelimesi Realist mantığa uygun bir şekilde askeri güvenlik meseleleri ile eş değerdi ve askeri güç temel unsurdu. 1990’lı yıllarla birlikte güvenlik kavramının sadece “genişletilmesi” (askeri olmayan güvenlik sorunlarının gündeme alınması) değil, “derinleştirilmesi” de (güvenliğin çeşitli katmanları ile birlikte ele alınması) mümkün oldu. Büyümek ve zenginleşmek, bunların güvenlik ihtiyacını artırması, bu nedenle korunma maksatlı güç artırıcı önlemlere başvurmak, örneğin güçlü bir ordu oluşturmak, ittifaklar kurmak, sonuçta diğer devletler tarafından tehdit olarak algılanabilir veya gerçekten tehdit yaratabilir. Bu durumda güvenliklerini tehlikede hisseden diğer devletler de benzer yöntemler geliştirebilirler. İttifakların şartlarının belirlenmesinde etkin bir dış politika, dünya geneline yayılmış deneyimli diplomatların faaliyet gösterdikleri ülkelerin nabzını etkin bir şekilde tutarak karar alıcılara sunması önemli rol oynar. Ancak ittifaklar her zaman mümkün olmayabilir. İttifak içerisinde yer almak istemeyen bölgesinde hakim güç olmak isteyen ülkelerin doğal olarak güç dengesinde avantajı eline geçirmek amacıyla başvuracağı en pratik yöntem silahlanmadır. ABD’deki Brown Üniversitesi’nden bilim insanlarının, kapsamlı bir çalışmanın ürünü olarak hazırladıkları “Savaşın Maliyetleri” başlıklı raporda; son 10 yıl içerisinde Afganistan, Pakistan ve Irak’ta 225.000 kişinin öldürüldüğü, ABD’nin bu üç ülkedeki silahlı saldırılarının toplam maliyetinin ise dört trilyon ABD Dolarını geçtiği, 11 Eylül saldırılarında 2974 kişinin hayatını kaybettiği, ABD’nin Afganistan, Pakistan ve Irak’ta yürüttüğü savaşlarda 31.000 silahlı kuvvetler mensubunun öldüğü, bu rakamın 19.000’lik kısmını Iraklı ve Afgan askerlerin oluşturduğu, Pakistan’ın 3520, ABD’nin 6051, ABD’nin müttefiklerinin ise 1192 askerini kaybettiği, ABD ordusu için hizmet eden 2300 kişinin de öldürüldüğü, hususları yer almaktadır (www.watson.brown.edu).

Şekil 1. Dünyanın en güçlü 10 ordusu

Kaynak: www.bilimtekno.org

Yeni güvenlik anlayışı sosyal psikolojinin “onlar” ve “biz” ayırımı üzerine oturtuldu. Silahlanmayı teşvik edenlerle denetlemeye çalışanlar aynı güçler olduğu için onların çıkarlarının dışında bir karar almak olanaksız hale gelmektedir (Kocaoğlu, 1995, s. 215). Güvenlik ortamı, 21. Yüzyıl boyunca hegemonik güçlerin bilgi ve eylem mekanizmalarının merkezine koydukları istihbarat fonksiyonları ile şekillenecektir. Bu fonksiyonları aktör, yöntem ve vasıtaları ile iyi algılamamız, bu tehdit ile mücadele etmenin ön şartıdır. Kurulan küresel ölçekli egemenlik mekanizması dört temel istihbarat fonksiyonunu kapsamaktadır (Yılmaz, 2005, s. 38). Bunlar; Daha çok gözetleme, dinleme ve insan istihbaratına dayanan küresel bir istihbarat üretim ağı, yönlendirilmiş medya, gündem oluşturan uluslararası kuruluşlar, dezinformasyon üreten düşünce kuruluşları, etki ajanları vb. unsurların yer aldığı küresel propaganda ve etki ağı, ulus yapma, rejimin yenilenmesi gibi ülke senaryolarını destekleyen temin edilmiş; militer güç, kişi, demokrasi vakfı, çağdaş sivil toplum örgütü, kalkınma ajansı gibi örtülü istihbarat fonksiyonu olan operatif kurum, kaynak ve vasıtalar, tüm bu örtülü yapı ve faaliyetlerin gizliliğini ve güvenliğini sağlayacak koruyucu güvenlik sistemleridir.

2.2. Küreselleşme

1980'li yıllardan itibaren sıkça kullanılmaya başlanan küreselleşme kavramı bireyselleşme ve ulusallaşmanın ötesinde, iç içe geçmiş karmaşık bir dünya sistemini ifade etmektedir. Küreselleşme birtakım yazar ve düşünörlere göre sınırları ortadan kaldıran, küçölen dünya ekseninde dünyanın bir bütünleşme sürecine girdiği yeni bir durumu işaret ederken; bir başka göröşe göre ise belirsizlik ve istikrarsızlık ortamı olarak sadece sanayileşmiş, gelişmiş toplumların çıkar sağladığı bir düzeni ifade etmektedir. Küreselleşme üzerine yapılan tartışmalardaki önemli noktalardan birisi de, küreselleşme sürecinin ulus devletlerin varlıklarını ortadan kaldıracağı fikridir (Habermans, 2002, s. 20-22). Küreselleşme modern devletlerin egemenliklerini zayıflatan bir belirsizlik sürecini ifade etmektedir. Ulus devletin bir meşruiyet krizine de yol açan bu süreçte devlet egemenliği ile ekonomik, siyasal ve kültürel alan arasında önemli boşluklar doğmaktadır. Küreselleşme süreci bir anlamda sorunların tek başına çözülebilirliği ihtimalinin azaldığını ve küresel ölçekte değerlendirilip çözüm yollarına ulaşılabilceğini ifade etmektedir. Bu kapsamda küreselleşme kavramını milli devletlerin sınırları içerisinde ve devletler arası anlaşmalar yolu ile çözülemeyen problemlerin (ekonomik üretim ve finansman, ticaret hacminin artırılması, iletişimin yaygınlaştırılması, teknoloji ve silah transferi, çevrebilimsel (ekolojik) ve askeri risklerin artması gibi) dünya çapında çözümlenmeye çalışılması çabaları olarak ortaya çıktı. İki kutuplu dünya düzeninin ardından uluslararası ilişkilerde daha da önemli bir hale gelen uluslararası örgütler daha fazla söz sahibi olmaya başlamış, küresel ölçekli sorunların çözüm yeri olarak da başta "potansiyel bir dünya hükümeti" (Munck, 2002, s. 19) konumundaki Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere bu örgütler küresel birer aktör olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak küreselleşme süreci İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren Soğuk Savaşın sona ermesine kadar olan dönemde belirgin olan güç dengelerinin ve ekonomik, siyasal ve kültürel öğelerin belirginsizleştiği bir dönemi ifade etmektedir. Bu yeni süreçte devlet egemen aktör olarak görülmemektedir. Kavramların bir sıfatı haline gelen küreselleşme, ekonomik, siyasal ve kültürel alanları küresele dönüştürmekte, dolayısıyla bu yeni sistemde devlet/ulus/ulusal kimlik özne olmaktan çıkıp yerini yeni küresel aktörlere bırakmaktadır.

2.2.1. Küreselleşme ve İstihbarat İlişkisi

Küreselleşme kavramının çıkış noktası “modernite”dir ve bu anlayışa göre bugün içinde bulunduğumuz toplumsal ve siyasal ilişkiler büyük ölçüde siyasal modernitenin ürünüdür. Modernite, global sistem ile ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak birbirinden etkilenmektedir (Şen, 2004, s. 174). A.Giddens küreselleşmeyi; “insan ilişkilerinde küresel çapta yoğunlaşma” olarak tarif etmektedir. Küreselleşme, yeni karşılıklı bağımlılıklara neden olmaktadır. Bu tartışmalar uzun vadede global güvenlik olanaklarını geliştirirken aynı zamanda yeni riskler ve tehlike çeşitlerine de neden olmaktadır. Küresel ekonomik bütünleşme ekonominin ulusal denetimini ve hükümetlerin etkinliğini sınırlamakta, devleti güçsüzleştirmektedir. Küreselleşme ile birlikte gücün yeniden biçimlendirilmesi ihtiyacı küreselleşme ve güvenlik arasında kavramsal bir bağ oluşturmaktadır. Küreselleşme ulusal ve uluslararası düzeyde gücün yeniden biçimlendirilmesi için veya başka bir deyişle otorite alanlarının kayması ve yeniden yeni aktörlerin oluşması için yeni ortamlar üretmektedir (Aydınlı, 2003, s. 40). Aslında küreselleşme kabul edilse de edilmese de zaten Ortadoğu bölgesinde geniş uzanımları olan değişiklikler sürecini başlatmıştır. Bölge yeni teknolojiler, internet, uydu istasyonları, moda, çok uluslu şirketler, yabancı işgali ve askeri üslerle istila edilmiştir. Bu gelişmeler birbiriyle ve dış dünyayla hiç olmadığı kadar etkileşim içerisinde olan bir bölge yaratmıştır.

Terörizmin bölgesel ölçekten dünya geneline yayılmış versiyonu olan küresel terör ise, günümüz dünyasında güvenlik ve yeni tehdit algılamalarının en başında gelen ve bu kavramları en fazla etkileyen tehdit alanlarından biri haline gelmiştir. Bu tehditlerin ortaya koyduğu kaçınılmaz sonuç ise tehdit algılamasına göre yeni güvenlik kurumsallaşmalarının, stratejilerinin, yeni istihbarat anlayış ve yöntemlerinin ortaya çıkması (Bal, 2006, s. 70) ve güvenlik strateji ve istihbarat anlayışının değişime uğramasıdır. Dolayısıyla 2001 sonrasında başta ABD olmak üzere Batılı devletler, terörü ve örgütlü suçluluğu önlemek için istihbarat alanında, özellikle iletişimin denetlenmesi (telefon dinleme, e-posta izleme) ve elektronik gözetimi yaygınlaştırmaya dönük hamlelerini arttırmışlardır. Diğer taraftan küreselleşme ile birlikte yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin önemi artmış ve katılımcı demokrasi anlayışı yaygınlık kazanmıştır. Özellikle Ortadoğu gibi hassas ve kırılgan dinamikleri olan bölgelerde faaliyet gösteren gizli servisler, toplumsal algıları yönlendirebilmek, siyasi karar alıcıların tercihlerini şekillendirebilmek adına yerel yönetimler ve STÖ’lerden

azami derecede istifade etmektedirler. Küreselleşme sürecine tepki gösteren otoriter yönetimler ise küreselleşmenin en çok ulusal egemenliklerini tehdit ettiğini iddia etmektedirler (Goodhart, 2001, s. 534). Oysaki tehdit altında olan ulusal egemenlik değil otoriter rejimlerin egemenlikleridir (Dağı, 1999, s. 269-270). Bu süreçte elitler kendi siyasal otoritelerinin zayıflamasına karşı çıkmaktadırlar (Rudra, 2005, s. 711). Küreselleşme iletişim imkânlarının gelişmesini beraberinde getirerek bireyler ve ülkeler arası etkileşimi hızlandırmaktadır. Yaşanan bu etkileşim sayesinde dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen olaylar dünyanın diğer bölgelerine süratle ulaşabilmektedir. Bu bağlamda küreselleşme, ülkeler arasındaki engelleri kaldırmakta ve dünyanın düzleşmesini sağlamaktadır (Dursun, 2008). Yaşanan bu gelişmeler birey ve toplumlar arasında önemli dönüşümleri beraberinde getirebilmektedir (Dağı, 1998: 112). İletişim teknolojilerindeki bu gelişmeler içe kapanık, baskıcı ve otoriter rejimlerin nüfuzunu da azaltmaktadır. Örneğin 2010 yılı başından itibaren Ortadoğu'da yaşanan Arap Baharı diye adlandırılan Arap dünyasındaki toplumsal ve siyasal çatışma sürecinde yönetim değişikliği taleplerine yönelik düzenlenen gösteriler sosyal paylaşım siteleri kullanılarak organize edilmiştir.

2.2.2. Küreselleşme ve Terör

Değişen ve gelişen teknolojinin etkisiyle günümüz dünyasında suç ve suçluluk kavramlarının da içeriği değişmektedir. Bu değişim ve gelişim, ülkeler arasındaki sınırları da zorlayan bir nitelik kazanarak terörizm, organize suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı, siber suçlar, insan kaçakçılığı gibi suç tiplerinin faillerinin amaçlarına ulaşmalarında büyük kolaylık sağlamakta ve bu durum devletlerin ve bireylerin güvenliğini daha büyük ölçekte tehdit etmektedir. Dolayısıyla günümüz küresel dönemde, eskiye göre daha donanımlı olan bireyler ve küçük gruplar, büyük tehditler oluşturabilme yeteneğine sahip olmuşlardır. Bunun en belirgin örneğini şüphesiz 11 Eylül saldırıları oluşturmaktadır (Bal, 2006, s. 68). Özellikle suç örgütlerinin uluslararası bir şekilde suç işleme girişimleri ve bunları gerçekleştirme kapasiteleri, teknolojiden yararlanma imkânlarına paralellik göstermektedir. İstihbarat güçlerinin yetkilerinin artırılması ise istihbarat elde etmeyi kolaylaştırıcı araçların ve yetkilerin genişletilmesi yönünde cereyan etmiştir. Realist bakış açısına uygun olarak hegemonu dengeleme imkânı olmayan güçsüz devletler terörizm yöntemiyle ABD'yi caydırmayı amaçlamaktadır (Lieber ve Alexander, 2005, s. 110). Dolayısıyla, tehdit yine devletler

tarafından üretilmekte ve devletlere karşı kullanılmaktadır. Sonuç olarak, sınırı aşan terörizm, devletlerin etkili olmadığı bir dünyayı önümüze getirmez. Tam aksine devletler geleneksel kaygılarıyla hareket etmekte ve terörizmi araç olarak kullanmaktadır.

2.3. Strateji

Strateji; “bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsediği politikalarına destek sağlamak amacıyla siyasi, ekonomik, psikolojik ve askeri güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011).

Teknolojik küreselleşmenin strateji alanındaki en önemli etkilerini oluşturan parametreler; Güvenlik ortamının dinamik ve akışkan bir şekilde belirsizliklerinin artması, güvenlik alanındaki aktörlerin sayısının artması ve yapılarının değişmesi, askeri operasyonların siyasi, ekonomik, sosyal, bilgi ve altyapı sistemlerini kapsamaması, yeni savaş teorisi, yeni muhabere ve operasyon konseptleri, bilgi güvenliği şeklindedir. Bu parametreler direkt olarak milli menfaatlerin tespitini, milli hedeflerin saptanmasını, milli politikalarının benimsenmesini ve milli stratejilerin oluşturulmasını güçleştirmiştir. Bir devletin gücü, milli güç varlığını kıymetlendirmede ve kullanmadaki bilgi gücü kapasitesine, ürettiği bilgiye ve teknolojiye bağlı hale gelmiştir. Bir devletin varlığının güvenliği ve devamı ancak sağlayabildiği ve milli olarak üretebildiği bilgi ve teknoloji ile doğru orantılıdır (Kuzu, 2009, s. 29) .

2.4. İstihbarat Kavramı

İstihbarat dünyası ve faaliyetleri, insanların en çok merak duyduğu ve aynı zamanda çekindiği alanlardan birisidir. İstihbarat örgütleri, devlet ve toplumun güvenliğini sağlamak üzere, her türlü iç ve dış kaynaklı tehdit unsurlarının tespiti, izlenmeleri ve zararlı faaliyetlerinin önlenmesi amacıyla bilgi toplayıp analizler yaparak, bunları ilgili mercilere sunarak gerekli strateji ve politikaların üretilmesini ve uygulamasını sağlayan teknik donanımlı hizmet kurumlarıdır. Devlet ve toplum güvenliği açısından istihbarat teşkilat ve faaliyetlerinin hayati bir öneme sahip olduğu gerçeği, tartışma konusu dahi olamaz. Bu denli önemli bir faaliyet alanı oluşturması, bu tür işlerle iştigal eden kurum ve kuruluşlara da önemli bir dokunulmazlık ve istisnai bir güç sağlar. Siyasi, askeri, ekonomik, teknolojik, stratejik, iç ve dış güvenliğe yönelik

istihbarat ihtiyacı, kollektif güvenlik ve savunmada olduğu kadar dış politikada da hayati bir etken olmuştur. (Kuzu, 2009, s. 11)

“İstihbarat”, yapılan farklı kavramsal tanımlamalar bir araya getirildiğinde öne çıkan amaçlar ve araçlar bakımından genellikle belirli bir olgu karşısında onu tanıma, açığa çıkarma, anlama ve yapılması gerekenlere ilişkin olarak planlama, karar verme, önleme, harekete geçme, strateji geliştirme, politika üretme ve benzeri amaçlara yönelik olarak özel araçlar ya da metodoloji ile bilgi toplama ve yine kendine özgü yöntemlerle bu bilgiyi analiz etme, değerlendirme ve eyleme dönüştürme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Akad, 2011; Özdağ, 2013; Köseli, 2011). İstihbarat (intelligence); temelinde zekânın yattığı, çeşitli haber ve bilgilerin bir araya getirilip, analiz edilerek anlamlı sonuçlar ortaya çıkarılması neticesi meydana gelen ürün ile ilgili fonksiyonu ifade etmektedir (Yılmaz, 2005, s. 198). İstihbarat, belli bir tür bilgiyi elde etmek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma süreci sonucunda elde edilen bu bilginin ister sezgisel, ister bilinçli olsun, belirli bir zihinsel çaba ile yapılmış analizi sonucunda ortaya çıkartılan bir fenomen ya da sonuçtur. İstihbarat işi kısaca ve özü itibarıyla başarılı bir eylemin temelini oluşturmak için gerekli olan bilgiye; diğer bir ifadeyle doğru cevaba ulaşma çabasından başka bir şey değildir (Kent, 2003, s. 9-11). Diğer bir tanıma göre istihbarat; ulaşılabilen bütün açık ve yarı açık ve/veya gizli kaynaklardan her türlü aracın kullanılması sonucunda elde edilen her türlü veri, malumat ve bilginin ulusal genel veya ulusal özel plandaki politikaların gerçekleştirilmesi ve ulusal politikalara zarar verilmesinin engellenmesi amacı ile toplandıktan sonra önemine ve doğruluğuna göre sınıflandırılması, karşılaştırılması, analiz edilerek değerlendirilmesi süreci sonucunda ulaşılan bilgidir (Özdağ, 2013, s. 30). Sun Tzu ise;

“İstihbarat savaşın en önemli unsurudur, çünkü ordunun kazanması sağlam bilgiler almasına bağlıdır. Bu yüzden ordunun iyi işleyen beyinlerinden casusluk amacıyla yararlanmak ve onlar aracılığıyla önemli sonuçlar elde etmek, ancak akıllı devlet adamının ileri görüşlü bir generalin başarabileceği şeydir” ifadesini kullanmıştır (Kuzu, 2009, s. 13).

Devlet ya da hükümet başkanları, dışişleri bakanları, içişleri bakanları, savunma bakanları, silahlı kuvvetlerin başkanları (Genelkurmay Başkanları ve Kuvvet Komutanları), dış politika yapıcılarını, stratejistler ve gazeteciler, hepsi istihbaratın müşterisidirler. Dış politika yapılırken, stratejiler ve taktikler belirlenirken, savaş ilan

edilirken, iç ve dış mihraklar etkisiz hale getirilirken istihbarat gereklidir. Füzenin hedefini bulabilmesi için radarların çalışmasına gereksinim duymanız gibi ya da kuyunun dibini görebilmeniz için el fenerine ihtiyaç duymanız gibi. Saddam Hüseyin'i tek kişilik kazılmış bir çukurda yakalatan, Kaddafi'yi bir kanalizasyon borusunun içinde ele geçirten de tesadüfler değil hep istihbari çalışmalardır. Geleceği görebilmek, muhtemel sorunlar hakkında önceden bilgi sahibi olabilmek, olayların perde arkasına uzanabilmek ancak sağlıklı istihbarat üretimi ile mümkün olabilir (Kuzu, 2009, s. 13).

Yeni istihbarat görevleri, ülke güvenliğinden, ekonomi, uzay, siber-uzay, medya operasyonları ve yurt dışında diplomasının örtülü faaliyetler ile desteklenmesine kadar geniş bir yelpazede değişmektedir. İstihbarat kabiliyetleri, fonksiyonları, politikaları ve teşkilatları değişen güvenlik ortamının gereklerine uyum sağlamalıdır. İstihbarat servislerinin her şeyden önce kültürel bir değişime, yeni durumlara kendini adapte edebilecek şekilde yeniden organize olmasına gerek vardır (Barger, 2005, s. 3-4). Günümüzde ülkelerin artan terör, sınır aşan örgütlü suçlar, dış tehditler ve benzeri türden tehlikelere karşı ulusal güvenliklerinin sağlanması için istihbarat örgütleri ve faaliyetlerine her gün biraz daha fazla ihtiyaç duyarken, aynı zamanda atfettikleri önem ve verdikleri destekle güçlenen bu örgüt ve faaliyetlerini de kontrol ve denetim altında tutma ihtiyacı duymaktalar. Bu durum, hem kendi konumlarını koruma ve hem de demokrasi, insan hakları, temel hak ve hürriyetler ile güvenlik arasındaki dengeyi kurmak ve sürdürmekle alakalı bir şeydir. ABD, Rusya gibi güçlü devletler, etki alanlarındaki varlıklarını sürdürebilmek için istihbarat mekanizmalarına ihtiyaç duymaktadırlar.

Gelişmiş ülkeler istihbarat alanında yapılan akademik çalışmalara büyük önem verirler, bu türde çalışmalar özellikle ABD üniversitelerinde başlamıştır. Bu çalışmaların başlamasında, İkinci Dünya Savaşı esnasında ABD askeri istihbarat kurumları içerisinde görev alan bazı üst düzey subayların savaş sonrasında üniversite ortamına katılması etkili olmuştur. Nitekim uluslararası ilişkiler seviyesinde istihbaratın adı; daha sonra Yale Üniversitesi'nden Profesör Sherman Kent'in 1949 yılında yazdığı "Amerikan Dünya Politikası İçin Stratejik İstihbarat" isimli kitabından itibaren "Stratejik İstihbarat" olgusu dünya istihbarat literatürüne girmiştir (Berkowitz ve Goodman, 1991, s. 3). CIA'in bünyesinde kurulan "Sherman Kent School for Intelligence Analysis" ya da diğer adıyla "Sherman Kent Center (Sherman Kent Merkezi)", CIA Üniversitesi (CIA University-CIAU) bünyesinde çalışmakta ve kurum içindeki görevlilere ve istihbarat çalışanlarına teori, doktrin ve istihbarat analizinin

pratiği hususlarında eğitim vererek profesyonelleşmelerine katkı sağlamaktadır. Merkez aynı zamanda “The Kent Center Occasional Papers” (Kent Merkezi Tartışma Tebliği) olarak bilinen raporlarıyla ABD’deki üst düzey makamlara ulusal güvenlik çıkarlarının korunması için önleyici ve stratejik bilgiler sunmaktadır (www.cia.gov). Pentagon ve CIA destekli üniversite enstitüleri ulusal çıkarlar için gerekli; bilgi üretimi, uzmanlık isteyen konularda etüt ve rapor hazırlama, ülkeler bazında demokrasi projeleri geliştirme, ulus-yapma, etki ajanı kazandırma-devşirme, gündem ve platform oluşturma gibi fonksiyonlar yürütmektedir. Üniversiteler, vakıflar ve düşünce merkezlerinin bu tür çalışmalara istekli olma nedenlerinin arasında kamu fonlarının cömertçe dağıtılması, yazılan kitapların, makalelerin bilimsel şöhret yolu açması (S.Huntington gibi), istihbarat kökenli ve akademik kariyeri olan kişilerin yükselme şansının bulunması, başta özel şirketler, medya ve ordu olmak üzere pek çok cazip kurum ile işbirliği içinde olmanın avantajları yer almaktadır.

Günümüzde dünya genelinde askeri ve sivil kurumlarca istihbarat üretebilmek amacıyla; Açık Kaynak İstihbaratı (Open Source Intelligence-OSINT), Haberleşme İstihbaratı (Communications Intelligence-COMINT), Elektronik İstihbaratı (Electronic Intelligence-ELINT), Sinyal İstihbaratı (Signal Intelligence-SIGINT), İnsana Dayalı İstihbarat (Human Intelligence-HUMINT), olmak üzere beş farklı yöntem uygulanmaktadır (www.tusam.net).

Askeri haberleşme, radyo, telefon, telgraf, e-posta, fax ve bütün televizyon yayınlarının gizli servis veya hükümetleri ilgilendiren teknik bilgilerin elde edilmesi ve izlenmesi “COMINT” ile olurken, radar dalgaları roket ve telemetrik bilgisayar bilgilerinin toplanması ise, “ELINT” ile gerçekleşir. Bu, iki istihbarat yöntemi de “SIGINT”i oluşturur. Geçmiş yıllarda bir ara ihmal edilmeye yüz tutan “HUMINT” ise, özellikle 11 Eylül ve İkinci Körfez Savaşı’ndan sonra, insan unsuru olmadan istihbarat ve özellikle değerlendirme yapılamayacağı gerçeği ile tekrar önem kazandı.

Günümüzde en etkin bilgi elde etme yöntemlerinden biri olan dinleme faaliyetleri havada, karada, denizde:

- UYDULAR; Dünya yörüngesindeki NSA’ya ait uydular, ECHELON projesi için, ses, görüntü ve internet trafiğini gasp edip NSA’ya gönderiyor.
- DENİZALTILAR; ABD nükleer denizaltıları, kıtalar arasında haberleşmeyi sağlayan okyanus diplerindeki kabloları gizlice alıcılar yerleştiriyor.
- GEMİLER; ECHELON sistemi için okyanuslarda sürekli seyir halinde olan gemiler, topladıkları bilgileri NSA merkezine iletiyor.

- UÇAKLAR; Boeing gövdeleri üzerinde geliştirilen RG-135 tipi uçaklar, taşıdıkları süper bilgisayarlarla ECHELON için çalışıyorlar.

- YER İSTASYONLARI; Yer istasyonları genelde ABD'nin büyükelçiliklerinde kurulu ve evsahibi ülkelerin denetimi olmaksızın görev yapıyor, aracılığıyla yürütülmektedir.

Aktif dış politika iddiasındaki bir ülke için istihbarat faaliyeti vazgeçilmez bir unsurdur. Çünkü her ülke dış politikasını istihbari bilgilerin temelinde oluşturur veya yönünü bu şekilde saptar. Vizyonunu ona göre belirler. Başka bir ülkeyle olan ikili ilişkilerini bile bu bilgilere göre değerlendirir. Bir nevi politika oluşturma ve değerlendirme aracıdır. İstihbarat ve dış politika birbirinden ayrı düşünülemez.

2.5. Stratejik İstihbarat

Stratejik hedeflere ulaşmada başarı, amaca uygun izlenecek yollarla (aksiyon) stratejik hedefe ulaşmayı sağlayacak politika, eylem ve araçlara (taktik) bağlıdır. Doğru bilgiye dayanarak geleceğe ilişkin gerçekçi öngörülerde bulunabilmek, imkân ve riskleri tahmin etmek ve olayları önceden kestirebilmek için sosyal bilimlerin ve teknolojinin sunmuş olduğu imkânlarla bilgi toplamak gerekmektedir. Bu bilgileri analiz etmek suretiyle geleceğe yönelik kararlar alma ihtiyacı, bir anlamda 'strateji' ve 'istihbarat'ın kesiştiği bir alanı, 'stratejik istihbarat' olgusunu ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede stratejik istihbaratın temel fonksiyonunun, geleceğe dair uyarılar yaparak izlenecek politikaların üzerine tesis edilebileceği bilgi, değerlendirme, analiz ve öngörüü sağlamak olduğu söylenebilir. Stratejik istihbarat, temelde biyografi, coğrafya, ulaştırma, ordu, ekonomi, siyaset, sosyal, moral, bilim ve teknoloji gibi faaliyet alanlarını kapsar (Kent, 2003, s. 25-29; Özdağ, 2013, s. 149). Bu nedenle stratejik istihbarat, ulusal seviyede karar alma yetkisine sahip olan karar alıcılar ve bu kararların oluşma sürecine doğrudan katkıda bulunan şahıs ve kurumlar için üretilir. Bu şekilde stratejik istihbarat politikacılara ve karar alıcılara, delil ve analize dayanan bir düşünce ve çalışma tarzına sahip olma imkânı sağlar. Bu da bir anlamda ulusal politikaların oluşturulmasında istihbarat ile siyasal sistem arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

D.McDowell tarafından yapılan bir tanımlamaya göre stratejik istihbarat; politika ve stratejileri belirlemek ve geliştirmek üzere karar alıcı, planlayıcı ve uygulayıcılara yardımcı olmak için tehdit, risk ve fırsatlar ortaya koymak amacıyla herhangi bir konuda derinlemesine ve detaylı bir biçimde yapılan özel bir araştırma

yöntemidir (Mc Dowell, 2009, s.5). Stratejik istihbaratın üretmesi gereken bilgi oldukça fazladır. Özellikle savaş zamanında bu işin başarılması, yani stratejik istihbarat üretimi için gerekli bilginin toplanabilmesi için on binlerce eğitilmiş kişinin bu işle görevlendirilmesi gerekir. Aynı şekilde barış zamanında da ifa edilmesi gereken görev aynı oranda zordur (Kent, 2003, s. 10). Dolayısıyla istihbarat, söz konusu bilginin peşini kovalamakta olan, aktif kişilerin oluşturduğu fiziksel ve profesyonel bir ‘organizasyon’un işidir (Kent, 2003, s. 51-52). Özellikle stratejik istihbaratı üretme süreci, şahsi çabaların aksine zor ve dikkatli işbölümünü gerektiren bir grup çalışmasıdır. Bu grupta “uzmanlık” en önemli nokta olup, üyelerinin uzmanlığı bu grubun en önemli farklılığıdır. “Stratejik istihbarat”ın ilk ve yöntemsel kurucularının başında “Stratejik İstihbarat” kitabıyla ünlü CIA mensubu Prof. S.Kent, bir istihbarat literatürü enstitüsünün kurulması ve profesyonel istihbaratçılar için de bir derginin çıkartılması gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle 1955 yılında CIA bünyesinde kurulan “İstihbarat Çalışmaları Dergisi”nin oluşturulmasında yardımcı oldu ve yayın kurulunun ilk başkanlığını yaptı (Ford, 1980; Davis, 2002; Dujmovic, 2005).

Teşkilat yapısı içerisinde bir ‘Stratejik Analiz Başkanlığı’ bulunan MIT’in internet sitesinin bu birimin görevlerini tanıtan sayfasında ‘stratejik istihbarat’ kavramı; “uluslararası sistem, onun aktörleri olan devletler ve devlet dışı yapılanmalardaki tüm gelişmeleri izlemek, analiz etmek ve sonuç çıkararak geleceğe yönelik doğruluk derecesi yüksek öngörülerde bulunmak amacıyla matuf etkin bilgi toplama, kıymetlendirme ve ilgili makamlara sunma süreçlerini içeren bir faaliyettir” şeklinde tanımlanmaktadır (www.mit.gov.tr). Yeni dönemde terör örgütlerinin 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi öngörülemeyen eylem kapasiteleri, El Kaide gibi merkezi olmayan şebekeler oluşturmaları, ileri teknolojileri kullanmaları ve terör eylemlerini bir araçtan ziyade amaç haline getirmeleri gibi karakteristik özellikleri olan yeni dönemde, terörizmin bir takım özelliklerinde meydana gelen bu değişimler, bu fenomenin analizinde daha radikal yaklaşımları gerekli kılan farklı bir disiplin anlayışını zorunlu hale getirmiştir. Devletlerin, terörizmle mücadelede izledikleri politika, istihbarat faaliyetlerinin önemi açısından iki temel parametre üzerinden şekillenmektedir, bunlar: Terör tehdit ve tehlikesinin teşhis edilmesi, önleyici tedbirlerin alınması, bu iki hususun tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınmasında ‘istihbarat’ temel fonksiyondur.

Bir yerin stratejik önemi ise, ülkelerin dış politikaları için temel hedef noktalarından biri olurken, stratejik istihbaratın ise esas iştiğal alanlarını oluşturmaktadır.

2.6. 11 Eylül Sonrası Dönemde Değişen Güvenlik ve İstihbarat Algısı

Günümüzde, tehditlerin adı değişmese de niteliği değişmektedir. Soğuk Savaş döneminin bitimiyle beraber ABD siyasi otoritesinin tabiriyle “haydut devletler” veya “serseri devletler” çoğaldı ve tehdit yayılarak küreselleşti (www.tuicakademi.org). Kasım 2000’de iktidara gelen George W.Bush yönetiminin, ulusal güvenlik stratejisine yeni bir yapılanma kazandırmaya çalıştığı dönemde, 11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesi, yeni güvenlik stratejisine geçiş sürecini de hızlandırdı. 11 Eylül 2001 günü, bir devlet dışı aktörün dünyadaki en büyük materyal güce sahip olan devletin sınırları içinde yaptığı terörist saldırılarla anılacaktır. Dönemin ABD Hükümeti tarafından, saldırılar sonrasında “Preemptive Warfare-Önleyici Savaş” stratejisi benimsenecekti, buna göre; bir saldırı veya işğali önlemek amacıyla, olayın gerçekleşmesini beklemeden stratejik anlamda ön almak için savaş başlatılacaktı (Alexander, 2008, s. 298). Önleyici Savaş stratejisinin sağlıklı işleyebilmesi için güçlü, etkin ve doğru istihbarat büyük önem arz etmektedir. 11 Eylül saldırılarının ardından savunma politikalarının görüşüldüğü, ışıkların uzun geceler sönmediği 17.000’i üniformalı yaklaşık 23.000 kişinin çalıştığı Pentagon ile ilginç bir detay da, binanın yapımına 11 Eylül 1941 günü başlanmış olması (www.pentagontours.osd.mil). Çünkü Pentagon hizmet binası inşaatının başlamasının 60’ıncı yıl dönümünde tarihin en büyük saldırılarından birinin hedefi oldu. Savunma Bakanlığı, 11 Eylül 2001 gününde 125 çalışanını kurban verdi (www.defense.gov). 11 Eylül saldırıları sonrası oluşturulan yeni doktrine göre, ABD’nin küresel egemenliği önündeki engelleri gerekirse “zor kullanarak” kaldırma siyaseti oluşturmaktadır. 21. Yüzyılı “ABD Yüzyılı” yapma ve dünya hegemonyasını gerçekleştirme amacına yönelik politikaları benimseyen ve ABD’de “yeni muhafazakârlar” olarak adlandırılan Neo-Con’lara göre; kimin, nerede ve ne zaman saldıracağından çok, olası bir saldırganın hangi olanaklarla harekete geçeceğini hesaplayarak ona göre hazırlanmak gerekmektedir (Yanardağ, 2004, s. 50).

ABD tarafından, “Şer Eksenini” içerisinde yer alan Irak’ın işğalinden kısa bir süre sonra, daha önce sessiz sedasız think-tank kuruluşlarında geliştirilen Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ortaya atılmıştır. BOP, ABD’nin küresel sorumluluklarını yerine getirme

görevinden ziyade ABD'nin dünyayı yeniden şekillendirmesi için bir müdahale biçimi olarak algılanmaktadır. ABD'nin çıkarlarına uygun olmayan ülkelerin gücü sınırlandırılırken, dünyayı neo-liberal pazar olarak kavrayan anlayış bu pazara güvenlik sağlayacaktır (Yıldız, 2004, s. 69). Projenin uzun vadeli hedefinin; zorlayıcı diplomasi ve örtülü faaliyetler ile bölge ülkelerinde rejimleri restore etmek, uzun vade de rejim değişiklikleri sağlamak ve piyasa ekonomisi kuralları ile bölgeye daha fazla nüfuz etmek olduğu değerlendirilebilir. George W. Bush'un başkanlığı döneminde Dışişleri Bakanı olan Condoleezza Rice, 07/08/2003 günü Washington Post'ta yayımlanan "Ortadoğu'yu Dönüştürmek (Transforming The Middle East)" başlıklı yazısında; "ABD ve müttefiklerinin, Ortadoğu'da 300 milyona yakın nüfusu bulunan ancak Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'leri 40 milyon nüfusa sahip İspanya'dan daha az olan 22 ülkenin dönüşümüne adanması gerektiğini" belirtmiştir (www.iraqwatch.org). ABD bu yolla, Ortadoğu'da kendi güdümünde rejimler yaratmaya, zaten öyle olan rejimleri de tahkim etmeye çalışmaya yönelmiştir.

Tablo1

*En Büyük 20 Ekonomiye Sahip Ülkelerin GSYH Sıralaması***En büyük ilk 20 ekonomi** (Cari fiyatlarla GSYH; Milyar \$)

		2012		2013		2014
1	ABD	16.244.575	ABD	16.724.272	ABD	17.437.856
2	Çin	8.221.015	Çin	8.939.327	Çin	9.761.201
3	Japonya	5.960.269	Japonya	5.007.203	Japonya	5.228.495
4	Almanya	3.429.519	Almanya	3.593.238	Almanya	3.747.066
5	Fransa	2.613.936	Fransa	2.738.676	Fransa	2.862.508
6	İngiltere	2.476.665	İngiltere	2.489.674	İngiltere	2.627.351
7	Brezilya	2.253.090	Brezilya	2.190.218	Rusya	2.215.373
8	Rusya	2.029.813	Rusya	2.117.831	Brezilya	2.169.802
9	İtalya	2.014.078	İtalya	2.068.366	İtalya	2.147.968
10	Hindistan	1.841.717	Kanada	1.825.062	Kanada	1.886.679
11	Kanada	1.821.445	Hindistan	1.758.216	Hindistan	1.749.965
12	Avustralya	1.541.700	Avustralya	1.487.971	Avustralya	1.458.907
13	İspanya	1.323.500	İspanya	1.355.660	Meksika	1.395.563
14	Meksika	1.177.398	Meksika	1.327.021	İspanya	1.394.371
15	G. Kore	1.129.536	G. Kore	1.197.506	G. Kore	1.271.252
16	Endonezya	878.536	Endonezya	867.468	Türkiye	867.325
17	Türkiye (*)	785.753	Türkiye	822.763	Endonezya	863.208
18	Hollanda	770.867	Hollanda	800.535	Hollanda	830.006
19	S. Arabistan	711.050	S. Arabistan	718.472	S. Arabistan	746.819
20	İsviçre	631.183	İsviçre	646.199	İsviçre	671.899

Kaynak: Türkiye için OVP hedefleri, diğer ülkeler için IMF veri tabanı.

() IMF veri tabanında Türkiye için 2013'te 821.8 milyar, 2014'te 851.4 milyar dolarlık GSYH öngörülmüştür.*

Kaynak: <http://www.dunya.com>

CIA'nın eski çalışanlarından Susan Lindauer, 11 Eylül saldırıları ile ilgili olarak olaylar sonrasında basın organlarına yaptığı açıklamalarda; 11 Eylül olayının bir sahte bayrak operasyonu (yanıltma harekâtı) olduğunu ve yaşananların aylar önceden bilindiğini, aldatma ve psikolojik operasyon çerçevesinde bütün gözler Dünya Ticaret Merkezi (DTM)'ne doğru uçan uçaklarda iken gerçek eylemin kontrollü yıkım olduğunu belirtmiştir. Bir anlamda istihbarat düzeyindeki birilerinin koordinasyon içinde hareket ettiğini, pilotları gerçekleştirdikleri eylem çerçevesinde eğittiklerini ve yaşananlara müsaade ettiklerini vurgulamıştır. S. Lindauer, ayrıca; saldırıları engellemek üzere yapılabilecek çok basit şeyler olmasına rağmen tüm güvenlik önlemlerinin bloke edildiğini, üçüncü adım olarak binaya bombaların ve patlayıcıların yerleştirildiğini, 2001 yılının tüm yazı boyunca uçak kaçırımları ve patlayıcı saldırıları beklemeleri, saldırı gerçekleştiğinde New York'ta olması halinde DTM'ne gitmemesi gerektiğinin söylendiğini, belirtmiştir (www.911truth.org). 11 Eylül gibi dünya dinamiklerini ve ülkelerin sınırlarını değiştirme gibi etkisi olan olaylarda da görüldüğü üzere dış politik eğilimlerin belirlenmesi ve savaş stratejilerine etkisi açısından gizli servislerin oynadıkları rolün ne denli önem arz ettiği daha net bir şekilde görülmektedir.

ABD'nin Eylül 2002 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi"nin (www.whitehouse.gov) başlangıcında 20. yüzyılda totalitarizm ile özgürlük arasında yaşanan savaşı, özgürlüğün kazandığına işaret edilmiş, ulusal başarı için özgürlük, demokrasi ve serbest girişiminden oluşan tek bir sürdürülebilir model olduğu öne sürülmüştür. Dünyada barışın korunmasının önündeki en büyük engelin terör olduğu ifade edilen belgede, ABD, dünyanın her yerinde terör ve tiranlık ile mücadele edeceğini açıklamıştır. Bu yolda sahip olduğu temel inançlar ise; (Evcioğlu, 2007, s. 101) hukukun üstünlüğü, devletin gücünün sınırlandırılması, ifade özgürlüğü, ibadet özgürlüğü, kanun önünde eşitlik, kadınlara saygı, dinsel ve etnik hoşgörü, özel mülkiyete saygı olarak belirlenmiştir. ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nin, Irak'ın işgali ile birlikte değerlendirilerek en çok tartışma yaratan yönü, "Önleyici Saldırı Doktrini"dir (Yost, 2007, s. 40). Başkan Bush'un, Westpoint'teki ABD Kara Harp Okulu'nun 2002 yılı mezuniyet töreninde askeri öğrencilere yaptığı konuşmada bahsettiği bu doktrin, Eylül 2002'de yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Dokümanı'nda da yer almıştır. Bu belgede ABD, uluslararası terörizme destek veren, teröristleri barındırdığı ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal kitle imha silahları bulundurduğu düşünülen herhangi bir devlete askeri saldırı düzenleme hakkına sahip olduğunu iddia etmiştir. Doktrine göre, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne

karşı uygulanan “çevreleme” ve “caydırma politikaları”, o dönem için başarılı olmuş politiklardır. Ancak ulaşılan noktadaki güvenlik anlayışına göre Soğuk Savaş döneminde uygulanan bu strateji artık yeni dünya düzenine uymamaktadır.

BÖLÜM III

ORTADOĞU, İNCELEMeye KOnU ÜLKELER VE İSTİHBARAT SERVİSLERİ

3.1. Ortadoğu'nun Coğrafi Tanımı

Ortadoğu kavramı mekân anlamında Orta Asya, Kuzey Afrika ve Batı Avrupa gibi doğrudan bir fiziki coğrafi bölgeye işaret etmemektedir. Bu daha çok batılıların kendi mekân ve siyasetlerini merkeze alarak, kendilerinden yola çıkarak oluşturdukları, siyasi ve faydacı olgular içeren, kurgusal bir isimlendirmedir (Davutoğlu, 2001, s. 129). Batılı devletlerin kendi siyasal ve ekonomik çıkarlarına göre düzenledikleri ve çıkarlarının dönemselsel olarak değişmesi ile yeniden belirledikleri Ortadoğu bölgesi; aralarında Türkiye ve Mısır'ın da bulunduğu Doğu Akdeniz'deki devletlerce kuşatılmış, Arap Yarımadası ve İran'ı da içine alan bölge olarak kabul edilmektedir (Erendil, 1992, s. 7; Öngör, 1964, s. 1-3). Bölgenin toplam nüfusu 500 milyon civarındadır; bunların 340 milyonu Arap, 72 milyonu Türkiye nüfusu ve 71 milyonu da İran nüfusudur. Orta Doğu nüfusunun yaklaşık %90'ı Müslüman, %10'u gayrimüslimlerden oluşmaktadır. Bölgedeki Müslümanların yaklaşık %75'i Sünni, %25'i de Şii'dir. Şii'ler İran ve Irak'ta çoğunluğu teşkil etmektedirler. Orta Doğu bölgesinin nüfusunun 2050 yılında %50-%60 civarında artması beklenmektedir. Bu sayılar, bölgenin bir bütün olarak yoksulluk, işsizlik, su ve yiyecek kıtlığı ve belki de iç savaşlar ve bölgesel çatışmalar gibi ciddi sosyo ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalacağına işaret etmektedir (Noland ve Pack, 2007, s. 4). Ortadoğu'da gece yatıp sabah kalktığımızda bir gün önceki dengelerin yeniden değiştiğini görebilirsiniz. Çok uluslu çıkarların şaşırtıcı ittifaklara yol açtığı kaygan bir ortam olan Ortadoğu; Dicle ve Fırat gibi önemli nehirleri bünyesinde barındırdığı gibi Süveyş Kanalı, Akabe Körfezi, Aden Körfezi ve Basra Körfezi gibi stratejik yerlere de sahiptir. Bu bölgenin bir başka özelliği ticari olup, kuzey-güney ve doğu-batı ticaret yollarının üzerinde bulunmasıdır.

Şekil 2. Ortadoğu Siyasi Haritası

Kaynak: www.cia.gov

3.2. Ortadoğu'nun Siyasi Tarihi

Ortadoğu; coğrafyasıyla, sınırlarıyla, fikirleriyle ve akımlarıyla, kaynakları ve kültürüyle, dini yapısıyla, siyasetiyle, ideolojileriyle dünya üzerindeki diğer bölgelerden farklı bir konuma sahiptir. Bu farklı konumlarından dolayı da özellikle Batı devletleri tarafından daima bölgede hâkimiyet savaşları ve “kendinden olan” birilerinin iktidara yerleştirilmesi, işgallerin gerçekleşmesi vb. olayların yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Ortadoğu'nun kendi kaynaklarının, kendi halkı tarafından günümüze kadar ki süreçte hiçbir zaman meşruluğu üzerine alamamış, İsrail dışında, Ortadoğu'da yer alan milletler devletleşme sürecini kendi rızalarıyla gerçekleştirememiştir. Ortadoğu'nun önemsiz kabul edilmeyecek bir bölge olarak algılanmasının nedeninin altında, doğu ile batı, kuzey ile güneyin kesiştiği coğrafi kavşak niteliğinde olmasıdır. Bundan dolayı, bölge dünyada güçlü ve söz sahibi olmak isteyen ülkelerin birincil hedefi durumunda olmuştur. Ortadoğu'da etkili bir varlık kuramayan hiçbir güç dünya egemenliği üzerinde iddia ileri süremez. Ortadoğu tarihin her döneminde, dönemin süper devletlerinin çekiştikleri bir arena olmuştur (Turan, 2003, s. 17).

Ortadoğu üç semavi dinin doğduğu coğrafya olmasının yanı sıra Osmanlı devletinin hakimiyetinin 19. Yüzyıl başlarında sona ermesinden sonra günümüze kadar barışın hakim, çatışmanın ise eksik olmadığı bir bölgedir. 1900'lerin başında Araplar, İngiliz desteği ile ayaklanmış ve tarihe "Arap İsyanı" olarak geçen gelişmelerin ardından Osmanlı Devleti 1918 yılında bölge üzerindeki hâkimiyetini yitirmiştir. Birinci Dünya Savaşı devam ederken İngiltere ve Fransa Ortadoğu hakkında ortak bir bildirge yayınlamıştır. Bildirgede; "Uzun zamandan beri Türk zulmü altında yaşayan halkların kurtuluşlarına yardım etmek için savaştıklarını" belirten bu iki devlet " Ortadoğu halklarının kendi kaderini tayin hakkını" uygulayacaklarını ve Ortadoğu ülkelerinde kendi serbest seçimlerine dayanan ulusal hükümetler kuracaklarını bildirmişlerdir (Dedeoğlu, 2002, s. 16). Ancak İngiltere ve Fransa söylediklerinin aksine bölgedeki çıkarlarını korumak ve sömürgelerini sürdürebilmek için bölgenin geçmişten gelen tarihsel yapısını değiştirebilecek boyutlarda bölge ülkelerinin siyasal, sosyal ve ekonomik yapılarına müdahalelerde bulunmuşlardır. Bölgenin siyasal bütünlüğünü parçalara ayırarak bölge devletleri arasındaki dinsel ve mezhepsel ayrılıkları derinleştirmiş, küçük birimler oluşturmuş, dar bölgeci zihniyetleri aşılıyarak kökleştirip parçalamaya yeni boyutlar kazandırmışlardır. Bu "böl ve yönet taktiği" ile bölgeyi İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar kontrolleri altında tutmayı başarmışlardır (Taşlı, 1986, s. 9). İkinci Dünya Savaşından sonra dünyadaki güç dengeleri yeniden şekillenmeye başlamış, eski güçlü devletler Fransa, İngiltere, Almanya ve Japonya'nın yerini SSCB ve ABD almıştır. Almanya'yı savaşta yenmek için ABD'den silah ve teknolojik destek alan SSCB, bu sayede ABD'ye denk bir süper güç olmuş ve dünya iki kutuplu bir hal almıştır. Savaş nedeniyle askeri ve ekonomik olarak güç kaybeden İngiltere ve Fransa'nın egemenliği altındaki Ortadoğu devletleri sırayla bağımsız olmaya ve İngiltere ve Fransa'nın egemenliğinden kurtulmaya başladılar. 1948 yılında

İsrail Devleti'nin Filistin'de kurulması, sömürge devletlerinin Araplar arasında pekiştirdiği ayrışmaları unutturmuş ve Ortadoğu'daki devletleri birleştirici etki yapmıştır. İsrail kurulur kurulmaz Arap-İsrail Savaşı patlak vermiştir. Bu savaşta İsrail kazançlı çıkmış, günümüze kadar sürecek olan sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Sander, 2002, s. 300). Arap-İsrail savaşlarında İsrail büyük başarı sağlamış ve artık bölgeye tamamen yerleştiğini ve bir daha ayrılmayacağını göstermiştir. Arap-İsrail savaşlarının ardından İran-Irak Savaşı, Soğuk Savaşın sonlarında yaşanan savaşlarının en önemlisiydi. Dönemin Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in 1980 yılında İran'a yönelik askeri harekâta girişmesi neticesinde savaş başlamış ve sekiz sene sürmüştür. Savaşta ABD, Irak'ı desteklemiş, Rusya ve Suriye ise İran'a destek vermiş, İran rejimi içeride güçlenmiştir. Daha sonra Irak, savaştaki zararlarını tazmin etme bahanesiyle 1990 yılında Kuveyt'i işgal etmiştir. BM Güvenlik Konseyi kararıyla ABD öncülüğünde yapılan askeri operasyonlar ile Irak geri çekilmiştir. 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırılarından sonra dünya yeni bir döneme girmiş, tehdit ve güvenlik algısı yeniden şekillenmiştir. Bu süreçte ABD, Afganistan ve Irak'a müdahalede bulunmuştur.

3.3. Ortadoğu Bölgesi'nin Stratejik Önemi

Ortadoğu ülkeleri dünya petrol rezervlerinin yaklaşık %62'sini, doğalgaz rezervlerinin ise %40'ını toprakları üzerinde bulundurmaktadır. Söz konusu rakamlar sanayi ve teknolojisi ileri düzeyde olan gelişmiş ülkelerin iştahını kabartmak için yeterlidir. Daha önce çorak ve önemsiz alanlar olarak görülen coğrafi alanlar petrolün bulunmasından sonra klasik jeopolitik yaklaşımları, dönüştüren merkezi bir jeostratejik önem kazanmışlardır. Bu yeni jeostratejik önem, petrolün ekonomipolitik güç rekabeti içindeki rolünün olağanüstü bir tırmanış göstermesi ile birlikte uluslararası ilişkiler arenasının temel parametrelerinden birisi olmuştur (Davutoğlu, 2001, s. 333). S.Huntington'ın Medeniyetler Çatışması tezinde sorunlu bölgeler olarak belirlediği coğrafyalar, ağırlıklı olarak; Kafkasya, Orta Doğu, Güney Amerika ve Afrika gibi petrole sahip veya petrol potansiyeli olan coğrafi mekânlardır. Aynı zamanda bu bölgeler büyük güçler tarafından sınırları çizilmiş, halkları birbirine karıştırılmış ve siyasi manipülasyonlara sahne olmuş yerlerdir (Huntington, 1997, s. 17-18). R.Hinnebusch'un deyimiyle ise; "Ortadoğu dış müdahaleler için istisnai bir mıknatıstır" (Hinnebusch, 2003, s. 3).

Ortadoğu dünyanın en zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olmasının yanı sıra etnik çeşitliliği ile her zaman kaynamaya hazır bir kazandır. Bölge içindeki çekişmelerin oluşmasında rol oynayan bölge dışı aktörler, petrol konusundaki politikaları doğrultusunda birçok kez aktif olarak çatışmalara katılmışlardır. Bunların en bilineni 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali sonucu gerçekleşen Körfez Savaşı'dır. Kocaoğlu bu gerçeği şu şekilde ifade etmektedir: “Bu savaşın altında yatan temel neden; Kuveyt'in petrolünü Irak'a kaptırmak istememesinden başka bir şey değildir”. ABD eski Başkanları'ndan R.Nixon ve G.Bush; “ABD, Ortadoğu'da hiç kimsenin hâkim duruma gelmesine ve Ortadoğu petrollerinin dost olmayan ellerde bulunmasına izin veremez”, şeklinde ifade kullanmış ve Irak'ın Kuveyt'e hâkim olmasına izin vermemişlerdir (Kocaoğlu, 1995, s. 182). Bu olayda da çok açık biçimde görüldüğü gibi dış güçler ve özellikle ABD, Ortadoğu'yu kesinlikle riske edilmeyecek ve devamlı kontrol altında tutulması gereken bir “petrol kuyusu” olarak görmektedirler. Sistemin en güçlü aktörü olan ABD'nin ise bölgeye yönelik politikalarının yoğunlaştığını ve üç ayak üzerinde formüle edildiğini söylemek mümkündür. Bu ayaklardan ilki İsrail-Filistin sorununu çözmeyi, ikincisi Irak ve İran'ı ayrı ayrı çevrelemeyi ve son olarak da bölgeyi liberal değerlerle dönüştürmeyi amaçlıyordu (Altunışık, 2009, s. 453). Ne var ki, ABD, Soğuk Savaş sonrası Ortadoğu'da çözmeyi planladığı problemleri çözememiş ve 11 Eylül saldırılarından sonra kapsamlı bir politika değişikliğine gitmiştir.

Ortadoğu'da geçmişten günümüze dek devam eden ve devam edeceği aşikâr olan iktisadî anlamda üç sorun vardır. Bunlar: “Kalkınma Sorunu”, “Petrol Sorunu” ve “Su Sorunu”dur (www.genbilim.com). 1967 yılındaki İsrail-Arap savaşında İsrail Ordu Komutanı General M. Dayan; “İsrail için su o kadar önemlidir ki biz, 1967'de Araplarla savaşa biraz da su kaynaklarını kontrol altına alabilmek, bölgede mevcut olup diğer ülkelere de ait olan suların zorla gasp edilmesini önlemek amacıyla girdik” şeklinde bir açıklama yapmıştır (Taşkın, 2005, s. 65). Dönemin hâkim devletleri, 20. yüzyılın başında Türkiye'nin elinden petrolü almış, yüzyıl sonra şimdilerde ise suyu almaya çalışmaktadır. Netice itibarıyla Ortadoğu'nun stratejik değerleri; Dünyada bilinen petrol rezervlerinin %62'sinin bu bölgede bulunması, üç kıtayı birleştiren kara ve demir yollarının düğüm noktası olması, deniz ticaret yolları ve geçitlerinin büyük kısmını kontrol etmesi, tarihin en zengin kültür hazinelerine sahip olması, tek tanrıya inanan dinlerin doğduğu bölge olmasıdır (Kasım ve Bakan, 2004, s. 48-49). Mevcut zenginliklere ulaşmak için bugüne kadar batılı devletler güvenlik ve güç konseptli yaklaşımlar sergilemişlerdir. Söz konusu yaklaşımlar ise ancak güçlü bir istihbarat ağı,

yerel ortaklarla işbirliği ve partnerlerle hiçbirinin maksimum güce erişemeyeceği iklimi oluşturmak. Geçmişten günümüze kadar Ortadoğu'daki ülkeler, istihbarat ve güvenlik mekanizmasının imkân ve kabiliyetlerini; rejimin korunarak devam ettirilmesi, liderin korunması, karşı darbe sürecinin oluşmasının engellenmesi, kendi ülkelerinin halklarının kontrolü başta olmak üzere, bizzat kendilerinin, ailelerinin ve rejimin devamı için kullanırlar. Yani istihbarata ulaşmak için harcanan eforunun büyük bir kısmı lider ve rejimin devamı için sarfettirilmektedir. Kısacası “Tehlikenin Kaynağı Bakımından” içe dönük istihbarat yapılmaktadır (www.orsam.org.tr).

3.4. ABD

1918 yılından başlayıp, ülkenin resmen 2. Dünya Savaşına müdahil olduğu 1942 yılına kadar devam eden 22 yıllık süreç boyunca ABD küresel bir askeri güç haline gelmiş, ekonomi ve sanayi alanlarında büyük hamleler gerçekleştirerek kendini harbe hazır duruma getirmişti. 1920 ve 1930'lar boyunca hâkim siyasi eğilim soyutlanmacılık (Isolationism) olsa da toplumun daha ileri görüşlü katmanları savaşın kaçınılmaz olduğunu görüyordu. ABD, Soğuk Savaş süresince SSCB ile yaptığı mücadelede ideolojik yayılmacılığını her zaman ön planda tutmuş, Soğuk Savaşın sona ermesi ile 1990 yılından itibaren tek süper güç durumuna gelmiştir.

ABD, yeni dünya düzeninin demokratik yönetim şeklini ve serbest piyasa ekonomisini kendi çıkarları doğrultusunda etkin hale getirmek, güvenlik açısından ülke topraklarının savunulması yerine, uzaklardaki menfaatleri korumak ve bu kapsamda tehdit ve istikrarsızlığın bulunduğu yerlere müdahale etmek amacıyla; dünyanın jeostratejik ve jeoekonomik yapısına etki edecek yeni projeler üretmeye başlamıştır. Bu projelerin en kapsamlısı realist Amerikan dış politikasının ürünü olan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)'dir. Büyük Ortadoğu Girişimi/Projesi; Fas'tan Güneydoğu Asya'ya, Kafkasya'dan Afrika boynuzuna kadar bir bölgeyi içerisine almakta ve tehdidin bu bölgeden kaynaklandığı düşüncesi ile genel olarak bölgedeki ülke rejimlerinin değiştirilmesi, serbest piyasa ekonomisi şartlarının oluşturulması ile bölge ülkelerine demokrasinin getirilmesi konularını kapsamaktadır. Esasları ABD tarafından belirlenen söz konusu bu girişimin ortak unsurunun, İsrail istisna tutulursa “İslam” dini olduğunu söyleyebiliriz. 08/06/2004-10/06/2004 tarihleri arasında, Sea Island'da yapılan G-8 Zirvesi'nde G-8 ülkeleri ile bölge ülkelerinden Türkiye, Irak, Ürdün, Afganistan, Cezayir, Bahreyn ve Yemen'in de katıldığı zirvenin sonuç bildirgesinde açıklanan

GOKAP (Bağcı, 2006, s. 21) ile Fas'tan Orta Asya'ya kadar uzanan coğrafyada; siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda demokratikleşme ve yeniden yapılanma suretiyle dünya barışı ve güvenliğini tehdit eden radikalizm, fakirlik, cehalet ve terörün sona erdirilmesi amaçlanmıştır. ABD'nin küresel bir güç olarak dünya politikasına girdiği dönemden bu yana sürekliliğini muhafaza eden temel stratejik ilkeleri; bu süper gücün küresel ve bölgesel önceliklerini de ortaya koymaktadır. Bunlar; Savaşların Amerika kıtasının uzağında tutulması ve zorunlu olduğu hallerde mümkün olan en uzak hatta kabullenilmesi, Ortadoğu merkezli Avrasya politikasında etkin olacak, stratejik ve diplomatik araçların oluşturulması, Amerika kıtası dışındaki güç dengelerine ve stratejik risk unsurlarına müdahil olabilecek bir deniz gücünün sürekli devrede tutulmasıdır.

ABD, hem Avrupa'nın ağırlıklı olarak bağımlı olduğu enerji kaynaklarının güvenliğini sağlamak, hem de bu kaynaklar üzerinde etkinlik elde ederek, AB'nin hareket kabiliyetini kendi çıkarları doğrultusunda kısıtlayabilmek için, enerji havzalarının çevrenmesi temeline dayalı, yeni bir stratejik anlayışı da uygulamaya koymuştur. ABD Başkanı Bill Clinton tarafından Mayıs 1997'de imzalanan "Yeni Bir Yüzyıl için Ulusal Güvenlik Stratejisi"ne göre; ABD çıkarlarına dayanan ekonomik milliyetçiliğin, gerekirse silah gücüyle dünyaya egemen kılınması fikri benimsenmiştir.

ABD'nin BOP ile ilgili gerçek niyetlerine dair ipuçlarını bulabileceğimiz bir başka inceleme, Amerikalı stratejik araştırmalar uzmanı Bradley A. Thayer'in "The Pax Americana and The Middle East" (Amerikan Barışı ve Ortadoğu) isimli rapordur. Raporda; ABD'nin "egemen güç üstünlüğünü" esas aldığı, Ortadoğu'da, bölgesel değişiklik için güç kullanarak rejimleri değiştirmesi, rakip güçler ortaya çıkmadan hedeflerini ve nüfuzunu geliştirmesi, İsrail'i tehdit etmeyen bir Filistin Devleti'ni desteklemesi, Suriye'deki rejimin değiştirilmesi gerektiği husularını vurgulamaktadır (Cochet, 2007, s. 65; Eslen, 2004).

Ortadoğu'da ABD ile en yakın müteffiki İsrail arasındaki ilişkilerin samimiyetinin en önemli göstergelerinden biri, İsrail orijinli ABD'de konuşlu "İftira ve İnkârla Mücadele Birliği (Anti-Defamation League, ADL)" Şubat 2014'ün ilk haftası içerisinde yapılan basın toplantısında, ABD eski Başkanı George W. Bush'a en üst düzey onur ödülü olan "Amerikan Demokratik Miras Ödülü"nü takdim etmesi olmuştur. George W. Bush toplantıda yaptığı konuşmada; "En iyi Ortadoğu politikası, Ortadoğu'nun tek demokratik ülkesi olan İsrail ile yapılacak ittifak ile başlamalıdır. Ortadoğu barışı sarsılmaz ABD-İsrail işbirliği ile başlar," sözlerine yer vermiştir (www.salom.com.tr).

21. Yüzyıl'ın ilk çeyreğinde, Ortadoğu'da esen güçlü değişim rüzgârlarıyla beraber “Arap Baharı” olarak adlandırılan bu değişim süreci, bölgedeki siyasi dönüşümleri hızlandırmaktadır. Bu devrimlerin Amerikan dış politikası açısından yarattığı en radikal etki, ABD'nin otoriter rejimler veya Arap monarşileri aracılığıyla petrol ihtiyacının güvence altına alınmasını daha da zorlaştırmış olmasıdır. ABD hükümeti Arap halklarıyla iyi ilişki kurmak ve onların isteklerine her zamankinden daha fazla dikkat etmek zorunda kalmıştır. Aksi takdirde, diğer küresel güçler bölgenin baskın gücü olarak ABD'nin yerini alacaktır. Aslında ABD'nin ulusal çıkarları ve İsrail'in güvenliği arasında açık veya kaçınılmaz bir bağ yoktur. ABD Genel İzlenebilirlik Müdürlüğü'ne göre “müttefikler arasında ABD'ye karşı yürütülen en agresif casusluk operasyonlarını” yürüten ülke de İsrail'dir. 1980'lerin başında büyük miktarda gizli belgeyi İsraililere ileten Jonathan Pollard vakası hala akıllardayken (www.nytimes.com), 2004'te başka bir skandal patlak verdi. Pentagon'da Larry Franklin adındaki üst düzey yetkili iddialara göre Amerika-İsrail Kamu İşleri Komitesi'nden (AIPAC) iki görevlinin yardımıyla İsraili bir diplomata gizli bilgi sızdırdı (www.washingtonpost.com).

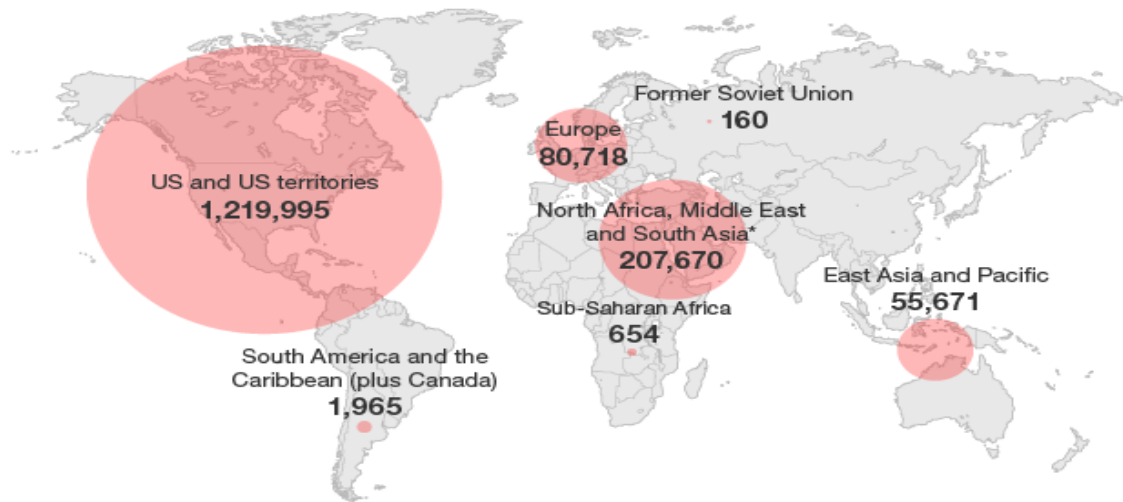
ABD diplomasi tarihi dört önemli devlet büyüğünün (A.Hamilton, T. Jefferson, A. Jackson, W. Wilson) soy isimlerini alarak 18. yüzyıldan 21. yüzyıla genel olarak dört ayrı düşünce ekolünün etkisi altında şekillenmiştir. Demokrasi savunucusu olan Wilsoncular ise hukukun üstünlüğüne dayalı, istikrarlı bir uluslararası toplum yaratarak Amerikan demokrasisinin ve sosyal değerlerinin tüm dünyaya yayılmasında ABD'nin ahlaki sorumluluğu ve ulusal çıkarının bulunduğunu düşünmektedir. Wilsoncular, Doğu Avrupa ülkeleri basta olmak üzere Rusya, Gürcistan, Ukrayna gibi ülkelerde başarılı oldular. En büyük başarısızlıkları ise Çin'deki halk ayaklanmasının desteklenmesinde ABD yaptırım gücünün iktidar üzerindeki etkisini hesaplayamamaları olmuştur. Wilsoncu düşünce örtülü sivil ve askeri Amerikan müdahale yöntemlerinin doğmasına yol açtı. Bu durum bir yandan Amerikan düşmanlığını arttırırken diğer yandan BM gibi uluslararası güvenlik kurumlarının etkinliğini, uluslararası hukukun üstünlüğünü tartışılır hale getirdi ve Wilsoncuların kendi idealleri ile çelişki oluşturdu.

ABD Dış Politika Kurumları'ndan biri olan ve 1983 yılında kurulan “Ulusal Demokrasi Gelişim Vakfı (NED)”nın Başkanı olan C. Gershman, gelişmiş iletişim teknolojisi ve bilgi patlamasının yaşandığı dünyamızda artık sadece kuvvete dayanarak ulusal güvenliği ve istikrarı sağlamanın mümkün olmadığını, “inandırma (persuasion)”nın gittikçe önem kazandığını ve çeşitli seviyelerde halklara ulaşarak

inandırarak tekniklerin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktaydı (www.ned.org). ABD Başkanı R.Reagan'ın 1982 yılında yönetime gelmesiyle doğrudan başkana bağlı bir çekirdek kadro eliyle biçimlendirilen demokrasi projesi kısa sürede hayata geçirildi ve NED kuruldu. NED'in kurulması, CIA'nın örtülü işlerinin birçoğunun yeni bir örgüte, kulağa hoş gelen bir ismi olan demokrasi için NED'e kaydırılması idi. Burada amaçlanan ve umulan şey, CIA'nın on yıllardan beri yaptığı işlerin açıkça yapılması ve böylece CIA'nın örtülü operasyonlarının yarattığı kabul edilemezlik duygusunun ortadan kalkması idi (Blum, 2003, s. 240).

ABD, 1957 yılında "Eisenhower Doktrini" ile tam olarak Ortadoğu'ya yöneldi. Bu doktrin ile Ortadoğu ülkelerine, ekonomik ve askeri yardım yapılması, Komünist kontrol altında bulunan herhangi bir devletten bu devletlere saldırı yapılması ve bölge devletlerinin istemesi halinde, Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılması kararlaştırılmıştır (Dilek, 2010, s. 319). ABD bu sayede, bir taraftan Arap ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurmaya, diğer yandan da SSCB'yi kontrol etmeye çalışmıştır. 1980 yılında ilan edilen "Charter Doktrini"nde ise Basra Körfezi'ne yapılacak herhangi bir saldırının (Akbaş, 2011, s. 2) ABD'nin yaşamsal çıkarlarına bir saldırı olarak değerlendirileceği ve bu tür bir saldırının her türlü araçla önleneceği ifade edilerek "Nixon Dönemi"nin dış politika anlayışı terk edilmiştir. ABD'nin, 2011 yılı itibarıyla ülke sınırları dışındaki en yoğun askeri varlığı 207.000 ile Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya'dadır. Bu sayının 200.000'i ise Afganistan ve Irak'ta konuşlanmıştır (www.blog.cytalk.com).

US military personnel around the world

*Note: of this number, 109,200 were in and around Afghanistan and 92,200 were in and around Iraq. Since the data was collected, a large number of troops have left Iraq.
Source: US Defense Manpower Data Center, figs as of Sept 2011

Şekil 3. ABD'nin dünya genelindeki asker sayısı

Kaynak: www.blog.cytalk.com

El Kaide terör örgütünün üyesi oldukları ABD mahkemelerince kabul edilen bir grup terörist, 11/09/2001 tarihinde binlerce kişinin ölmesine neden olan New York ve Washington'daki saldırıların ardından ABD terörle mücadeleyi sadece ülkede değil ülke dışında da sürdüreceği mesajını verdi. Saldırıların ardından ABD'nin dost ve düşman tanımlaması değişti. ABD, terörist saldırılar sonrasında dünyayı kendi çıkarlarına göre şekillendirme gayreti içine girdi. Bunun için de askeri müdahaleyi bir araç olarak kullandı. Kendi topraklarında terörist saldırılara maruz kalan ABD, mağdur psikolojisinin meydana getirdiği uluslararası ortamdan yararlanarak, Bush döneminde yürürlüğe giren “Önleyici Vuruş (pre-emptive strike)” doktrini kapsamında önce Afganistan, ardından Irak'ı işgal etti (www.debate.org). Bugün iki kutuplu dünya düzeninin dağılmasından sonra tek süper güç olarak kalan ABD, Ortadoğu'daki menfaatlerini etkileyecek olaylara müdahale etmeyi kendisi için öncelikli görev olarak görmektedir.

ABD'nin, 2011 yılı itibarıyla silahlanmaya harcadığı para, GSMH'sinin %4'ü olan 711 milyar ABD Doları'dır (Goswami, 2013, s. 3). ABD'nin Ortadoğu devletleri ile uzun yıllardır kapsamlı silah anlaşmaları yapmasının başlıca nedeni, ekonomik kazanç kadar askeri, diplomatik ve istihbarat kadrolarıyla uzun yıllar anlaşma yapılan ülkede kalacak olmalarıdır. Buradan hareketle, ABD'nin 2013 yılında varılan anlaşma çerçevesinde yapmış olduğu silah satışı sayesinde Suudi Arabistan'la orta vadeli ilişkisini garanti altına aldığı söylenebilir (Pirinççi, 2010, s. 113-114).

Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi'nden (CSIS) Anthony Cordesman ise, ABD ile Suudi Arabistan arasındaki silah satışına yönelik 2013 yılında varılan anlaşmayla ilgili olarak; *“söz konusu silah satışının iki ülke arasında belirli bir düzeyde karşılıklı bağımlı bir ilişki yarattığını”* belirterek anlaşmanın, *“mevcut Suudi yönetiminde ve önümüzdeki 15-20 yıl içindeki Suudi yönetimlerinde ABD ile çalışmak için güçlü bir motivasyon kaynağı oluşturduğunu, yeni satılan silahlar kullanımda olduğu sürece Suudi Arabistan'ın sürekli olarak ABD'nin desteğine ihtiyaç duyacağını ve hiçbir Suudi yönetiminin bu gerçeği görmezden gelemeyeceğini”* vurgulamıştır (www.cfr.org).

ABD Başkanı Barrack Obama'nın 2012 yılı başında Pentagon'da ABD'nin yeni savunma stratejisine ilişkin açıkladığı raporda (www.cbsnews.com); *“ABD'nin bir geçiş anında olduğu, Irak Savaşı'nın başarıyla tamamlandığı, Afganistan'da El Kaide'nin büyük ölçüde yok edilerek durumun iyileştirildiği ve Bin Ladin'in öldürüldüğü”* vurgulanarak geçmiş dönemdeki hedeflerin büyük ölçüde

gerçekleştirildiği anlatılmıştır. Raporun en dikkat çekici özelliği, ABD'nin stratejik güvenlik değerlendirmesinde Orta Doğu'nun ikinci sıraya düşmesi ve Asya Pasifik bölgesinin ilk sıraya çıkmasıydı. ABD Başkanı B.Obama'nın açıkladığı rapor bu aşamada, Asya Pasifik bölgesinde yükselirken dengeleri değiştirmeye başlayan Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı Hindistan ve Japonya'yı dengeleyici unsurlar olarak saptıyordu. Raporda Ortadoğu Bölgesi söz konusu olduğunda, "Arap uyanışı" olarak nitelenen gelişmeler ve İran'ın nükleer silahlar edinme olasılığının en önemli güvenlik sorunları olarak öne çıktığı görülüyordu. Bu bölgede güvenlik, ABD'nin doğrudan müdahalesinden çok Körfez ülkelerine ve diğer ülkelerle işbirliğine dayandırılıyordu. Raporun ikinci bölümünde ABD Silahlı Kuvvetleri'nin yeni ilkeleri açıklanarak; ABD'nin aynı anda iki büyük savaşı birden sürdürme kapasitesine sahip olma ilkesinden bir büyük savaş, bir de yerel çatışmayı sürdürme kapasitesine sahip olma hedefine geçtiği vurgulanıyor. Bu yeniden düzenlemede, her alanda hız ve bilişim öne çıkıyor; teknolojik üstünlüğe vurgu yapılıyordu (www.defense.gov). Raporun ruhu incelendiğinde; ABD'nin savunma bütçesindeki kısıntıların da zorunlu bir sonucu olarak yeni dönemde Afganistan ve Irak gibi büyük cephe savaşlarından ziyade belli bölgelere özel operasyonlar düzenleyebilecek özel kuvvetlere ağırlık vereceği anlaşılıyor. Bu bağlamda, bölgeleri erişime kapatabilecek ülkeler olarak İran ve ÇHC'nin isimleri ilk kez ve birlikte anılıyor.

Tablo2

ABD'nin Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri

	2014	2015 (estimates)
Population (million)	319.1	321.4
GDP (US\$ billion)	17,300	18,000
GDP per capita (US\$)	54,400	55,900
Real GDP growth (%)	2.4	2.6
Inflation (%)	1.6	0.1
Unemployment rate (%)	6.2	5.3
Exports (goods, US\$ billion)	1,633	1,593
Growth rate (%)	+3	-2
Imports (goods, US\$ billion)	2,374	2,306
Growth rate (%)	+3	-3

Source: IMF, US Bureau of Economic Analysis

N.A.: not available

Kaynak: emerging-markets-research.hktdc.com

3.5. ABD'nin Ortadoğu Ülkeleri ile Askeri, Ticari ve Diplomatik İlişkileri

ABD, Ortadoğu'nun en önemli ülkelerinden Suudi Arabistan ile arasındaki derin ve stratejik ilişkiler 1932 yılında Suudi Arabistan Krallığı'nın kurulmasına kadar gider. Kral Abdullaziz El-Suud ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin Delano Roosevelt tarafından 1933 yılındaki Arap-ABD ortaklı petrol arama şirketi olan ARAMCO'nun kurulmasıyla petrol arama faaliyetlerindeki ortaklık Arabistan bölgesinin dünyanın en büyük petrol havzalarından biri olmasının anlaşılmasıyla her iki taraf için karlı bir ortaklığa dönüştü. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler de bu ekonomik ortaklık çerçevesinde şekillendi. İki ülke arasındaki rasyonel ortaklığın yegâne nedeni olan petrol alışverişidir. Ekim 2013 içerisinde Körfez ülkeleri Amerika Birleşik Devletleri'nden toplam 123 milyar ABD Doları değerinde yeni silah satın alarak barış zamanlarında tarihlerinin en büyük silah anlaşmalarına imza attılar. ABD Kongresi'nin onayına sunulan anlaşmalarda Suudi Arabistan başı çekerken, BAE, Umman ve Kuveyt de benzeri anlaşmalar imzaladılar. Anlaşmalar gereği dört yıl içinde BAE 35,6, Umman 12,3 ve Kuveyt 7,1 milyar dolarlık Amerikan silahı alacak (www.politikaakademisi.org). Katar ise topraklarındaki ABD askeri varlığına güvenerek şimdilik silahlanma yarışına katılmamayı seçti. 2011 yılında ABD ile yapılan silah satın alma anlaşmalarının Suudi Arabistan'a bedeli ise 33,4 Milyar ABD Doları'dır. Dünya silah ticaretinde ilk sırada yer alan ABD'nin ardından ikinci sırayı çok büyük bir farkla Rusya aldı. Bu kapsamda Rusya'nın yaptığı silah ihracatı ise dünyadaki ihracat pazar payının % 24'üne denk gelmektedir (www.sipri.org). Bu kapsamda günümüzde de süren bu durum neticesinde Ortadoğu artık çok büyük kazançların döndüğü bir pazar haline gelmiştir, ayrıca yasal silah satışlarının yanında bölgede terörist grupların, uyuşturucu tacirlerinin ve silah kaçakçılarının beslediği yasadışı silah satışları (Kemp ve Harkavy, 1997, s. 291) da büyük önem taşımaktadır.

Bunun haricinde Amerikan Enerji Bakanlığı'nın tahminlerine göre, günümüzde çeşitli önlemler alınsa bile ABD'nin ithal petrole olan bağımlılığının 2035 yılına kadar sürmesi beklenmektedir (www.enerji.gov.tr). Bu nedenle ABD, Suudi Arabistan askeri kapasitesini arttırarak en azından Suudi petrol rezervlerinin güvenliğini sağlamaya yönelik bir tedbir almaktadır (www.cfr.org). Dünya petrol devi Exxon Mobil'in bir dönem üst düzey yöneticiliğini yapan Fadel Gheit'in 2002 yılında, The Guardian'a vermiş olduğu röportajda; "Herşeyin petrol için olduğunu, teröre karşı yürütülen küresel savaşın aslında bu gerçeği gizlemek amacıyla hazırlandığını, alışılan yaşam tarzının

sürmesi için günde 20 milyon varil petrolün tüketilmesi gerektiğini, tüketilen petrolün yarısından fazlası ithal edildiğini, petrol diyalizine bağlanmış hastalar gibi olduğunu, bu konunun aslında bir yaşam ve ölüm sorunu olduğunu” belirtmiştir (www.guardian.co.uk). Bugün ABD için; Orta Asya ve Ortadoğu’da yoğun olarak bulunan petrol ve doğalgaz rezervleri üzerinde kontrolü sağlamak, enerji nakil hatlarının güvenliğini tesis etmek ve bu kaynakların bulunduğu ülkelere coğrafi olarak daha yakın konumda bulunan özellikle Rusya ve Çin gibi aktörlerin bu ülkeler üzerindeki etkinliğini sınırlandırmak son derece önemli amaçlar haline gelmiştir.

Algı yönetimi genel olarak neyin doğru, neyin yanlış olması gerektiğini kabul ettirecek bir hâkimiyetin sağlanması demektir (Özdağ, 2013, s. 214). Böyle bir durumda algı yönetimine maruz kalan kitlenin siyasi davranış biçimini etkileme amacı da taşınmaktadır. Propaganda faaliyetlerinde algı yönetimi kavramı önemli bir rol üstlenmektedir. Sadece ABD Savunma Bakanlığı değil, CIA, NSA, FBI, Gizli Servis, Dışişleri Bakanlığı ve Beyaz Saray’da, bu kapsamda ABD film endüstrisinin merkezi Hollywood’la irtibatlı personel çalıştırıyor. CIA Hollywood’daki irtibat bürosunu 1996 yılında faaliyete geçirmiştir. ABD sinema endüstrisince üretilen filmleri, ABD’nin resmi ideolojisi tarafından belirlenen algı örneklerini ve kategorileri usturuşlu metotları kullanarak dünya kamuoyuna psikolojik operasyon malzemesi olarak gözlerden beyine ve kalbe iletir (Valantin, 2006, s. 7). 1973 yılında Pentagon ile CIA arasındaki iletişimi sağlayan Albay Fletcher Prouty’e göre; ABD hükümeti gizli bir ekip tarafından yönetilmektedir. Bu ekip o kadar güçlüdür ki, büyük sanayi kuruluşlarını, üniversiteleri, medyayı ve ulusal/uluslararası yayın evlerini denetimleri altında tutmaktadırlar (Diamond, 2009).

Algı yönetiminin bir diğer enstrümanı yumuşak güç (soft power) kullanımınıdır. ABD “soft power” yaklaşımları ile bir nevi günah çıkartmak amacıyla 1961 yılında “Dış Yardımlar Yasası” ile kurulan USAID üzerinden dış yardım faaliyetlerini yürütmektedir. USAID’in kuruluş amacı, dış yardımların tek çatı altında toplanarak daha iyi bir şekilde organize edilmesini sağlamaktır. Kurumun çalışma sahaları genel olarak; Tarım, ticaret ve ekonomi alanında gelişme, küresel sağlık, demokrasi, çatışmalar ve insani yardım, küresel gelişme ittifakı, olarak sıralanabilir. USAID’in çalışma alanları dikkate alınacak olursa algı yönetimi ve propaganda odaklı çalışmalarını bünyesinde birleştirdiği görülmektedir. USAID ve diğer Amerikan kuruluşları arasındaki koordinasyonsuzluk nedeni ile 1997 yılında “Dış Yardım Yasası (Foreign Assistance Act)”na bir ek madde konmuştur. Söz konusu eklemeye göre CIA, Dışişleri

Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı yardım konularında koordineli bir şekilde USAID ile çalışmaktadır. ABD'nin dış yardımı güvenlik meselesiyle birleştirilerek uyguladığı alanlar olarak Orta Doğu ve Afrika örnek gösterilebilir.

ABD'nin de teşvikleriyle 1982 yılında oluşturulan “Körfez Arap Ülkeleri İş Birliği Konseyi (KİK)”ne üye ülkelerden Kuveyt ile ABD'nin diplomatik ilişkileri 1951 yılında başlamış Kuveyt'teki Ali El Salim ve Ali El Cabir Hava Üsleri de ABD yardımıyla yenilenmiştir. Kuveyt'teki ABD askerleri hukuki olarak Kuveyt yasalarına değil, ABD yasalarına bağlıdır (fpc.state.gov). ABD'nin sadece KİK üyesi ülkelerle kurduğu ilişkilerin temeline bakıldığında, ekonomik ve askeri kaygılarla oluşturduğu ilişkilerin yardım faaliyetleriyle desteklendiği görülmektedir. Dolayısıyla ABD kırılğan devletlere müdahale ve ulus inşası kapsamında, algı yönetimi gerçekleştirmek ve yardıma muhatap devletlerin politikalarını yönlendirmek amacıyla insani müdahale içerikli ilişkiler kurmaktadır.

Charles Krauthammer, “Ulusal Güvenlik” dergisinde yayımlanan “Tek Kutuplu Dünya'ya Doğru” makalesinde; “ABD'nin tek kutuplu dünya'da tek hegemon güç olmanın avantajını kararlılıkla kullanacağını, askeri güç kullanımı için kimsenin onayı istenmeyeceğini ve bir yandan da serbest pazar ekonomisine dayalı demokrasilere geçiş sağlanacağını”, belirterek, ABD stratejisine hâkim olan paradigmanın yeni adını “demokratik realizm (democratic realism)” olarak isimlendirmektedir (Krauthammer, 1990).

3.6. İsrail

1947 yılında ABD'nin desteğiyle BM Genel Kurulunda Filistin topraklarının %56'sında bir Yahudi devleti kurma şansını elde eden Yahudi toplumu, 1948 yılında İsrail devletinin kurulduğunu ilan etmiştir. İsrail, 1948 yılındaki Arap-İsrail Savaşı ile Yahudiler sahip oldukları toprakların oranını %56'dan %78'e çıkarmış, 1967 yılındaki Arap-İsrail Savaşı ile de Filistin'in tamamını ve Gazze'yi işgal etmekle kalmamış, Mısır'a ait Sina yarımadasını ve Suriye'ye ait Golan tepelerini de işgal etmiştir.

1993 yılında İsrail, çekilmiş olduğu bir kısım Filistin toprağını (%22) 2000 yılında tekrar işgal etmiştir. İsrail, dünyadaki tek Yahudi devletidir. “Yahudi devleti” kavramı, Avusturyalı bir Yahudi olan Theodore Herzl'in 1895 yılında yayımladığı “Der Judenstaat (Yahudi Devleti)” başlıklı kitap ile uluslararası literatürdeki yerini almıştır. 1897 yılında İsviçre/Basel'de yapılan ilk Siyonist kongre ile siyasi bir hareket haline

getirmiştir. 1917 yılında dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı A. Balfour'un, İngiliz Yahudi Cemaati ve Siyonizm hareketi önderlerinden Chaim Weizmann'ın yakın arkadaşı Walter Rothschild (aynı zamanda İkinci Baron Rothschild)'e "Siyonist Federasyonu"nun dikkatine getirilmesi ricasıyla, İngiliz hükümetinin Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasına olumlu yaklaştığını bildirmiştir. İkinci Dünya Savaş sonrasında ekonomik ve siyasi sorunlar yaşayan İngiltere, Filistin'den çekilme kararı alarak, bölgenin geleceğiyle ilgili alınacak kararı için konuyu, Nisan 1947'de BM gündemine taşımıştır. BM Genel Kurulu ise 29/11/1947 tarihinde Filistin'in Arap ve Yahudi devletleri arasında paylaşılmasını, Kudüs'e uluslararası statü verilmesini öngören 181 sayılı tarihi kararı kabul etmiştir. 14/05/1948 tarihinde, David Ben Gurion'un başkanı olduğu "Jewish Agency"nin sorumluluğunda İsrail Devleti'nin kuruluşu ilan edilmiştir. İsrail Devleti, 11/05/1949 tarihinde BM'nin 59. Üyesi olmuştur. (Kuzu, 2010, s. 10)

Genel olarak İsrail Devleti'nin Ortadoğu özelindeki siyasetinin, Nil ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgenin "vaat edilmiş topraklar" olduğu inancına göre belirlendiğini söyleyebiliriz. Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'ta; "O gün Rab Abranda ahdedip dedi ki; Mısır ırmağından Büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar, bu diyarı senin zürriyetine verdim" ifadesi yer almaktadır. İsrail'i 15/05/1948 tarihinde kuran ve ilk Başbakan'ı olan David Ben Gurion'un "Yahudi halkının, gençlerimizin ve yetişkinlerimizin yerine getirmesi gereken bir başka haritası vardır (Taşkın, 2005, s. 79) söylemi ve bu haritayı Nil'den Fırat'a kadar göstermesi Yahudilerin Tevrat'a göre hareket ettiklerinin açık bir göstergesidir.

David Ben Gourion ve kurmayları İsrail'in düşman bir Arap denizi tarafından bir ada gibi çevrelendiğini, İsrail'in bu denizi aşarak, Müslüman Arap olmayan Türkiye, İran ve Etiyopya gibi ülkelerle, ayrıca bölgede yaşayan Kürt toplulukları ile sıkı ilişkiler ve ittifaklar kurulması gerektiğini düşünmüşlerdir. Çevre Stratejisi adı verilen bu plan, David Ben Gourion'un 1958 yılında Şah Rıza Pehlevi'ye "hür dünyaya yönelen tehdite karşı yakın bir ittifak kurmayı" öngören bir mektup yazılmasıyla başlamıştır (Yavi, 2006, s. 393). İsrail'in 1950'lerden bu yana hiç değiştirmeden uyguladığı stratejisinin temelini; Ortadoğu'daki Müslüman Arap dünyasının kendisine karşı birleşik bir cephe oluşturmasını engellemek teşkil etmiştir. Bu yüzden, Müslüman Arap dünyasını birleştirmeye ve İsrail'e karşı hareketlendirmeye çalışan akımlar daima İsrail için en önemli tehdit olmuştur. Dünya Siyonist Örgütü'nün yayın organı Kivunim (Yönelimler) dergisi Şubat 1982'deki 14. Sayısında, 1980'lerde "İsrail İçin Strateji" başlıklı bir yazı

yayımlamıştır (www.milatgazetesi.com). Yazıya imzasını atan İsrail Dışişleri Bakanlığının eski yetkililerinden Oded Yinon ortaya attığı tezi; “Ortadoğu’daki bütün ülkelerin çok zayıf durumda bulunduğu, çünkü bu ülkelerin devletlerin yapay sınırlar içerisinde yaşamak istemeyen etnik ve dini cemaatleri toplayarak kurduklarına dayandırıyor. İsrail’in devlet olarak ayakta kalabilmek için bu manzaraya uygun biçimde bölge devletlerinin bölünmesi gerekliliği ifade ediliyor. Projede Irak içerisinde Basra çevresinde güneyde Şii Bölgesi, kuzeyde Musul çevresinde Kürt Bölgesi, ortada Bağdat çevresinde Sünni Bölgesi oluştururak, Irak’ın üçe bölünmesi hedeflenmiştir (Kuzu, 2010, s. 149). Bu düşünceyle bugün her ne kadar birbirlerine düşmanca tavırlar sergilese de Soğuk Savaş döneminde İsrail’in İran ile ilişkileri, Irak’taki Kürt isyanlarını desteklemesiyle tam bir işbirliğine dönüşmüştür. Bu iş birliği sürecinde Temmuz 1963’te kod adı “Atina Operasyonu” olan gizli görüşmelerde Irak’ta sürmekte olan Kürt isyanına ortaklaşa destek ve yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Kürt isyanı kısa vadede her iki ülkenin çıkarlarına hizmet etmekteydi. Nitekim isyanlar bir taraftan Irak’ın İsrail’e karşı, Suriye ve Ürdün’e takviye askeri güçler göndermesine engel olmuş, diğer taraftan da Irak’ı Basra Körfezi kıyılarından ve dahası İran için büyük öneme sahip olan Huzistan’dan askeri güçlerini çekmeye zorlamıştır (Özkan, 2004, s. 27). Irak’taki Kürt isyanlarını destekleme kapsamında aralarında MOSSAD ve İsrail Ordusundan subayların da olduğu bir grup 18/07/1963 tarihinde İran üzerinden Iraklı Kürtlere silah ve para yardımı ulaştırmışlardır (Özkan, 2004, s. 28). İsrail’in Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi toprakları içerisinde ticari boyutta olmak üzere diğer bazı alanlarda aktivite gösterdiği bilinmektedir. Tüm bu hususlar toparlandığında Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi istihbarat kadrolarının oluşturulması ve eğitimlerinin verilmesine İsrail’in öğretmenlik yaptığını düşünmek yanlış olmayacaktır.

İsrail’in Irak’taki Kürt direnişçilerin lideri Molla Mustafa Barzani ile ilişkileri ise 1958 yılında başlamıştır. İsrail ile görüşmeleri Barzani’nin Avrupa’daki temsilcisi Kamuran Bedirhan yürütüyordu. Fransa’daki İsrail Askeri Ataşesi, Dışişleri Bakanlığı’na 1959 yılında gönderdiği mektupta; “Bedirhan’ın İsrail ile aynı görüş ve bakış açısına sahip olduğunu” belirtmiştir (Kuzu, 2010, s. 102). Diğer bir görüşme ise Avrupa’daki Kürt öğrencilerin Temmuz 1959’da Viyana’da yapılan toplantısına katılan K. Bedirhan ile aynı dönemde Avrupa’da bulunan İsrail Dışişleri Bakanı Golda Meir arasında gerçekleşmiştir. Kamuran Bedirhan, Barzani hükümetine destek sunması karşılığında İsrail’in çıkarlarına uygun her türlü politikayı izleyecekleri noktasında söz vermiştir (Kuzu, 2010, s. 103).

Şekil 4. Irak'ın kuzeyi Mesud Barzani ve MOSSAD yetkilileri

Kaynak: www.halkhaber.org

İsrail'in askeri danışmanlar, cephane ve silahları kapsayan geniş çaptaki yardımları ise 1963 yılında başlamış; Ağustos 1965'te İsraili askeri uzmanlar tarafından Kürt subaylar için Kuzey Irak dağlarında eğitim kampları oluşturulmuştur. Haziran 1966'da başbakan Levi Eshkol, Kürt liderleriyle görüşmeler yapmış, 1967 Savaşları sırasında Kürtler, İsrail'in isteği üzerine Kuzey Irak'tan Bağdat yönetimine bir saldırı düzenlemişlerdir. Savaş sonrasında ise Kürtlere, Mısır ve Suriye birliklerinden ele geçirilen Sovyet yapımı silahlarla yardım edilmiştir. Ayrıca her ay yaklaşık 500.000 Dolar para yardımı İsrail tarafından Kürtlere ulaştırılmıştır. Kürt lider M. Barzani Eylül 1967'de ve Eylül 1973'te İsrail'i ziyaret etmiş ve İsrail Cumhurbaşkanı Zalman Şazar ile temas kurmuştur (strateji.8k.com).

בתמונה מימין ראש המוסד, האלוף מאיר עמית, המולא מוסטפה ברזני (מנהיג הכורדים), נשיא המדינה זלמן שזר, שלישי הצבאי, אל"מ אריה רז ודוד קרון. בשורה מאחור, מימין לשמאל: נציג משרד החוץ, חיימקה לבקוב, אלוף הר- אבן ושני אישים כורדים.

Şekil 5. İsrail Cumhurbaşkanı Zalman Şazar-Mustafa Barzani

Kaynak: saradistribution.com

İsrail, İran İslam Cumhuriyeti (İİC) dışındaki Ortadoğu Devletleri arasında, istihbaratın kurumsal olarak bir devlet yapılanması içerisinde seyrettiği, istihbaratın ciddi olarak önemsendiği, büyük miktarlarda ulusal bütçeden pay alan aynı zamanda dışa yönelik örtülü faaliyetler ve aksiyonlar alma gücüne sahip ülkesidir. İsrail Devleti'nin kuruluşunun 15/05/1948 tarihinde ilan edilmesinin ardından birçok Arap devleti İsrail'e savaş açmıştır. Ancak devletin kurulduğu ilan edilmeden önce, Yahudi Topluluğu içerisinde birçok yer altı örgütü, operasyonlar için gerekli bilgileri toplamaktaydı. Öyleki, Washington'daki İsrail Büyükelçiliği diplomatlarının temel görevi, Dışişleri, Ulusal Güvenlik Konseyi (NSA), Pentagon ve CIA'deki uzmanlarla temas kurmak ve bilgi toplamaktır (Kuzu, 2010, s. 40). Yaşanılan coğrafyadaki kuşatılmışlık ve var olma güdüsü, resmi bir istihbarat servisinin kurulmasını zorunlu kılmıştı. MOSSAD (HaMOSSAD leModi'in v'leTafkidim Meyuhadim), David Ben Gurion'un onayı ile iç güvenlik ve askeri istihbarat arasındaki koordinasyonu sağlamak üzere 1949 yılında dışişleri bakanının himayesinde hükümete nezaret edecek bir kurum olarak faaliyetine başlamıştır. 1951 yılında ise doğrudan başbakana bağlanmıştır.

İsrail Güvenlik Ajansı (ISA), diğer adıyla SHABAK, kuruluşu İsrail devletinin kuruluşu ile aynı tarihlere dayanmasına rağmen 2002 yılında İsrail Devleti Milletvekilleri Meclisi olan Knesset'te kabul edilen ISA Kanunu ile yasal çerçevede faaliyetlerine devam etmiştir. ISA, 1979 yılında yürürlükte olan “Gizli Dinleme Kanunu” gibi yasaların kendisine tanıdığı ayrıcalıklar sayesinde hükümet kararlarından bağımsız olarak hareket edebilmekteydi (www.shabak.gov.il). 2002 yılında Knesset'te kabul edilen ISA kanununun ardından ISA hükümete bağlanmıştır. ISA'nın yetkileri arasında; sorguya çekme, gizli dinleme, arama ve güvenlik kontrolü yapabilme, bulunmaktadır. ISA, İsrail devleti, kurumları, devlet sırlarını ve demokratik yönetimini, terör ve casusluk faaliyetleri çerçevesinde cereyan edebilecek tehlikelere karşı korumakla görevlidir. Knesset ve hükümete belirli periyotlarda raporlar sunar, güvenlik kontrollerine tabi tutulur ISA çalışanları, çalışma hayatları boyunca gizliliğe uymak zorundadırlar (www.shabak.gov.il).

İsrail'in en önemli istihbarat kurumlarından biri de, savunma sanayii, nükleer enerji ve yüksek teknoloji ürünlerini bir şekilde ülkeye kazandırarak İsrail'in teknoloji ihraç eden ülkelerden biri olmasına yardımcı olan “Lakam”dır. 1957 yılında Savunma Bakanlığı'na bağlı bir birim olarak kurulan “Bilimsel İstihbarat Ajansı” ise MOSSAD ve Aman'dan farklı olarak ekonomik ihtiyaçları karşılamakla görevlendirildi. Ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu her türlü bilimsel ve teknolojik bilgiyi mümkün olan her yolu kullanarak elde etmek servisin birinci göreviydi. Bu nedenle ‘her türlü yol’ tanımının içine şantaj, rüşvet, suikast ve adam kaçırmaya da dâhil edildi. İsrail, 1963 Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkelerinin silah ambargosuna maruz kalınca büyük bir şok yaşamış, bundan ötürü de savunma sanayi milli güvenliğin birinci gündem maddesi haline gelmişti. Lakam, ilk büyük operasyonunu 1968 yılında Fransızların milyarlarca dolar harcayarak geliştirdikleri Mirage III savaş uçaklarının projelerini çalarak gerçekleştirdi. Projede görevli İsviçreli mühendis Alfred Frauenknecht'i 200 bin ABD Doları rüşvetle belgeleri satmaya ikna eden İsrail ajanları bu sayede İsrail havacılık endüstrisinin temellerini atmış oldu. Lakam, ABD'den nükleer sırların çalınmasında da önemli roller üstlendi. Nükleer fizik alanındaki tüm gelişmeleri ve kişileri izleyip Tel Aviv'e rapor ettiler. Günümüzde, İsrail yıllık yedi milyar ABD doları tutarındaki silah satışıyla dünyanın en büyük altıncı silah satıcısı konumundadır (Şanlı, 2012). İsrail'in 2012 yılında silahlanmaya harcadığı para GSMH'sinin % 6'sı olan 15 milyar ABD Doları'dır (www.sipri.org). Bu durum, gizli servisin İsrail'in söz sahibi olduğu ve ihracat kalemi içinde önemli bir yere sahip olan ileri teknoloji ürünlerinin temin

edilmesinde de ne kadar etkin rol oynadığını göstermektedir. ‘Bulletin of the Atomic Scientists’ dergisinde yayımlanan Robert S. Norris ve Hans M. Kristensen imzasını taşıyan analizde İsrail’in 80 adet nükleer savaş başlığına sahip olduğu ve istediği zaman bu sayısı iki katına çıkarabileceği belirtildi. Amerikan gizli servisi CIA’in arşivlerinden yakın zamanda halka açılan belgelerde de İsrail’in kendi kimyasal ve nükleer silah cephaneliğini yıllar öncesinden hazırlamış olduğunun altı çiziliyor (thebulletin.org).

İsrail, Ortadoğu Bölgesi’nde kendince hasım olarak gördüğü ülkelere karşı güçlü pozisyon içerisinde olabilmek için 1957 yılında Fransa’nın desteği ile Negev Çölü’nde nükleer santral kurmak üzere çalışma başlatmıştır. 1960 yılında İsrail’in ambargo ile karşı karşıya kalması üzerine, İsrail Savaş Bakanı olan M. Dayan uranyumun ne pahasına olursa olsun elde edilmesi talimatı vermiştir. İsrail, 200 ton uranyumu ülkeye getirebilmek için İsviçre/Zürih’te denizcilik şirketi kuruldu ve kiralanan bir yat ile 29/11/1968 tarihinde Kıbrıs açıklarında teslimat gerçekleştirildi. (Kuzu, 2009, s. 127)

Günümüzde sayısı 30.000’den az olan İran Yahudi Cemaati’nin nüfusu, 1979 İslam Devrimi’nden önce 100.000’e yakındı. İran hâlâ İsrail’den sonra Ortadoğu’nun en büyük Yahudi Cemaati’ne sahip ülke konumundadır. 1921 yılında Tahran’ın her yerine yayılan tifo salgınında hastalarını tedavi ederken ölen Yahudi doktorun ismini taşıyan Dr. Sapir Hastanesi’ne, İİC Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani’nin talimatıyla hükümet tarafından Şubat 2014 içerisinde 400.000 ABD Doları bağış yapılmıştır (www.sabah.com.tr). Karşılıklı iyi niyet adımlarının Ortadoğu Bölgesi’ndeki barış rüzgârlarının kalıcı olacağını düşünenler kadar, dinamik ve anlık değişimlerin siyah ve beyaz kadar ayrı düşünen ülkeleri dahi bölge stratejileri ve çıkarları açısından ortak noktalarda buluşturabildiğini düşünenler bulunacaktır.

İsrail, enerji ihtiyaçlarını karşılamak ve dış politikada elini güçlendirebilmek adına, Irak’tan başlayıp Ürdün üzerinden İsrail’e uzanan ve Arap-İsrail savaşları nedeniyle 55 yıldır kullanılmayan Musul-Hayfa Petrol Boru Hattı’nın yeniden inşasını 2013 yılı itibarıyla gündeme getirmiştir (arsiv.ntvmsnbc.com). Simon Peres’in Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemde “Petrollü Topraklar, Kutsal Topraklar, Sulu Topraklar” anlamına gelen “Oily Lands, Holy Lands, Watery Lands” şeklindeki üçlemesi, İsrail’in Ortadoğu hakkındaki görüşlerini en iyi şekilde ifade etmektedir. Ortadoğu’da dine değil mezhebe dayalı savaşların yaşandığı ve farklı dinlere mensup şahısların bir araya gelerek bölgeye yönelik dış politikaları hakkında karşılıklı fikir alışverişinde bulduklarının somut bir örneğidir. Dine dayalı savaşların olmadığını en önemli göstergelerinden biri de, 1960’larda Türkiye, İsrail ve İran arasında karşılıklı çıkarları

ve toprak bütünlüğünü tehlikeye düşürebilecek durumlarda bilgi alışverişine dayalı işbirliği anlaşması olan TRIDENT imzalanmıştır (Kuzu, 2010, s. 102). Türkiye ile İsrail arasındaki istihbarata dayalı ortak operasyonel çalışmaların en güncel örneklerinden biri 05/06/1982 tarihinde İsrail Lübnan'ı işgal ederek Filistinlilere karşı temizleme hareketi başlatmasıdır. İsrail, Lübnan'a başlattığı saldırılarda Ermeni terör örgütleri ASALA (Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu) ve JCGA (Ermeni Soykırım Adalet Komandoları) kamplarına da girileceğini Ankara'ya ileterek Türk görevlilerini de operasyonlara katılmaya davet etmişti. Türkiye bu çağrıya olumlu yanıt verdi ve Türk görevlilerin yer aldığı operasyonlarda JCGA ve ASALA kampları tamamen tahrip edildi (www.sde.org).

Tarihte altı milyonluk bir ülkenin 270 milyonluk başka bir ülkedeki politika ve güvenlik söylemini denetlediği başka bir örnek yoktur. Eski Başbakanlardan Ariel Sharon görevde olduğu dönemde; “ABD dünyayı kontrol ediyor, biz Yahudilerde ABD'yi kontrol ediyoruz” şeklinde ifade kullanmıştır (Kuzu, 2010, s. 34). İsrail 1976 yılından beri yıllık bazda ABD ekonomik ve askeri yardımının en büyük alıcısı, 2. Dünya Savaşından beri ise toplamda en çok yardım alan ülke konumundadır. 2003 yılı değerlerine göre İsrail'e aktarılan ABD yardımı 140 milyar ABD Doları'dır. İsrail her yıl yaklaşık üç milyar ABD Doları doğrudan dış yardım almaktadır ki bu, ABD Dış Yardım Bütçesi'nin %20'sine tekabül eder (www.ozetkitap.com).

İsrail'le kurulduğu günden bu yana inişli çıkışlı ilişkiler yaşayan Türkiye, 181 sayılı BM kararına (1947 BM Planı) göre Filistin ve İsrail olarak iki devletli bir çözümü tanıyan devletlerin arasında ilk sıralarda yer almıştır. İsrail ile Türkiye arasında diplomatik ilişkiler 1950 yılında başlamıştır (Oğuzlu, 2010). Gazze'nin 2008 yılında bombalanmasıyla gerilmeye başlayan Türkiye-İsrail ilişkileri, dokuz Türk vatandaşının öldürüldüğü Mavi Marmara olayı nedeniyle tarihteki en kötü seviyeye inmiştir (www.mfa.gov.tr). Türkiye-İsrail İlişkileri, 1990'ların ikinci yarısında “stratejik işbirliği” olarak adlandırılmaktaydı (Erkmen, 2005). Türkiye ile İsrail arasında Soğuk Savaş esnasında ve 1990'lı yıllar boyunca gelişen işbirliğinin Ortadoğu'dan kaynaklanan çoklu tehdit algısından kaynaklandığını ve bu algıdan beslenen “güvenlikçi” dış politika yaklaşımının altını çizdiği ortak çıkarlar çerçevesinde “stratejik” bir işbirliğine gidildiği söylenebilir (Balci ve Kardeş, 2012).

Soğuk Savaş döneminde, Arap-İsrail Savaşları'na ve Filistin Meselesi'ne referansla dalgalı bir seyir izleyen, 1990'lı yıllarda ise ortak tehdit vurgusu üzerinden stratejik bir işbirliği bağlamında irdelenebilecek olan Türkiye İsrail İlişkileri, milenyum

sonrası dönemde ciddi bir değişime uğramıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Türk Dış Politikası'nda yaşanan değişim olmuştur. Türkiye'nin, genelde Ortadoğu'yu, özelde ise komşu ülkeleri veya coğrafyaları tehdit olarak görmekten vazgeçip, Ortadoğu başta olmak üzere kendisine komşu olan tüm coğrafyalar ile işbirliğine dayalı bir yaklaşım geliştirmek istemesi ve böylece orta vadede bölgesel bir dengeleyici olmayı hedefleyen bir dış politika yaklaşımına eklenmesi, İsrail ile olan ilişkilerinin özüne ilişkin bir farklılık doğmasına yol açmıştır. Türkiye'nin, Arap baharı süreci öncesinde, İsrail'in kendi ulusal güvenliğine tehdit olarak gördüğü Suriye ve İran gibi ülkelerin yanı sıra Filistin'de de HAMAS, İslami Direniş Hareketi adıyla bilinen bir terör örgütü ile yakınlaşması, iki ülke ilişkilerinin nitelik değiştirmesinin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Ortadoğu'da Arap halkları ve devletleri ile olan yakınlaşma hamlesini kendisine yönelik bir ulusal güvenlik tehdidi olarak algılayan İsrail'de güvenlikçi dış politika anlayışını temel düstur olarak benimseyen aşırı sağcı aktörlerin ön plana çıkması olmuştur. Milenyum sonrası dönemde ve Türk Dış Politikası'ndaki değişime paralel olarak, İsrail'de iktidarın aşırı sağcı parti ve liderlerin eline geçmesi, Türkiye ile İsrail arasındaki anlaşmazlığın tırmanması aşamasında önemli bir rol oynamıştır (Diriöz, 2013).

Türkiye'nin, AKP hükümeti ile birlikte Filistin Sorunu'nda inisiyatif almaya çalışması da İsrail'i rahatsız etmiştir. İsrail'in Doğu Kudüs ve Batı Şeria'daki yerleşimciler sorunu ile ilgili adım atmamakta direnmesi ve özellikle 2006 yılından itibaren Gazze'deki HAMAS yönetimine karşı izlediği tavır, bölgeye karşı uyguladığı abluka ile yine Gazze'ye düzenlediği hava saldırıları (Dökme Kurşun ve Bulut Sütunu Operasyonları en önemlileridir) sonrası çok sayıda Filistinlinin hayatını kaybetmiş olması, Filistin Meselesi'ni değişen Ortadoğu stratejisinin en önemli unsurlarından biri olarak gören Türkiye'yi İsrail'e yönelik ciddi eleştirilere yöneltmiş ve Türkiye kamuoyunun İsrail'e gösterdiği tepki de bu eleştirileri meşrulaştırmıştır. Türkiye'nin, İsrail tarafından "terörist örgüt" olarak görülen ve İsrail'in varlığını reddeden HAMAS ile yakın ilişkiler içerisine girmesi ve Gazze'yi kontrol eden bu örgüte destek vermesi de İsrail-Türkiye İlişkileri'nde gerginliğin tırmanmasına yol açmıştır (Oğuzlu, 2010). Türkiye'nin HAMAS 'la ilişkileri özellikle de HAMAS 'ın Filistin yönetiminin yasama meclisi seçimlerini kazanmasından itibaren büyük bir iyileşmeye sahne oldu. Tarafların İslami arka planı bu ilişkinin derinleşmesine katkıda bulundu. Türkiye, El-Fetih ve HAMAS heyetleri arasında 23/04/2014 tarihinde Gazze'de bir ulusal birlik hükümeti teşkil edilerek seçimlere gidilmesini içeren mutabakatı memnuniyetle karşılamış, bu

mutabakat temelinde 02/06/2014 tarihinde kurulan ulusal birlik hükümetini desteklemiş ve uluslararası toplumu Filistin halkının milli demokratik iradesinin birleştirilmesini hedefleyen bu gelişmeyi desteklemeye davet etmiştir (www.mfa.gov.tr).

Diğer taraftan Türkiye-İsrail ilişkilerinin yeniden stratejik bir işbirliğine entegre olmasına katkıda bulunacak nedenler de bulunmaktadır. İran yönetimi, ülkelerinin Suriye, Lübnan, Irak ve hatta son dönemde Filistin'deki etkinliğine paralel olarak bölgesel gücünü arttırmaktadır. Nitekim İran, Arap ayaklanmaları neticesinde Suriye'de beliren iç savaş çerçevesinde, Türkiye'nin aksine, Esad Yönetimi'ne destek vermekte ve İran'ın verdiği askeri (özellikle, Şii İslam düşüncesi temelinde Lübnan'da kurulmuş Hizbullah aracılığıyla), ekonomik ve siyasal destek neticesinde Esad güçleri, rejim muhalifi güçlere karşı mücadelesini sürdürmektedir (Milani, 2013). Buradan da anlaşılacağı üzere, Suriye meselesinde Türkiye ile İran karşıt kamplarda yer almaktadır. Suriye'de Hizbullah'ın etkinliğinin artması ise İsrail'in asla görmek istemeyeceği bir manzara yaratacaktır. Bu bağlamda, Suriye meselesi, Türkiye ile İsrail'in yakınlaşmasına yol açabilecektir. İran'ın Hizbullah aracılığıyla Lübnan'ın içişlerine sürekli olarak etki etme şansına sahip olması ve böylece Lübnan'ın İsrail'e karşı düzenlenecek saldırılar için lojistik bir ikmal merkezi olma özelliğini koruması İsrail'in İran'ı kendisine bir tehdit olarak görmesine neden olan faktörlerden bir diğeridir (Norton, 2007). Şii İslam anlayışı ve yapılanması çerçevesinde İsrail'e karşı savaşan Hizbullah, İsrail'in güvenliği için en hayati tehditlerden birini oluşturmuştur. İsrail'in 2006'da Hizbullah'a, şimdi de HAMAS'a karşı düzenlediği operasyonlar kendi halkının güvenliği yanında süreçten Suriye ve İran aktörlerini elimine etmeyi amaçlamaktadır (Yılmaz, 2009). Arap ayaklanmaları esnasında HAMAS ile arası açılan İran'ın, Mısır ve Suriye'deki gelişmelerin ardından bölgesel anlamda izole olacağını hisseden Hamas'ın talebiyle bu örgüt ile yeniden işbirliği yapmaya başlaması hem Türkiye'nin Filistin'deki siyasal/bölgesel etkinliğini azaltan hem de İsrail'i tedirgin eden bir husus olmuştur (Sherwood, 2014). Nitekim İran'ın Suriye özelinde Hizbullah'a verdiği destek üzerine İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun 21/09/2015 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Rusya'da yaptığı görüşmelere İsrail Genelkurmay Başkanı Korgeneral Gadi Eizenkot ve Askeri İstihbarat Başkanı Tümgeneral Herzl Halevi de eşlik etmiştir (Caspit, 2015). Netanyahu Rusya'daki temaslarıyla ilgili olarak yaptığı açıklamalarda; İsrail'in, Suriye toprakları üzerinden Hizbullah'a gelişmiş ve ölümcül nitelikteki silahların transferini önlemek için aralıksız çalıştığını, İran'ın Golan

Tepeleri'nde kurmaya çalıştığı ikinci bir terör cephesinin kabul edilemeyeceğini” belirtmiştir (www.sptnkne.ws).

Türkiye-İsrail ilişkilerinin işbirliğine eklenmesine neden olacak gelişmelerden birisi de İsrail’in, HAMAS -El Fetih (Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi ve siyasi partisi) mutabakatı sonrasında kurulan “ulusal mutabakat hükümetine” etki edebilmek ve gerektiği takdirde bu hükümet ile sağlıklı bir temas kurabilmek için Türkiye’nin Filistinli aktörler nezdindeki toplumsal ve siyasal meşruiyetine ihtiyaç duyacak olmasıdır (Hatuqa, 2014). Nitekim Türkiye, hem Mahmud Abbas’ın önderliğindeki El Fetih hem de İsrail tarafından “terör örgütü” olarak kabul edildiği için Filistin meselesinin paydaşı olması engellenmeye çalışılan Hamas ile yakın ilişkiler kurmuştur. Türkiye’nin muhtemel barış görüşmeleri ya da çözülmesi gereken acil problemlerin ele alınması esnasında Filistinli aktörler ile İsrail arasında “güvenilir” bir aracı rolünü oynama kapasitesine haiz olması, İsrail’i Türkiye’nin Filistin’deki “yumuşak gücünü” kullanmaya yöneltebilecektir.

İsrail’in, Türkiye ile ilişkilerinin bozulmasının ardından Kıbrıslı Rumlar (Kıbrıs Cumhuriyeti) ve Yunanistan ile yakınlaşması ve bu ülkeler ile imzaladığı enerji ve güvenlik eksenli antlaşmalar, Doğu Akdeniz’de yeni bir bölgesel ittifak girişiminin belirlediğine dair analizlerin yapılmasına yol açmıştır (www.bbc.com). Kendisi de bir Doğu Akdeniz ülkesi olan Türkiye, Kıbrıs Sorunu, Ege’deki kıta sahanlığı meselesi ve Doğu Akdeniz’deki enerji rezervlerinin sahipliği/paylaşımı hususu gibi faktörler nedeniyle anlaşmazlık yaşadığı Kıbrıslı Rumlar ile Yunanistan’ın, İsrail ile olan işbirliği girişimlerini yakından izlemektedir. Nitekim bu üç aktör arasında, Türkiye’yi hedef alacak bir bölgesel müttefiklik ilişkisinin oluşumu, hiç şüphesiz Türkiye’nin çıkarlarına zarar verecektir (Stavris, 2014). Zira iki ülke ilişkileri diplomatik ve siyasal bir çıkmazın içerisine sürüklenmiş olmasına karşın, 2013 yılı itibarıyla iki ülke arasındaki ticaret hacmi dört milyar ABD Dolarını aşmıştır (Daly, 2014).

İsrail’in, İran ile mevcut ilişkilerinin seyri ise İslam Devrimi ile birlikte olumsuz yönde gitmiştir. İsrail’in İran Şahı Rıza Pehlevi döneminde Irak’a karşı İsrail-İran işbirliğini kurması “Dış Çevre” stratejisinin ilk örneklerinden sayılabilir. Hatta bu işbirliğinin İsrail’in uzun yıllar uygulayacağı stratejisinin diplomatik ve entelektüel sürecini başlattığı söylenebilir. Fakat Şah Rıza Pehlevi döneminde İran ile kurulan ilişkiler 1979 Devrimi ile sona ermiştir. Bu tarihten sonra İsrail, İran’ın geliştirmeye devam ettiği nükleer çalışmalarını izleyebilmek için Ortadoğu’nun parçalı etnik yapısıyla kurduğu ilişkileri hızlandırmıştır. Bu noktada Kuzey Irak’ta bulunan Kürt

nüfus ile geliştiren ilişkiler dikkatleri çekmiştir (Deveci, 2012). İran'ın Ortadoğu'da nükleer güç olmasını engelleyebilmek amacıyla çeşitli aralıklarla yaklaşık 12 yıl süren görüşmelerin ardından, İran ile ABD, Rusya, İngiltere, Çin, Fransa, Almanya ve AB arasında 14/07/2015 tarihinde, Avusturya'nın başkenti Viyana'da İran'ın nükleer programına ilişkin "Uzun Süreli Ortak Eylem Planı" imzalandı. Bu anlaşma küresel güçlerin çıkarlarının çarpıştığı önemli bir konudaki tarihi başarı olarak değerlendirilir. Plan çerçevesinde 15 yıl içinde İran'ın az zenginleştirilmiş uranyum rezervleri % 98 oranında azaltılarak, toplam ağırlığı 10 tondan 300 kilograma indirilecekti. Karşılığında ise UAEA anlaşmanın bazı şartlarının İran tarafından yerine getirildiğini onayladıktan sonra, nükleer programına ilişkin BM Güvenlik Konseyi ve Avrupa Birliği'nin kararları uyarınca İran'a uygulanan yaptırımlar iptal edilecektir. Bu ülkeye uygulanan silah ambargoları ise birkaç yıl daha yürürlükte kalacaktı (eas.europa.eu). Nükleer anlaşmasından hemen sonra görüşmelerin katılımcıları ve paydaşlar anlaşmaya yönelik yaklaşımlarını belirtti. Washington, Tahran, Kremlin ve Brüksel anlaşmayı "tarihi anlaşma", "dünya için umut kaynağı", "yapıcı bir adım" vb. olumlu ifadelerle değerlendirdi. Bölge devletlerinden Mısır, Irak, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri de anlaşmadan memnuniyetlerini ifade ettiler. Görüşmelerin sonucundan memnun kalmayan taraflar ise esasen İsrail, Suudi Arabistan ve ABD'deki cumhuriyetçi Kongre üyeleri olmuştur. Onlar anlaşmayı "tarihi teslimiyet", "tehlikeli adım", "İsrail devletine ölüm cezası" olarak görmektedir.

Tablo3

İsrail'in Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri

	2014	2015*
Population (million)	8.2	8.4
GDP (US\$ billion)	304	307
GDP per capita (US\$)	36,991	36,659
Real GDP growth (%)	+2.8	+3.5
Inflation (%)	+0.5	-0.2
Unemployment (%)	6.0	5.5
Exports of goods (US\$ billion)	63.3	57.8
Imports of goods (US\$ billion)	71.2	62.3
Export (% change)	+1.1	-8.8
Import (% change)	+0.2	-12.5
Exchange rate (NIS:US\$) (end-period)	3.89	3.93

Source: EIU, IMF, Israel Central Bureau of Statistics

*IMF / EIU estimates

Kaynak: emerging-markets-research.hktdc.com

3.7. Türkiye

Türkiye jeostratejik konumu, tarihi ve kültürel bağları gereği hem Balkanlar, hem Ortadoğu, hem de Orta Asya'daki gelişmelerden azami oranda etkilenmektedir. Türkiye'nin Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarına kadar Ortadoğu'ya ilişkin dış politikası şu ilkelerden oluşmuştur: Ortadoğu devletlerinin içişlerine karışmamak; bölgedeki devletler arasında tartışmalara, özellikle Araplar arasındaki ilişkilere müdahale etmemek; İsrail-Filistin sorununa dengeli yaklaşmak; bölgedeki tüm devletlerle karşılıklı ilişkileri geliştirmek; ticaret ve ekonomik ilişkileri en üst düzeye çıkarmak; Ortadoğu'ya ilişkin politikayı ulusal çıkar üzerine inşa etmek (Aybet, 1992, s. 101). Türkiye'nin 2000'li yıllarla birlikte izlemeye başladığı çok boyutlu dış politikası; Komşu ülkeler ve yakın havzalarla ilişkiler, stratejik ilişkilerde derinlik, yeni kıta ölçekli açılımlar, uluslararası örgüt ve platformlarda etkin rol oynamak, üzerine kurgulanmıştır (www.mfa.gov.tr).

Eski dünya düzeninden “yeni dünya düzeni (NYE, 1992)”ne geçerken tüm bölgesel sorunların Avrasya kıtasında gündeme getirildiği gözlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğundan teslim almış olduğu bölgenin sorunlarını artık daha fazla yaşamaya başlamıştır. Öyle ki Türkiye, günümüzde tarihten gelen jeopolitiğin bir hesaplaşması içine doğru sürüklenmiştir. Son 30 yıldır stratejik önem rantı ile dış politikasındaki müzakereleri yürüten Türkiye artık yeni düzene göre hareket etmektedir. Türk dış politika yapıcıları biliyor ki, artık İncirlik, Boğazlar değil, Irak'ın kuzeyi ve Kafkasya daha önemli. (Kuzu, 2009, s. 114-115) Arapların şansızlığı petrol, Türklerin ise stratejik konumları, bundan dolayı Araplar ve Türkler, abartılı özgüven içerisinde hareket ederek, geleceğe yönelik projeksiyon tutabilecek, orta ve uzun vadeli politikalar geliştiremediler.

Yıllardır devam eden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki terör sorunu, Avrasya gerçeği içinde yeni bir hesaplaşma gündeme geldiğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir dış politika yürütmesini önleyen bir olgudur (Çeçen, 2009, s. 260). Bilindiği gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1984 yılından bu yana süregelen terör hareketleri, Türkiye'de onbinlerce can kaybı başta olmak üzere, sosyal ve ekonomik açıdan da büyük zararlara neden olmuştur. Türkiye'nin 2012 yılında silahlanmaya harcadığı para GSMH'sinin %2,3'ü olan 18 milyar ABD Doları'dır (www.sipri.org). “Güneydoğu Sorunu” kendi içerisinde aslında beş ayaklı bir sorun yumağıdır: Bu sorunun Türkiye açısından birinci ayağı; insan hakları konusudur. İkinci ayağı;

Güneydoğu'daki bölgesel kalkınma konusu, üçüncü ayağı; ayrılıkçı terör eylemleri, dördüncü ayağı; ideolojik olarak şoven milliyetçilik akımları; beşinci ayağı ise Türkiye'nin komşuları ile ilişkileri ve bu bağlamda dünya üzerindeki yeridir (Kongar, 1999, s. 317). Bölgeye yönelik planları bulunan ve kimi çevrelerce "dış güçler" olarak adlandırılan ülkelerin Türkiye'ye yönelik politikalarında Güneydoğu Sorunu'nun veya bu dış güçlerin İmparatorluğun paylaşım sürecinde ortaya attıkları Kürt Sorunu'nun temelinde ve perde arkasındaki asıl hedefin Ortadoğu petroleri olduğunu söylenebilir. Petrol, nasıl ki Osmanlı İmparatorluğu'na bırakılmaması için İmparatorluğu parçalayacak kadar bir boyut kazanmışsa; günümüzde de Türkiye'nin bu bölgede bir güç olmaması için sahip olduğu ulus devlet konsepti, yeni yaklaşımlarla hedef haline getirilmiştir (Yazıcıoğlu, 2004, s. 82). Bölgesel bazda terör kavramında bilindiği gibi kuruluşu 1978 olan ve ilk silahlı eylemini gerçekleştirdiği 1984 yılından günümüze kadar onbinlerce insanın yaşamını yitirmesinden sorumlu olan PKK, Türkiye'de faaliyet gösteren en kanlı terör örgütü olarak, başta bazı komşu ülkelere aldıkları destekle bugüne kadar varlığını sürdürebilmiştir. Yıllarca süren hazırlık dönemi sonunda örgüt gücünü belirli bir seviyeye çıkararak eylemlere başlamasına rağmen, devletin hiçbir haber alma birimi örgütün varlığını gerçek boyutta tespit edememiş, hazırlıksız yakalanmıştır. Bu nedenle gerek askeri gerekse sivil otorite tarafından, başlangıçta PKK'nın ne olduğu veya ne olmadığı konusunda gerçek bir değerlendirme yapılamamıştır (Bilgiç, 2005, s. 119-120) İsrail'in meseleye yaklaşımını 1983 yılında dönemin İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir; "Kürt sorunu olarak ifade edilen sorunun, kendi topraklarında bağımsız olmak isteyen bir halkın sorunu olduğu" sözleriyle açık ve net bir şekilde ifade etmiştir. 1991 yılında ise dönemin İsrail Dışişleri Bakanı David Levy benzer bir yaklaşımla; "PKK'nın haklı bir hareket olduğunu" belirtmiştir (Akutay ve Ateş, 2013, s. 128). ABD, PKK terör örgütünü 2003 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan "Uluslararası Terörizm/Patterns of Global Terrorism" isimli terör örgütleri listesinde "dünyanın en tehlikeli terör örgütlerinden biri" olarak tanımlamıştır (Kasım ve Bakan, 2004, s. 283). Ancak Irak'ın işgalinden sonra ise ABD'nin PKK'ya yaklaşımı Türkiye aleyhine bazı gelişmeleri beraberinde getirmiştir. 28/05/2003 tarihinde ASAM'da bir konferans veren ABD Başkanlık Danışmanı Stephen Blank PKK'ya yönelik izlemeyi düşündükleri politikayı; "PKK'nın bir terör örgütü olduğu ve terörist örgüt muamelesi yapılması gerektiği ancak Türkiye'nin de Kürtler konusunda bazı düzenlemelere gitmesi gerektiği" sözleriyle ifade etmiştir. ABD bu yaklaşımı ile PKK Terör Örgütü sorununu yine Türkiye üzerinden çözmeye çalışmaktadır.

Türkiye, son yıllarda Ortadoğu Bölgesi'ne yönelik politik anlamda ciddi ve sistemli adımlar atmaya başlamıştır. Türkiye bölgede, ABD, Rusya, İsrail gibi ülkelere nazaran “yumuşak güç (soft power)” politikasını uygulamaktadır. Dış politikadaki etki alanını genişletmek isteyen Türkiye, bölge ülkeleri ile her yıl düzenli zirveler gerçekleştirmektedir. Afganistan İslam Cumhuriyeti ve Pakistan İslam Cumhuriyeti ile Şubat 2014 içerisinde “Üçlü Zirve Toplantıları'nın sekizincisini gerçekleştirmiştir. Toplantıda, istihbarat ve güvenlik açısından alınan en önemli karar, teröristlere ve yıkıcı ve devlet karşıtı faaliyetlere karışan unsurlara barınma, eğitim ve finansman sağlanmasının engellenmesi, ayrıca bu bağlamda, somut istihbarat paylaşımının artırılmasıdır (www.mfa.gov.tr). Buradan da anlaşılacağı üzere, dış politikada güvenlik odaklı istihbaratın yadsınamaz derecede önemli olduğudur.

Türkiye'de, bölgedeki siyasi ve ekonomik etki alanını genişletme açısından dış yardımların önemini kavrayarak, 1999 yılından beri sorumlu münhasır bir bakanlık nezdinde faaliyet gösteren, 12/06/2011 tarihli genel seçimleri sonrasında yapılan düzenlemeyle ilgili Başbakan Yardımcılığı'na karşı sorumlu bir tüzel kişilik olan “Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)” vasıtasıyla parasal güce dayalı “yumuşak güç” politikasını uygulamaktadır. Bununla birlikte Dışişleri Bakanlığı; bilgilendirme, istişare veya koordinasyon gereği, bir şekilde süreçteki aktif özelliğini korumaktadır. 1999-2011 yılları arasında Ortadoğu ve Afrika'ya da içine alan bölgelerde toplam 19 PKO açılmıştır (www.tika.gov.tr). Son dönemde, gerek dış yardımlar gerekse TİKA açısından daha kurumsallaşmış bir sürece girilmiştir. 2002 yılında Türkiye'nin kalkınma yardımları 85 Milyon ABD Doları iken 2012 yılında 3,4 milyar ABD Doları'na yükselmiştir (www.tika.gov.tr). Arap dünyasında Rusya (Rusya el Yevm), İngiltere (BBC Arapça, Londra Radyosu), ABD (Sava Radyosu, El Hurra, CNN Arapça), Çin (CCTV Arapça), Fransa (France 24, Monte Carlo Radyosu), Almanya (DW Arapça) ve İran gibi Arap olmayan ülkelerin Arapça yayın yapan radyo ve televizyon kanalları bulunmaktadır. Türkiye ise Nisan 2010'da yayın hayatına girmesini sağladığı TRT Arapça ile bölgeyle aracısız iletişim kurmak konusunda önemli bir adım atmıştır. TRT Arapça bu ülkelerin kanallarıyla karşılaştırıldığında yeni olmasının da getirdiği eksikliklerle henüz rekabette gerilerde bulunmaktadır (Dinçer ve Kutlay, 2012).

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile son yıllarda olumlu yönde seyreden siyasi ilişkilerin en önemli getirisini bölgenin enerji nakil üssü olmayı hedefleyen Türkiye açısından Kuzey Irak petrolünün Adana/Ceyhan üzerinden dünyaya arzı

hamlesi olmuştur. Bu çerçevede 2013 yılında temelleri atılan IKKY ile petrol sevkiyatı anlaşması çerçevesinde, Irak'ın kuzeyindeki Gulf Keystone şirketi tarafından işletilen Shaikan petrol sahasında Temmuz 2013 içerisinde başlayan ticari üretimden elde edilen ham petrol, boru hattı aracılığıyla 2014 yılı içerisinde Adana/Ceyhan'dan dünya pazarıyla buluşmuştur (www.enerjienstitusu.com).

Şekil 6. Ulusal ve Uluslararası doğalgaz ve ham petrol boru hatları

Kaynak: www.botas.gov.tr

Financial Times gazetesi yazarlarından Daniel Dombey'in Mayıs 2013'te kaleme aldığı bir makalede; "Kürt yetkililerin son dönemde Türkiye ile yakın ilişkilerden memnun olduğu, Türkiye'nin dış dünyaya açılan penceresi olduğu, Türkiye'nin bölgede büyük bir kuvvet olduğu ve Kürtlere karşı iyi bir politika seyredecekse müttefik olunmaması için bir sebep bulunmadığı" yönünde ifadeler yer verilmiştir (www.bbc.co.uk). NSA'nin 2012 yılında kamuoyu ile paylaştığı ve 2030 yılına dair öngörülerinin yer aldığı raporda, bölgesel bir oyuncu olan Türkiye'nin 2030 yılında küresel ekonomi açısından da önemli bir aktör olacağı belirtilmiştir (globaltrends2030.files.wordpress.com). Geline nokta, etnik köken, din, dil gibi üniter devletin temel dinamiklerinin bölgedeki büyük ekonomik pastadan pay kapabilme iştahının gerisinde kaldığını açıkça göstermektedir. Ancak gerek ülkeler

arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ilişkilerin sürdürülebilir kılınması, içeride sözü geçen sermaye çevrelerinin ihracatlarını arttırarak sürdürmeleri, bu çerçevede siyasi otoriteye desteklerini devam ettirebilmeleri, güçlü ve istikrarlı bir dış politika kadrosu ile mümkün olabilmektedir. T.C.Dışişleri Bakanlığı'nın maddi ve beşeri altyapısının yeterliliği diğer ülkelerin verileri ile kıyaslandığında Türkiye, ABD, Rusya, İngiltere, Brezilya, Fransa, Almanya, Hindistan, İtalya, Japonya, İspanya arasında takribi 436 milyon Avro ile en küçük bütçeye sahip ülke konumundadır. Personel sayıları bakımından ise Türkiye (5.533), Hindistan (3.414) ve Brezilya'nın (4.150) önünde, Fransa (15.008), Almanya (12.437) ve İngiltere (17.100) gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinin gerisinde kalmaktadır.

Tablo4

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Temsilcilik Sayıları

Ülkeler	Büyükelçilik	Daimi Temsilcilik	Baş Konsolosluk	Personel Sayısı	Bütçe (milyon Euro)
ABD	168	9	89	66591	39336
Almanya	151	13	61	12437	3194
Fransa	162	21	98	15008	2625
İngiltere	17100	2324
Japonya	133	8	63	11363	1925
İtalya	126	9	97	8101	1706
İspanya	119	11	100	7908	1503
Brezilya	125	5	64	4150	986
Rusya F.	149	13	90	9500	915
Hindistan	124	3	48	3414	674
Türkiye	114	11	71	5533	436

Kaynak: www.21yyte.org

Türkiye'nin, Arapça konuşulan ülkelerdeki temsilcilik sayısı ise 25'tir. Bu temsilciliklerdeki toplam kariyer memuru sayısı 135'tir. Yani, Türkiye'nin Arapça konuşan ülkelerdeki faaliyetlerini diplomatik seviyede her bir misyonda ortalama beş kişi yürütmektedir. Üstelik 135 kişi içerisinde sadece altı kişi Arapça konuşabilmektedir. Bakanlık genelinde 1990 yılında 10 olan Arapça bilen çalışan sayısı

2011 yılında toplamda 26'ya ulaşmıştır (www. 21yyte.org). Bu verilere bakıldığında Türkiye'nin, diplomat sayısındaki yetersizlik nedeniyle coğrafyayı kapsayamadığı ve dil bilgisi eksikliğinden dolayı yerel bilgi kanallarına nüfuz edemediği görülmektedir. Diğer taraftan, kadrosal ve donanımsal anlamdaki eksikliğe rağmen, yakın bölgesinde bir barış ve istikrar kuşağı oluşturmaya yönelik yaklaşımı çerçevesinde uluslararası düzeyde yüksek görünürlükte çok sayıda arabuluculuk faaliyetinde bulunmuş ve ihtilafların barışçı yollardan çözümünde kolaylaştırıcı rol üstlenmiştir.

Bunlardan bazıları;

- 2005 ve 2010 yıllarında Irak'ta demokratik sürece katkı için farklı etnik ve mezhepsel gruplarla yürütülen arabuluculuk/kolaylaştırıcılık faaliyetleri,
- 2008 yılında İsrail ve Suriye arasındaki dolaylı görüşmelerde üstlenilen kolaylaştırıcılık,
- Lübnan'da Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında yaşanan tıkanıklığın aşılması,
- İran'ın nükleer programıyla ilgili kaygıların giderilmesi için Brezilya'yla birlikte başlatılan ve Tahran Deklerasyonu'nun imzalanmasını sağlayan girişimdir (www.mfa.gov.tr).

Uluslararası siyasal sistemde az gelişmiş ülkeler dış politikada “edilgen” iken gelişmiş ülkelerin “etken olma” veya “belirleyici olma” özelliğide ortaya çıkmaktadır (Gözen, 2000, s. 134). Bu doğrultuda gelişmiş ekonomilere sahip ülkelerin uluslararası alana müdahalelerin altında uluslararası ekonomiye ya da ekonomik kar sağlayacak siyaseti ulusal çıkarları doğrultusunda yönlendirerek küresel hiyerarşideki yerlerini korumak ya da devam ettirmektir (Köni, 2001, s. 83). Böylelikle küresel güç olma özelliğine sahip ekonomik anlamda gelişmiş ülkeler uluslararası siyasal sisteme etki yapmaya yönelik faaliyet gösterirler ve üretim ve prodüktivite düzeyleri geri olan devletlerin dış politika davranışlarını ve kararlarını etkileyebilmektedir.

Tablo5

Türkiye'nin Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri

	2014	2015 (estimates)
Population (million)	76.9	77.7
GDP (US \$ billion)	806	753
GDP Per Capita (US\$)	10,500	9,700
Real GDP Growth (%)	2.9	3.0
Inflation (average %)	8.9	6.6
Unemployment (%)	9.9	11.4
Exports of goods (US\$ billion)	169	171
Growth rate (%)	+4	+1
Imports of goods (US\$ billion)	234	227
Growth rate (%)	-4	-3
Exchange Rate : US\$1 to 2.98 Turkish Liras (TRY) on 6 Oct 2015		

Source: IMF, TurkStat

N.A.: not available

Kaynak: emerging-markets-research.hktdc.com**3.8. Ortadoğu'da İstihbarat Savaşları ve Suikast Politikaları**

Suikast politikaları, başta İsrail, ABD ve Rusya olmak üzere bazı devletler tarafından terörle mücadele gerekçesiyle ya da hasım olarak algılanan ülke ya da örgütlere karşı başvurulan bir yöntem olarak da özellikle meşrulaştırılmaya çalışabilmektedir. Bu tür eylemlerde İsrail'in son derece başarılı olduğu ve sıklıkla başvurduğu da bilinen hususlar arasında yer almaktadır. Nitekim Ekim 2009'da, nükleer zenginleştirme programında çalıştığı iddia edilen Malik El-Aştar ve Tahran Üniversitesi Nükleer Fizik Bölümü'nden İranlı nükleer fizikçi Şahram Amiri'nin ortadan kaybolmaları neticesinde dönemin İran Dışişleri Bakanı Manuçer Muttaki, söz konusu olayların arkasında ABD ve Suudi Arabistan'ın olduğunu iddia etmişti. Yine benzer bir olay 2007 Mart ayında İstanbul'da yaşanmış, İran'ın nükleer konularda Suriye ile ilişkilerinden sorumlu bakan yardımcısı konumundaki General Ali Rıza Asgari, İstanbul'da ortadan kaybolmuştu. Irak'ta da değişik alanlarda çalışan 250 ila 350 arasında bilim adamı ve 200 profesörün öldürüldüğü iddia edilmişti.

HAMAS'ın Suriye'de sürgünde yaşayan önde gelen lider ve komutanlarından Mahmud Abdurrauf El-Mebhuh, 19/01/2010 tarihinde Dubai'de öldürüldü. HAMAS'ın silahlı kanadı İzzeddin El-Kassam Tuğayları'nın da lider kadrosunda yer alan El-Mebhuh, ölümü sonrası açıklanan ilk adli tıp raporuna göre aşırı sıcaktan ölmüştü.

Fakat olayı soruşturan Dubai polisi, suikastın Fransız, Alman, İrlanda ve İngiliz pasaportu taşıyan 11 kişilik son derece profesyonel bir tim tarafından gerçekleştirildiğini açıkladı. Suikastçıların altısı İngiliz, üçü İrlanda, biri Fransız ve biri Alman pasaportu taşıyordu. Daha sonra Batılı ülkelere ait bu pasaportların diplomatik nitelikte ve sahte oldukları ileri sürüldü. Pasaportların altısının İngiliz pasaportu olması, özellikle İngiltere’de büyük yankı yarattı. Hamas suikastın arkasında İsrail gizli servisi MOSSAD’ın olduğunu iddia etti. Bunda suikastın son derece profesyonelce gerçekleştirilmiş olması önemli bir rol oynuyordu. Zira El-Mebhuh Dubai’ye geldiği ilk beş saat içerisinde kaldığı lüks bir otelde öldürülmüştü. Daha sonradan suikastçıların değişik saatlerde farklı kentlerden aynı gün içinde uçakla Dubai’ye geldikleri ve eylemi gerçekleştirdikten sonra söz konusu 11 kişinin yine farklı uçaklarla Dubai’den ayrıldıkları anlaşıldı. Dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı David Miliband, eylemde kullanılan sahte İngiliz pasaportlarından İsrail’in sorumlu olduğuna dair ciddi delillerin olduğunu ve bu nedenle İsraili bir diplomatın geri çekilmesi talebinde bulduklarını söyledi (www.guardian.co.uk). Bu ifadeler, bu suikastın bir ‘MOSSAD Operasyonu’ olduğunu teyit eder nitelikteydi. İrlanda Dışişleri Bakanı Michael Martin de Birleşik Arap Emirlikleri’nden (BAE) gelen bilgilere göre İrlanda’nın gerçek pasaport numaralarının kullanıldığını ve bu numaraların özellikle 2005 yılından önce verilen pasaportlardan çalındığını söyledi. Suikast olayı, İngiliz basınında da büyük yer buldu ve ilginç iddialar seslendirildi. Örneğin İngiliz Independent Gazetesi’nin Ortadoğu muhabiri Robert Fisk, İngiltere ile İsrail’in suikasta dair anlaşmalı şekilde hareket ettiğini, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)’nin Avrupa ile İsrail’in güvenlik işbirliğini yasadışılığa vardığı ve İsrail’in düşmanlarını öldürmek için Körfez’e Avrupa pasaportlu ajanlarını gönderdiğinden şüphelendiğini yazdı (www.france24.com). MOSSAD Ajanları, 2007-2008 yılları arasında ABD pasaportu ve ABD Doları kullanmak suretiyle, İran’a karşı seri saldırılar ve İranlı yetkililere suikast düzenlemeleri için Pakistan merkezli aşırı örgüt Cundullah üyelerini de eğitmiştir (www.haaretz.com). Filistin’in liderlerinden Yaser Arafat’ın cesedinde yüksek miktarda radyoaktif Polonyum elementine rastlandı. İsviçreli bilim adamlarınca yapılan incelemenin raporuna göre Y.Arafat’ın ölüm nedeni %83 oranında zehirlenme olarak tespit edilmiştir (www.ntvmsnbc.com). 1940 yılında kurulan, asıl düşmanın Araplar değil İngilizler olduğunu, İngilizlere karşı Almanya ve İtalya ile işbirliği yapılması gerektiğini İsrail Özgürlük Savaşçıları’nın kısaltması olan Sosyalist eğilimli LEHI (file.setav.org)’nin mensupları, Arap-İsrail Çatışması’nda BM’nin Barış Arabulucusu

olarak görev yapan İsveçli diplomat Folke Bernadotte'yi, Filistin'in bölünmesi planını değiştirme çabası nedeniyle 1948 yılında öldürmüştür. (www.jewishvirtuallibrary.org). İslami Cihat hareketinin lideri Dr. Fethi Şikaki, Libya'daki Filistinlilerin sınır dışı edilmesi işleminin durdurulması için Kaddafi'yle görüşmede bulunmak için gittiği Libya'dan dönerken Malta Adası'nda 26/10/1995'te İsraili ajanlar tarafından öldürüldü. 1972 yılında FKÖ'lülerin Münih Olimpiyat Köyü'nde İsraili sporculara yaptığı baskının ardından, Golda Meir tarafından kurulan "X Komitesi", Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan 12 Filistinliyi tek tek etkisiz hale getirmiştir (Kuzu, 2009, s. 93). Hizbullah'ın üst düzey yöneticilerinden olan, Suriye'deki savaşta ve 2006 yılındaki İsrail-Lübnan savaşında önemli rol oynayan Hasan El-Lakkis 04/12/2013 tarihinde Beyrut'taki evinin önünde uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetti. Suikastı, Bealbek Özgür Sünniler Tugayı adlı örgüt üstlenirken, Hizbullah, Hasan El-Lakkis suikastinin arkasında İsrail olduğunu iddia etmiştir (www.aa.com.tr).

Suikast politikası, sadece İsrail'e özgü bir politika aracı değildir. Başta ABD olmak üzere, diğer bazı ülkelerin de bu politikayı zaman zaman uyguladığı görülmektedir. ABD özellikle Soğuk Savaş yıllarında kendi çıkarları için zararlı kişi ve gruplara karşı suikast ve yok etme politikasına başvurmuştur. Örneğin 1961 yılında Congolese lideri Patrice Lumumba'ya karşı suikast ve Küba eski Devlet Başkanı Fidel Castro'ya yönelik öldürme teşebbüsleri ABD'ye karşı uluslararası düzeyde bir öfke yaratmıştır (O'Connor, 2010). Bunun üzerine 1976 yılında ABD'nin bu tür uygulamalarına karşı gerek ABD kamuoyunda bir muhalefetin ortaya çıkması, gerekse CIA'in belirli şahıslara karşı suikast girişimlerinin uluslararası düzeyde açığa çıkması nedeniyle dönemin ABD Başkanı G. Ford, CIA'in doğrudan ya da başkaları aracılığıyla bu tür faaliyetlerde bulunmasını yasaklayan bir kararname yayınladı. 1998 yılında ABD Kongresi'nde istihbarat birimlerinin siyasi suikastlar düzenlemelerini yasaklayan 12.333 sayılı kararnamenin kaldırılması yönünde tartışmalar yaşandı. Bugün de yasal anlamda CIA ve ABD silahlı kuvvetlerinin ulusal çıkarlara zarar verebilecek şahısların hedef alınarak öldürülmelerini yasaklayan bazı yasal düzenlemeler söz konusu olmasına rağmen; Amerikan Ulusal İstihbaratının Başkanı Dennis Blair, 03/02/2010 tarihinde ABD İstihbarat Birimleri'nin ABD için doğrudan terörist tehdit teşkil eden Amerikan vatandaşlarına karşı suikast düzenleme konusunda yetkilendirildiklerini açıkladı (abcnews.go.com).

Önceden isimleri belirlenmiş hedeflerin özel operasyonlarla öldürülmeleri konusu başta uluslararası hukuk alanında olmak üzere, ciddi tartışmalara yol açmıştır.

Bu konudaki genel kural, hukuk dışı öldürmelerin kabul edilemezliği ilkesidir. Fakat tartışmalar meşru müdafaa ve savaş hukukuna uygunluğun sınırları, sivil şahısların hedef seçilmesi, bir kontr-terörizm politikası olarak hedeflerin kurlsız bir biçimde saf dışı edilmesi gibi hususlar tartışmaların odak noktasında olmaya devam etmektedir (Erdin, 1999, s. 91).

3.9. Küresel Gücün Var Olan Tek Temsilcisi ABD ve İstihbarat Kurumları

ABD’de 16 istihbarat teşkilatının 12’si askerlere aittir ve toplanan istihbaratın %80’ini askerler kullanır. 11 Eylül öncesi önemli olayları önceden haber veremeyen ABD istihbaratının zayıflığının temelinde dil bilen personel ve analizci eksikliği yatmaktadır (Friedman, 2004, s. 38). 11 Eylül saldırılarından sonra kurulan Ulusal İstihbarat Direktörlüğü dâhilinde 2.600 analist çalışmakta olup, bunlar 56 istasyon halinde sahada yer almaktadır. 11 Eylül saldırılarının ardından Ulusal Keşif Ofisi (NRO) 2011’in ilk döneminde uzaya altı uydu gönderdi. NRO, işlettiği uydular ile Usame Bin Ladin’e yapılan operasyon, Libya’da NATO ve isyancı güçlere yardım gibi pek çok işe yaradı. ABD, küresel ölçekte artan etkinliği ve Soğuk Savaş döneminde karşı casusluk faaliyetlerini etkin şekilde yürütebilmek adına, ABD eski Başkanları’ndan J. Carter döneminde “Yabancı İstihbarat Gözetleme Kanunu (FISA)” senatoda kabul edilmiştir. 1978 yılında kabul edilen kanun çerçevesinde, yabancı bir ülke veya uluslararası bir terörist organizasyon adına casusluk yaptığı şüphesi bulunan şahıs/shahısların elektronik ortamda izlenmesini ve fiziksel aramaya tabi tutulmasını yetkili mahkeme kararına bağlamıştır (www.fas.org). FISA kapsamında, görev yapan ve 11 uzman üyeden oluşan “Yabancı İstihbarat Gözetleme Mahkemeleri (FISC)”, ilgili kurumlar tarafından talep edilen izleme ve arama taleplerini ele alır ve başsavcılığın onayına sunar. ABD eski Başkanları’ndan B.Clinton döneminde çıkarılan ve 1995 yılında kongrede kabul edilen kanun ile yabancı istihbarata ilişkin bilgi elde edebilmek için yapılacak aramaların idaresi için Dışişleri Bakanı ve yardımcısı, Savunma Bakanı ve yardımcısı, CIA Direktörü ve yardımcısı ile FBI Direktörü’nü yetkili kılmıştır. Söz konusu yasal düzenleme ABD’deki istihbarat kurumlarının dış politikaya yönelik karar alma mekanizmalarındaki önemini göstermektedir (www.fas.org).

National Security Agency (NSA), Türkçe adıyla “Ulusal Güvenlik Ajansı”, 24/10/1952 tarihinde, dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman’ın, Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları’na gönderdiği “çok gizli” ibareli iki sayfalık talimat ile kuruldu. NSA’in

“gözetleme listesi (watch list)”, Mart 1976’da Church Raporu’na konu olmuş ve “NSA’in teknik imkânlarının, her an ABD halkına karşı bile kullanılabilir ve büyük bir tiranlık kurabilir” ifadesine yer verilmiştir (Kuzu, 2010, s. 244). Alman menşeli Der Spiegel dergisinin Şubat 1989 sayısında yayımlanan “NSA-ABD’nin Büyük Kulağı” başlıklı haberinde de yer aldığı üzere, Kuzey Denizi ile Alpler arasında her kim herhangi bir telefonun ahizesini kaldırırsa NSA’in öbür uçta olduğunu herkesin bilmesi gerekir, anayasal güvence ve iletişim özgürlüğü gibi kavramlar kâğıt üstünde kalır (Kuzu, 2010, s. 247).

Şekil 7. NSA Binası, Fort Meade, Maryland

Kaynak: www.hurriyet.com.tr

ABD’deki Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi (DNI); ABD İstihbarat Topluluğu tarafından yürütülen dış istihbarat konusundaki yasal gizli izleme faaliyetleri ile ilgili doğru, etkin bilgiler sağlayarak, ABD Başkanı’nın doğru şekilde yönlenmesini sağlar ve istihbaratın bütünleşmesine, entegrasyonuna liderlik eder (www.dni.gov). Unutulmamalıdır ki, bilgiyi kontrol eden dünyayı kontrol eder. ABD İstihbarat Topluluğu, Afganistan, Pakistan ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yürütülen askeri operasyonlar için icra makamlarına istihbarat sağlarken, istihbarat üretiminde, insana dayalı istihbarat, sinyal istihbaratının yanı sıra, terörist organizasyonların finans hareketlerini takip edebilmek için ekonomik istihbaratın enstrümanlarından istifade eder (apps.washingtonpost.com).

ABD'nin "Ulusal İstihbarat Programı (National Intelligence Program)" olarak adlandırılan programının 2013 yılı bütçesi 4,9 milyar ABD Doları denizaşırı operasyonlar için olmak üzere toplamda 52,6 milyar ABD Doları'dır. ABD, 2013 yılında Ulusal İstihbarat Programı (NIP)'na 49 milyar, Askeri İstihbarat Programı (MIP)'na 18 milyar ABD Doları olmak üzere tüm istihbari faaliyetlerine toplamda 67 milyar ABD Doları harcamıştır. 1980 yılından bu yana ABD'nin istihbarat harcamaları savunma harcamalarından daha fazladır. ABD, İstihbarat Topluluğu, dış istihbarat ile ilgili olarak yürüttüğü çalışmalar çerçevesinde 2013 yılı itibarıyla en fazla hizmet satın aldığı yabancı dil 2800 kişi ile İspanyolca olurken, bunu 1190 kişi ile Arapça takip etmiştir. Söz konusu veri ABD'nin Ortadoğu Bölgesi'nde yürütülen siyasi ve istihbari çalışmalara verdiği önemin bir göstergesidir (apps.washingtonpost.com). ABD İstihbarat Topluluğu'nun 2013 yılı itibarıyla en fazla harcama yapan beş kurumu arasında; 14.7 milyar ABD Doları ile CIA, 10.8 milyar ABD Doları ile NSA, 10.3 milyar ABD Doları ile Ulusal Keşif Ofisi (NRO), 4.9 milyar ABD Doları ile Coğrafi Mekansal İstihbarat Programı, 4.4 milyar ABD Doları ile Genel Savunma İstihbarat Programı yer almaktadır.

Bütçeden en fazla pay alan kurumlardan; CIA'in görevi toplamak, analiz etmek, değerlendirmek, dış istihbaratı yaymak ve örtülü operasyonlar yönetmek, NSA'in görevi hükümetin bilgi sistemini korumak, istihbari bilgi toplayabilecek dış sinyalleri kesmek, NRO'un görevi, uyduların keşfettiği görüntüleri ve ulusal sinyalleri dizayn, inşa ederek, yönetmek, Coğrafi Mekansal İstihbarat Programı'nın görevi, ulusal güvenlik, Amerikan askeri operasyonları, denizcilik, insani yardım çabalarında kullanılmak üzere, görüntü ve harita temelli istihbarat üretmek ve meydana getirmek, Genel Savunma İstihbarat Programı'nın görevi, yabancı ülkelerin ordularının niyetleri ve kapasiteleri hakkında karar alıcılara ve komuta kademesine değerlendirme çalışmaları sunmak, doküman toplama ve medya yönetimi vasıtasıyla insan ve teknik alanda istihbarat toplamayı yönetmektir (www.washingtonpost.com).

Şekil 8. Ulusal Coğrafi İstihbarat Ajansı (NGA) Springfield, Virginia

Kaynak: www.hurriyet.com.tr

Günümüzde dünyadaki geniş kesimlerce ve terörist organizasyonlarca aktif şekilde kullanılan internette ki sosyal medya, arama motorları ve iletişim sitelerinin hemen hepsi ABD kökenlidir, mesajlaşma ağlarının tamamı da ABD’li tekelindedir. Ayrıca dünyadaki 10 bilgisayardan sekizi Windows işletim sistemi kullanmaktadır (Kuzu, 2010, s. 258). Yeni dijital telefon, kamera ve diğer iletişim araçları, gereçleri, program ve uygulamaları da ABD’nin egemenliğinde olduğu bilinmektedir. ABD dünyayı kendisine bilgisayar, internet ve telefon teknolojisiyle de bağlamıştır. Ortadoğu’daki halk hareketlerinde aktif şekilde kullanılan facebook ve benzeri sosyal paylaşım siteleri hem güvenlik güçleri hem de istihbarat kurumları için önemli bir istihbarat kaynağı haline geldi. 1998 ve 2003 yılları arasında Sırbistan eski Cumhurbaşkanı Slobodan Milošević’e karşı faaliyet gösteren bir gençlik hareketi olan, 2000 yılında S.Milošević’in iktidardan indirilmesinde etkin rol oynayan “Otpor” ile Otpor Gençlik Hareketi liderlerinden Slobodan Djinovic ve Srdja Popovic tarafından 2000 yılında Belgrad’da kurulan kar amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olan “CANVAS”, Freedom House, George Mason Üniversitesi ve Humanity in Action gibi ABD menşeli kuruluşlardan destek almaktadır (www.bbc.com).

Boundless Informant haritasına ait bir ekran görüntüsü, son derece gizli bir NSA ‘küresel ısı haritası’ nı içermektedir. Söz konusu harita, Mart 2013’te küresel bilgisayar ağlarından 97 milyar parça veri toplandığını gözler önüne seriyor. En çok bilgi toplanan

ülke, 14 milyar veri parçasıyla İran olurken, ikinci sırada 13,5 milyar veriyle Pakistan yer aldı. ABD'nin en yakın müttefiklerinden Ürdün, 12,7 milyar veriyle üçüncü sırada yer alırken, Mısır 7,6 milyar veriyle dördüncü, Hindistan ise 6,3 milyar veriyle beşinci sırada yer aldı (www.ntvmsnbc.com). Rakip ülkelerin iletişimlerini tespit edebilmek, rakibinize karşı atmayı tasarladığınız adımı sıfır hata ile gerçekleştirmenizi sağlayan en önemli unsurdur. ABD'de, kriptoloji alanında önemli bir kurum olan NSA (National Security Agency), ABD'nin çıkarlarını gözetmek üzere dijital güvenlik alanında faaliyet göstermektedir ve kuruluşu 1952 yılına dayanır. Dünyada en fazla sayıda matematikçiye iş olanağı tanınmasıyla ünlü NSA, önemli miktarda kriptografik Arge yatırımı yapmaktadır.

ABD'nin Avrupa'daki liderler dâhil birçok telefon abonesini dinlediğinin 2013 yılında ortaya çıkması üzerine Avrupa Parlamentosu Ekim 2013 içerisinde oy çokluğuyla parlamento ABD ve Avrupa devletleri arasında ekonomik bilgi transferini sağlayan SWIFT anlaşmasının askıya alınmasını talep etti (www.dw.de). Almanya Başbakanı Angela Merkel, Ekim 2013 içerisinde gerçekleşen AB liderler zirvesinde; "ABD'nin Avrupalı müttefiklerine yönelik casusluk faaliyetlerinin son bulması gerektiğini" söyledi ve "Vaşington'un yıl sonuna kadar Berlin ve Paris ile casusluğun önüne geçme anlaşması imzalamasını" istedi (www.ft.com). Bu durum istihbaratın dış politik tercihlerin temel belirleyicilerinden olduğunu göstermektedir. ABD Başkanı Barack Obama ise Ocak 2014 içerisinde Alman televizyon kanalı ZDF'den tanınmış gazeteci Claus Kleber'e verdiği mülakatta; "İstihbarat birimlerinin 2014 yılından itibaren başka ülkelerin liderlerinin mahremiyetinin korunmasına ve ülkelerin yasalarına dikkat edeceğini, sadece ulusal güvenliğin tehdit edilmesi durumunda istihbarat toplayacağını, Almanya ve ABD arasındaki ilişkileri tehlikeye atmak istemediğini" belirtmesine rağmen, aynı mülakatta; "ABD'nin istihbarat olanaklarını korumasının, sadece ABD'nin çıkarına değil, Almanya ve müttefiklerinin güvende olması için gerekli olduğu" şeklindeki açıklaması da NSA'nin veri toplamayı ve dinlemeyi bundan sonra da sürdüreceği olarak yorumlanabilir (www.amerikaninsesi.com). Dinleme skandalından sonra Almanya, AB üyesi ülkeler arasında karşılıklı olarak dinlemelerin ve istihbari faaliyetlerin sonlandırılması için çaba sarf ederek, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması hariç diğer konularda AB ülkelerinin birbirini dinlemesine son verilmesini ön gören bir anlaşma metninin ortaya çıkması için çaba sarf ediyor. Anlaşma ile en büyük hedef ise politik ve ticari casusluğun önüne geçebilmek. Bu hedefe ulaşmak için AB

üyesi 28 ülkenin gizli servisleri arasında Ocak 2014 itibarıyla bir çalışma başlatılmış ve büyük oranda fikir birliği sağlanmıştır (www.zaman.com.tr).

Diğer taraftan ABD'nin Irak'ta bulunduğu 2003-2011 yılları arasındaki dönemde bütün istihbarat personeli, teknik ve elektronik istihbarat enstrümanları ile Irak'a havadan ve karadan yerleşen ABD'nin yani CIA'nın mahallinden (yerinden) bilgiler temini ile "Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu"na şekil ve yön vermiştir. ABD'nin Irak'tan çekilmesi sonrası CIA tarafından eğitilen yeni Irak istihbaratının tek başına bırakılmayacağı, 10 yıl daha ABD'nin gözetiminde istihbarat yapılacağı imzalanan ve kısaca SOFA olarak bilinen "Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması" (Status of Forces Agreement) ile karara bağlanmıştır (www.setav.org). 2003-2011 yılları arasında, Irak'ta bundan sonra görev yapacak istihbarat personelinin ABD tarafından yetiştirildiğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Hâlihazırda ABD, 100'den fazla SOFA'ya taraftır; bunların bazıları sonucu hem ikili stratejik ilişkilerin geleceğine hem de Amerikan askerlerinin ise ikili anlaşmalar olup en dikkat çekenleri Almanya, Japonya, Güney Kore, Filipinler, Afganistan ve Irak gibi ülkelerle yapılanlardır. ABD ile Irak arasında yürütülen müzakereler ülkeden çekilmesine ilişkin SFA (Strategic Framework Agreement) ve SOFA olmak üzere iki anlaşma metni ortaya çıkmıştır. Söz konusu metinler, 17/11/2008 tarihinde ABD'nin Irak eski Büyükelçisi R.Crocker ile Irak eski Dışişleri Bakanı H.Zebari arasında imzalanmış, 27/11/2008 tarihinde Irak Parlamentosu'nda onaylanmış, 01/01/2009 itibarıyla da yürürlüğe girmiştir (www.setav.org). SFA-3 ABD ile Irak arasında sosyal haklar, azınlıklar, ekonomik ve ikili ilişkiler, eğitim ve çevre gibi birçok alanda uzun dönemli uluslararası işbirliğini öngören bir çerçeve anlaşmasıdır. SOFA-4 ise genel olarak Irak ile ABD arasındaki güvenlik ilişkilerini ele alan, ABD'nin Irak'tan geri çekilme planını ve çekilme sonrası Irak'taki Amerikan üs ve tesislerinde görev yapmaya devam edecek olan askerlerin statüsünü belirleyen anlaşmadır. Amerikan muharip birliklerinin Irak'tan çekilmesi ABD'nin Irak'ta sadece sivil misyonla bulunacağı anlamına gelmemektedir. ABD, Irak'ta yarattığı bölünmüş parçalı yapı ile yakın tarihe kadar siyasi, ekonomik ve askeri anlamda Körfez'deki gelişmeler üzerinde hep etkili bir ülke olan Irak'ın bölgesel rolünü de zayıflatmıştır. ABD Başkanı B.Obama, 2012 yılı içerisinde Beyaz Saray'da dönemin Irak Başbakanı N.El Maliki ile gerçekleştirdiği görüşmenin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında; "Ortadoğu'daki güçlü varlığımız sürüyor, ABD, müttefiklerimiz, ortaklarımız ve çıkarlarımızın savunmasından asla vazgeçmeyecek, Irak'ta güçlü bir diplomatik varlığımız olacak" ifadelerini kullanarak, diğer ülkelerin Irak'ın

egemenliğine müdahale etmemesi gerektiğini vurgulamıştır (www.radikal.com). Türkiye ise değişen dış politika vizyonu kapsamında Ortadoğu'da kendi iç güvenliğine tehdit olabilecek nitelikte istihbarat toplamaya gayret göstermesinin yanı sıra bölgede lider olma iddiasına paralel olarak bölgenin istikrazlaşmasına yol açabilecek potansiyeli bulunan alanlarda da istihbarat toplamaktadır.

BÖLÜM IV

ORTADOĞU'DA FAALİYET GÖSTEREN BAŞLICA GİZLİ SERVİSLER

4.1. Gizli Servisler

Gizli servisler, savunma ve güvenlik konularında bilgi toplayarak, yeni bilgiler üreterek milli politikaların, konseptlerin, doktrinlerin, stratejilerin ve stratejik planların oluşturulmasına ve uygulanmasına, örgütlü bir şekilde resmi kurumlar, vakıflar, üniversiteler, şirketler ve şahıslarla bağlantılı olarak yardımcı olmaktadır. En önemlisi bu konular hakkında gelecek için öngörü çalışmaları yaparak, yeni bir stratejik düşünmenin temelini oluşturup, beslenmesini sağlayarak bugünden yarına bakabilme, üretilen bilgileri kullanabilme yeteneklerini sürekli şekilde geliştirmektedir.

İstihbaratta işbirliğinin önemi, tehdidi tanımlamada ve tehdide verilecek karşılık için bir etki yaratmada her zaman hayati rol oynamıştır. Düşmanın kim olduğunu bilmediğinizde istihbarat daha zor hal alır (Kuzu, 2009, s. 33). İstihbarat paylaşımı, gizli servisler açısından geleneksel ve yeni aktörlerin potansiyellerinin, niyetlerinin, yeni oluşturdukları tehditlerin, doğru ve eksiksiz değerlendirmelerin yapılabilmesi için gereklidir.

Gizli servisler, ülkelerin kendi aralarındaki işbirliğinden kaynaklı bilgi paylaşımında bulunmanın yanısıra özellikle uluslararası kurum ve kuruluşlarda da bir araya gelmek suretiyle istihbarat paylaşımında bulunmaktadır. İstihbarat paylaşımını ve terörizmin analizini geliştirmek amacıyla NATO bünyesinde “Terörizm Tehdidi İstihbarat Birimi” ile “Ortak İstihbarat, Gözetleme ve Keşif Birimi” faaliyet göstermektedir. Bu birimler, NATO ve üye ülkelerin sivil ve askeri kaynaklarından yararlanarak hazırladığı değerlendirmeleri, NATO konseyi ve karargâhına sunar. Ayrıca, İttifak istihbarat yapılarının da gözden geçirilmesi yönünde planlamalarda bulunur. NATO, sözkonusu birimlerin ürettiği bilgilerden, harekât alanındaki operasyonlarının desteklenmesinde ve olası kriz durumlarında yapacağı planlamalarda, azami oranda istifade etmektedir (www.nato.int).

Avrupa Birliği (AB)'nde ise, AB İstihbarat Analiz Merkezi (EU INTCEN) faaliyet göstermektedir. Söz konusu oluşum üye ülkelerin istihbarat kurumlarından edindiği bilgi ve verilerin analizini yaparak AB karar alıcılarının kullanımına sunmaktadır (eeas.europa.eu). Ancak üye ülkelerin istihbarat kurumlarının yoğun emeklerle canları pahasına elde ettikleri bilgilerin ne kadarını ortak bir oluşuma

aktarabilecekleri konusunda şüpheler de bulunmaktadır. Nitekim DEAŞ tarafından Kasım 2015'te Fransa'nın başkenti Paris'te gerçekleştirilen saldırıların ardından AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'nin; "Paris saldırılarına rağmen AB'nin bazı üyelerinin halen ellerindeki istihbaratı tüm üyelerle paylaşmak istemediği" yönündeki ifadeleri (www.abhaber.com), AB İstihbarat Analiz Merkezi'nin sağlıklı ve etkin bir yapısının olmadığını teyit eder mahiyettedir.

4.1.1. ABD ve CIA (Central Intelligence Agency)

Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), 1947 yılında dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman tarafından imzalanan Ulusal Güvenlik Yasası'yla faaliyetlerine başlamıştır. Bu yasa Birleşik Devletler İstihbarat Cemiyeti'nin başı olarak görev yapan Merkezi İstihbarat Başkanlığı'nı (DCI) da oluşturmuştur. DCI, ABD Başkanı'na ulusal güvenlikle ilgili istihbarat konularında baş danışmanlık yapmakla birlikte CIA'nin başı olarak görev yapar (www.cia.gov). 2004 yılında "İstihbarat Reformu ve Terörü Engelleme Yasası", "Ulusal Güvenlik Yasası"nda değişiklikler yapılarak "Ulusal İstihbarat Başkanlığı" birimi oluşturulmuştur. Ulusal İstihbarat Başkanı, CIA Başkanı'ndan ayrı bir birim olarak DCI'in önceden yapmakla yükümlü olduğu bazı görevleri üstlenmiştir. CIA, ABD'nin üst düzey politika oluşturucularına milli güvenlik istihbaratı sağlamaktan sorumlu bağımsız bir kurumdur.

Şekil 9. CIA Karargâhı, Vaşington DC.

Kaynak: cryptome.org

CIA Başkanı'nın, Ulusal İstihbarat Başkanı'na karşı var olan yükümlülükleri dışında; İnsan ve diğer uygun kaynaklar vasıtasıyla polis, celp, kolluk kuvvetleri gibi görev ve sorumlulukları olmaksızın istihbarat toplamak, Ulusal güvenlik alanında istihbarat toplayıp değerlendirmek ve bu istihbaratı ilgili birimlere iletmek, İnsan kaynakları vasıtasıyla, ABD sınırları dışında ulusal istihbarat toplamak ve bu istihbaratı yönlendirip diğer yetkili Amerikan istihbarat birimleriyle koordine etmek; bu kaynakları istihbaratı toplama yetkisi olan diğer ABD istihbarat birimleriyle işbirliği içerisinde etkili bir biçimde kullanarak ABD'nin karşılaştığı riski en düşük seviyeye indirmek, ABD Başkanı ya da Ulusal Güvenlik Başkanı'nın talimatlarıyla verilen ulusal güvenliği etkileyen istihbaratla ilgili görevleri yerine getirmek, başlıca görevleri arasındadır. Zaman içerisinde küresel çapta meydana gelen hızlı değişimlerle paralel olarak ulusal güvenlik gündeminde de değişimler yaşanmaktadır. CIA yaşanan çağın gereklerine cevap verebilmek amacıyla bazı önlemler geliştirmiştir, bu çerçevede; Silahlanmayı Engelleme (Non-proliferation), Terörle Mücadele, Kontre İstihbarat, Uluslararası Organize Suçlar ve Uyuşturucu Kaçakçılığı, Çevre ve Silah Kontrolü istihbarat masaları gibi çok alanlı konularda görev yapan birimler oluştur, İstihbarat toplayan muhtelif bölümlerle tüm kaynakları içeren analiz raporları arasındaki ilişkiyi güçlendir, İstihbarat Cemiyeti'nin analiz raporları geliştirme çabasında faal bir rol almış ve ulusal güvenliği etkileyen bütün konularda tüm kaynak analizlerden faydalanarak raporlar üretmeye başlamıştır. Ayrıca, teknolojik bilgi toplama, araştırma ve gelişim konularında diğer istihbarat kurumlarıyla ortaklık yaparak, açık kaynaklardan bilgi toplayarak İstihbarat Cemiyeti'nin etkinliğine katkıda bulunmaktadır (www.cia.gov). CIA; İstihbarat Dairesi Başkanlığı, Operasyon Dairesi Başkanlığı, Bilim ve Teknoloji Dairesi Başkanlığı, İdari İşler Dairesi Başkanlığı, olmak üzere dört ana başkanlıktan oluşmaktadır.

Ayrıca, CIA'de kongre ilişkileri yürüten bir birim görev yapmakta olup, sözkonusu birim, kongrede çıkarılan yasaların kurum ve ülkeye pozitif veya negatif katkıları hakkında kongre üyelerine, yetkili organlara görüş belirtebilmektedir. CIA'deki bu birim, çalışmada mukayese edilen diğer gizli servislere göre siyasi karar alıcılara ve ülke siyasetine olan etkisini göstermesi açısından somut bir örnektir (www.cia.gov). CIA'de, 2000'li yıllarda 17000 kişi çalışmaktayken, 2013 yılına geldiğimizde çalışan sayısı 21000'e ulaşmıştır. Ulusal bütçeden, CIA'in insan kaynaklı istihbaratı için 2,3 milyar ABD Doları, güvenlik, lojistik ve dünyadaki diğer misyonların ihtiyaçları için 2,5 milyar ABD Doları, örtülü operasyonlar için ise 2,6

milyar ABD Doları tahsis edilmiştir. Örtülü operasyonlar kaleminden, Pakistan ve Yemen’de yürütülen çalışmaların yanı sıra, Afganistan ve Afrika’da milislere para verilmektedir (articles.washingtonpost.com). Ulusal Güvenlik Arşivi’nin internet sitesinde Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası çerçevesinde yayımlanan belgelerde; “İran’ı Sovyet saldırısına açık bırakmanın ABD’yi TPAJAX operasyonunu planlamak ve uygulamak zorunda bıraktığı, CIA’nın, hemen her aşamasında yerel işbirlikçilerin rol aldığı hükümeti devirme komplosunu uygulamaya koyduğu, operasyonun Musaddık’ı devirmek için propaganda yapmak, Şah Rıza Pehlevi’yi işbirliği yapmaya ikna etmek, milletvekillerine rüşvet vermek, güvenlik güçlerini organize etmek ve gösteriler düzenlemek gibi çeşitli aşamalardan oluştuğu, ilk girişimleri başarısız olan komplocuların, 19/08/1953 tarihindeki ikinci denemelerinde amaçlarına ulaştıkları, özetle Musaddık ve liderliğini yaptığı Ulusal Cephe Partisi hükümetinin devrilmesine yol açan askeri darbenin, ABD dış politikası çerçevesinde CIA emriyle düzenlendiği” hususları yer almaktadır (www.ntvmsnbc.com).

CIA’in Terörle Mücadele Merkezi’nde 2001 yılında 300 kişi çalışırken, çalışan sayısı 2011 yılında 2000 kişi civarına (CIA mevcudunun %10’una tekabül eder) ulaşmıştır (www.washingtonpost.com). İstihbarat servislerinin bütçesi geçmiş yıllar itibarıyla sürekli artan bir eğilim izlemektedir. ABD Kongresi, 2011 yılı sivil ve askeri istihbarat faaliyetleri bütçesini 2010 yılına göre 1,8 milyar ABD dolarlık bir düşüşle 78,6 milyar ABD doları olarak belirledi. Söz konusu meblağın 54,6 milyar ABD doları sivil istihbarat programları, 24 milyar ABD doları ise askeri istihbarat faaliyetleri için harcandı (Weisgerber, 2011). Amerikan istihbarat servislerinin 2012 bütçesi 80 milyar dolar olarak belirlendi (amazingdiscoveries.org). 2. Dünya Savaşı’nın sonunda ABD savunma bütçesinin 83 milyar ABD Doları olduğu dikkate alındığında istihbaratın maddi olarak gördüğü destek daha iyi anlaşılmaktadır.

ABD’de, CIA direktörleri Başkan’ın teklifi ve senatonun onayıyla atanırlar. 2013 yılında CIA’nin direktörlüğüne getirilen 57 yaşındaki John Owen Brennan, İrlandalı bir göçmen ailenin oğludur. 1970’li yıllarda rahip olmayı hayal ederken CIA’nın New York Times’ta yer alan iş ilanı ile ajanlık kariyerine başlıyor. Ortadoğu uzmanı olan, Arapça bilen ve bir dönem CIA’in Suudi Arabistan’daki Ortadoğu Bürosu’nda yöneticilik yapan John Brennan, 2009-2013 yılları arasında Beyaz Saray’ın Terörle Mücadele Başdanışmanı olarak görev yapmıştır. John Brennan’ın CIA Direktörlüğü’ne atanması, ABD Başkanı Obama’nın, Ortadoğu’ya verdiği önemin bir göstergesidir. J.Brennan’ın, “Hayat kurtarmak için bazen maalesef can almak

gerekir” şeklindeki ifadesi ise insan hakları savunucuları tarafından tepkiyle karşılanmıştır (www.dw.de).

4.1.2. İsrail ve MOSSAD (HaMOSSAD leModi'in v'leTafkidim Meyuhadim)

MOSSAD, İstihbarat ve Özel Operasyonlar Kurumu olarak bilinir. Görevi, bilgi toplamak, istihbaratı analiz etmek, İsrail sınırlarının ötesinde özel örtülü operasyonlar yapmaktır. Hukuka saygılı bir şekilde İsrail Devleti'nin güvenliğinin devamını sağlamak ve İsrail Başbakanı ile hükümet tarafından belirlenen ulusal amaçlara katkıda bulunmak için çalışır. En belirgin görevleri; İsrail sınırları dışında istihbarat toplamak, hasım ülkelerin konvansiyonel olmayan silahları geliştirmesi ve elde etmesini önlemek, ülke dışındaki İsrail hedeflerine karşı terörist eylemleri engellemek, özel diplomatik ve diğer örtülü ilişkiler geliştirmek ve sürdürmek, Aliyah Ajansları'nın faaliyetine izin verilmeyen ülkelerdeki Yahudileri, İsrail'e getirmek, stratejik, siyasal ve operasyonel istihbarat üretmek, İsrail sınırlarının dışında özel operasyonlar planlamak ve yürütmektir (www.mossad.gov.il).

İstihbarat dünyasında, ülkelerin müttefikleriyle sık sık beraber çalıştığını ve bunun yapılacak operasyonlar açısından önemli olduğunu ifade eden eski MOSSAD çalışanı Michael Ross, coğrafyasının Türkiye'yi, Avrupa ve Ortadoğu'ya olan sınırlarıyla, bölgesel ulaşım olarak istihbarat kurumları için çok daha stratejik bir pozisyon haline getirdiğini ifade etti. “Özel Görevler ve İstihbarat Kurumu”, orijinal adıyla “ha-MOSSAD le-Modi'in ule-Tafkidim Meyuhadim” olan ve merkezi Tel Aviv'de bulunan MOSSAD, insan kaynaklı istihbarat toplama, örtülü operasyonlar ve karşı terör (kontr-terör) faaliyetleri yürütmekle sorumlu olmasının yanı sıra, geçmişte Suriye, Etiyopya ve İran gibi ülkelerdeki Yahudi mültecileri İsrail'e gizlice getirmekle sorumluydu. Bulunduğu coğrafyadan ötürü, Arap orijinli devletler ve organizasyonlara odaklanmıştır (www.mossad.gov.il).

İsrail kuruluşuyla beraber yeni oluşumlar, yeni hedefler doğrultusunda daha güçlü ve etkin bir gizli servise ihtiyaç duyacaktır. Ana prensip ise, tüm dünyadaki Yahudilerle, İsrail devleti arasında sağlam ilişkinin önemini dikkate alarak, başarılı bir haber alma örgütü olmaktır. Bunun için, düşmanlarının kimlik tespitini açıkça yapmalı, bunlar hakkında, geniş çaplı bilgi sahibi olmalı, müttefik edinmek amacıyla sürekli bir arayışta olmalı, sevilmeyen yeni devletin, dostunu, düşmanını iyi ayırabilmesi, gereklidir (Kuzu, 2010, s. 14). 1951 yılında kurularak, “Merkezi İstihbarat ve Güvenlik

Kurumu'nun yerini alan MOSSAD'a, dönemin İsrail Başbakanı D.Ben Gurion; "Düşmanın işgali altında kurulan devletimiz için istihbarat savunmanın ilk aşamasını oluşturmaktadır, etrafımızda neler olduğunu iyi öğrenip, iyi tanımlamalıyız" şeklinde bir talimat vermiştir.

Şekil 10.MOSSAD Karargâhı, Tel Aviv
Kaynak: markosun.files.wordpress.com

MOSSAD bünyesinde faaliyet gösteren birimlerden;

- Toplama bölümü; en geniş birim olup, dünya genelindeki diplomatik ve gayriresmi ofisleri üzerinden casusluk faaliyetleri yürütmekle sorumludur. Dünya üzerindeki coğrafi bölgelere göre sorumluluk alanları bölümlenmiştir.
- Siyasi Eylem ve İrtibat bölümü; siyasi faaliyetlerin yanı sıra dost ülkelerin gizli servisleri, diplomatik temas bulunmayan ülkeler ile irtibat ve ilişkileri yürütür, Paris gibi büyük çaptaki MOSSAD istasyonlarında, toplama bölümü ile siyasi eylem ve irtibat bölümünün sorumluları ayrılmıştır.
- Özel Operasyonlar Birimi; Metsada olarak da bilinen söz konusu birim, yüksek derecede hassasiyet gerektiren suikast, sabotaj, paramiliter ve psikolojik harp faaliyetlerini yürütür.

- LAP (Psikolojik Harp) Bölümü; psikolojik harp, propaganda ve hile operasyonlarından sorumludur.
- Araştırma bölümü; istihbarat üretir, kullanıcılar için günlük, haftalık özet raporların yanı sıra ABD, Kanada, Avrupa, Latin Amerika, RF, ÇHC, Afrika, Magrip ülkeleri (Fas, Cezayir, Tunus), Libya, Irak, Ürdün, Suriye, Suudi Arabistan, BAE ve İran başta olmak üzere tüm ülkeler hakkında aylık detaylı raporlar hazırlar. Bünyesindeki “nükleer masa” özel silahlar hakkında raporlar yayımlar.
- Teknoloji bölümü; MOSSAD operasyonları için ileri teknoloji ürünleri geliştirmekle sorumludur. Bünyesinde elektronik ve bilgisayar mühendisleri çalışır.

Nazi Savaş suçlusu Adolf Eichmann Arjantin’de, İsrail’in nükleer santrali Dimona ile ilgili bilgileri basına sızdıran Mordecai Vanunu’nun kaçırılması gibi eylemler tüm dünyaya İsrail’e ihanet edenleri nerede olurlarsa olsunlar buluruz ve cezalandırırız mesajıdır (Kuzu, 2010: 20). MOSSAD, kuruluşunun hemen ardından 1956 yılında SBKP birinci sekreteri Nikita Kruşçev’in, SBKP’nin 20. Genel Kurulu’nda Josef Stalin yönetimini suçlayan konuşmasını ele geçirerek ABD’lilere hediye etmiştir (Nakdimon, 2004: 28). Sözkonusu bilgiler o dönemin koşullarında ABD’yi en güçlü rakibini içten yıkabilecek dış politik hamleyi yapması için avantajlı konuma getirmiştir. MOSSAD’ın o dönemki en büyük başarılarından biri ise Fransa Devlet Başkanı De Gaulle’ün, İsrail’e göndermekten imtina ettiği beş roketatar hücum botunu 1969 yılında İsrail’e kaçırmasıdır (Kuzu, 2010, s. 93).

Meir Dagan 2002 yılında MOSSAD’ın başına geldiğinde ülkenin karşı karşıya olduğu en büyük tehlikenin İran olduğuna karar verdi. Tüm Ortadoğu’yu etkisi altına alacak yeni bir soğuk savaşın temelleri böylece başlamış oldu. Dagan, raporları tek tek okuyarak İran’daki azınlık grupların iktidarı sarsmak için nasıl kullanılabileceği üzerine çalışma yapıyordu. MOSSAD, İran üzerindeki uluslararası baskıyı artırmak için 1997-2009 yılları arasında “Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu”nu yöneten Mısırlı M.El Baradey’e baskı yapıyordu. El Baradey ise kurumun bağımsızlığını korumak için direniyordu. MOSSAD sonunda söz konusu politikacının banka hesabına yüklü miktarda para aktarmaya karar verdi. Daha sonra gazetelere bilgi sızdırarak İran’dan rüşvet aldığını söyleyeceklerdi. Ancak o dönemde El Baradey söylemini sertleştirince plan askıya alındı (www.timetürk.com).

Ortadoğu bölgesinde İsrail gibi bir devletin olması da silahlanma yarışında önemli rol oynamaktadır. İsrail devleti, geçmişte olduğu gibi günümüz itibarıyla da bölgede silahlanmanın mihenk taşlarından biri durumundadır (Kocaoğlu, 1995, s. 209). Arap-İsrail çatışmaları, Filistin sorunu, terörist eylemler, Arap devletlerinin tutumları ve batılı devletlerin, özellikle ABD'nin desteği İsrail devletinin silahlanmayı kendisi için bir çıkar yol olarak seçmesine neden olmuştur. Terörist örgütler karşısında konvansiyonel silahların yanı sıra gizli servis ve istihbarat gibi unsurlarını da güçlü tutan İsrail, bölgede güçlü ve kabiliyeti yüksek askeri güce sahiptir (Ruwayha, 1990, s. 417-427). İsrail'in elinde bulunan bu silah gücü, diğer bölge devletlerinin tehdit algılamalarını devamlı tetikte tutmalarına neden olmaktadır. İsrail'i bu duruma İngiltere, Fransa ve Amerika gibi ülkelerin desteği getirmiştir (globalresearch.ca).

Fransa'nın ünlü imparatoru Napolyon Bonapart'ın "İşini iyi yapan bir casus, dört tabur askere bedeldir" şeklindeki sözü MOSSAD tarafından harfiyen benimsenmiştir. İsrail'in 2006 yılında Lübnan'a yönelik giriştiği ve siyasi açıdan uluslararası toplum nezdinde yarattığı prestij kaybı, askeri bakımdan ise büyük yenilgi yaşadığı savaştan çıkardığı dersler de bu durumu doğrulamaktadır (dunyabulteni.net). MOSSAD'ın özellikle Lübnan'da istihbarat yapılanmasına son derece önem verdiği aşikardır. MOSSAD'ın dünyanın her yerinde farklı milletlere ait pasaportlarla ve genelde farklı yöntemleri uygulayarak düzenledikleri suikastlardan korunmak için Hizbullah liderlerinin özellikle Nasrallah'ın sır gibi tutulan ikamet yerleri ve devamlı gizlenmeleri bilinmektedir. Şüphesiz ki tedirginlikleri de boşuna değildir. Geçmişte yaşanan bazı olaylara bakılacak olursa Hizbullah'ın komutanlarından İmed Muğniye'nin, 2008 yılında Suriye'nin başkenti Şam'da bombalı bir saldırıda öldürülmesi ve aynı yıl da Nasrallah'ın zehirlendiği haberleri yayılmaya başlaması endişeleri doğrular niteliktedir. Böylesine tedirginlik yaratacak olaylar elbette bunlarla sınırlı değildir. Özellikle HAMAS lideri Halid Meşal'in zehirlenme olayı İsrail'e karşı hareket eden gruplar için endişe uyandıran suikastlar arasında en önemlisi idi. 1997 yılında MOSSAD mensupları Ürdün'ün başkenti Amman'da HAMAS'ın şimdiki siyasi lideri Halid Meşal'e yönelik zehirli bir iğne ile saldırıda bulunmuş, ancak Meşal'in suikasttan kurtulması üzerine de MOSSAD mensupları Ürdün makamları tarafından tutuklanmıştı.

İsrail'in bulunduğu bölge Avrupa, komşuları da İsveçliler, Norveçliler değildi. Eski bir MOSSAD Şefi'ne göre savaşlar kazanılabilirdi, ancak, biri kaybedilirse, bu herşeyin sonu olurdu. İsrail'in dünyadaki olağanüstü durumundan dolayı MOSSAD çalışanları, CIA ve MI-6 gibi gizli servislerinin çalışanlarının yapamayacakları şeyleri

yapmaya yetkiliydi. İsrail Başbakanının dünyanın her hangi yerinden biriyle yapacağı toplantıda gizliliği sağlamak MOSSAD'ın göreviydi, MOSSAD, aynı zamanda Gölge Dış İlişkiler Bakanlığı'ydı (www.hurriyet.com.tr).

İsrail, istihbarat ve sınır dışı bağlantılar noktasında dünyaca saygınlığı bulunan film stüdyolarından ve yapımcılarından da istifade etmektedir. Hollywood'da başarılı yapımlara imza atan Arnon Milchan 2013 yılı içerisinde İsrail'in Channel 2 TV kanalında katıldığı bir programda, casusluk yaptığını itiraf ederek; “İsrail'in nükleer silah programı için gereksinim duyduğu iddia edilen teknolojileri satın almasına yardımcı olduğunu, her şeyi ülkesi için yaptığını, bundan da gurur duyduğunu, gizli saklı işlerine kimi zaman sinema dünyasının ünlü isimlerinin de bulaştığını” belirtmiştir (www.theguardian.com).

İsrail'in Ortaoğu Bölgesi'nde sınırlarını genişletmesine ve Arap ülkelerine karşı gücünü ispatlamasına vesile olan askeri operasyonların yapılmasında en büyük istihbari bilgileri, 1924 yılında Mısır'da doğan ve 1965 yılında ise Suriye'de asılarak idam edilen MOSSAD mensubu Eli Cohen elde etmiştir. Eli Cohen, Kamal Amin Ta'abet sahte kimliği ile tanıştığı Baas Partili üst düzey yetkililerden Suriye'nin politik, askeri ve ekonomik gelişmeleri hakkında önemli bilgiler elde etmiştir. 1967 yılındaki “Altı Gün Savaşları”nda Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından ele geçirilmesinde, Eli Cohen tarafından sağlanan istihbari bilgilerin büyük katkısı olmuştur (www.elicohen.org). Sekiz milyonluk İsrail'in gizli servisi MOSSAD'ın; İsrail nükleer sırlarını ifşa eden Vanunu'yu İngiltere'de ele geçirmesi, Arjantin'den Nazi subayı Adolf Eichmann'ı İsrail'e kaçırması ve idam etmesi, HAMAS üyesi Kemal Ranaja'nın, yine MOSSAD tarafından düzenlenen bir operasyonla Dubai'de bir otel odasında öldürülmesi, FKÖ'nce içinde İsraili yolcuların olduğu Air France uçağının kaçırılması üzerine Uganda'da Entebbe Havaalanı'nda yaptığı operasyonla bir saat içinde tüm FKÖ mensuplarını etkisiz hale getirmesi, Ortadoğu dışında dünyanın farklı noktalarında, ulusal çıkarların korunmasında dış politika aktörleri arasında ve bürokrasisinde söz sahibi bir gizli servis olduğunun en somut örnekleridir.

İsrail'in MOSSAD istihbarat kurumunda 1988 ile 2001 yılları arasında çalışmış olan Michael Ross, MOSSAD ile MİT kurumları arasındaki ilişkilerin 2000'li yılların başına kadar bu ilişkileri “mükemmel” olarak tanımlayarak; “13 yıllık MOSSAD çalışma hayatının bir kısmında, özel protokol bölümünde, MOSSAD'ın diğer ülkelerin istihbarat kurumları ile ilişkilerini yönettiğini, görev yaptığı dönemde MOSSAD ile MİT arasındaki ilişkilerin çok yakın ve mükemmel olarak tanımlanabileceğini”

belirtmiştir (www.bbc.co.uk). Her ne kadar Mavi Marmara olayının ardından Türkiye ile İsrail arasında diplomatik ve istihbarat paylaşımına dayalı ilişkilerde ciddi zedelenmeler yaşansa da, özellikle Suriye’deki mevcut durum ve Doğu Akdeniz’deki doğalgaz sahalarından elde edilecek doğalgazın, Avrupa’ya güvenli şekilde ulaştırılmasına yönelik ihtiyaçlar, iki ülke arasındaki ilişkilerin onarılmaya açık olduğunun en önemli göstergeleridir.

4.1.3. Türkiye Cumhuriyeti ve MİT

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan önceki dönemde Osmanlı Devleti’nde Enver, Cemal ve Talat Paşalar’ın etkin oldukları İttihat ve Terraki’nin yönetimi ele geçirmesi ile birlikte, Sultan Reşat’ın resmi onayıyla Teşkilat-ı Mahsusa faaliyet göstermeye başlamıştır (Kuzu, 2009, s. 277). Bu teşkilat, bugünkü MİT’in de temellerini oluşturmuştur. Osmanlı’nın son dönemlerinde, siyasi birliğin korunmasını sağlamak, ayrılıkçı hareketleri önlemek ve yabancı ülkelerin Ortadoğu Bölgesi’ndeki istihbarat ve gerilla faaliyetlerine karşı koymak amacıyla kurulan Teşkilat-ı Mahsusa o dönem sadece Sadrazam ve Harbiye Nazırı (Genelkurmay Başkanı)’na bilgi vermekle yükümlüydü. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün, çalışma arkadaşlarıyla 1925 yılında yaptığı sohbetlerde; “Muasır devletlerde olduğu gibi, bizde de modern bir istihbarat teşekkülü kurmak mecburiyetindeyiz” şeklindeki ifadesi, Türkiye Cumhuriyeti’nde istihbaratın kurumsallaşması noktasında ilk ciddi devlet iradesini ortaya koymuştur.

Şekil 11. MİT Karargâhı, Ankara.

Kaynak: www.mit.gov.tr

Millî İstihbarat Teşkilâtı, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğüne, anayasal düzenine, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine ve millî gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dışarıdan gelecek mevcut ve muhtemel tehditler hakkında bilgi toplamak, önlem almak ve gerekli durumlarda ilgili makamları uyarmakla görevli bir gizli servistir. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde de, Genel Siyasi İşler Müsteşar Yardımcılığı'na bağlı olarak Güvenlik ve İstihbarat Genel Müdür Yardımcılığı 1981 yılından bu yana faaliyet göstermektedir (www.mfa.gov.tr).

Devletin millî güvenlik politikasının hazırlanmasıyla ilgili her konuda istihbaratın tek elde toplanabilmesi amacıyla, 22/07/1965 tarihinde TBMM tarafından 644 sayılı kanun kabul edilmiş ve bu kanun ile kuruluşun adı Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) olarak değiştirilmiştir. Kanun ile MİT'in bir Müsteşar tarafından yönetilmesi ve Müsteşar'ın, kanun ile belirlenen görevlerin yerine getirilmesinde sadece Başbakan'a karşı sorumlu olması öngörülmüştür. MİT, yaklaşık 19 yıl süre ile faaliyetlerini 644 sayılı kanun hükümleri doğrultusunda yürütmüş, ancak küresel çapta süratle değişen ve gelişen koşulların ışığında yeni bir yasal düzenlemeye gidilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış, önce 01/11/1983 tarihinde 2937 sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu", ardından 25/04/2014 tarihinde Cumhurbaşkanlığı makamınca onaylanan 6532 sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu" ile son halini almıştır. Milli İstihbarat Teşkilatı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Başbakanca onaylanacak bir yönetmelikte belirtilir. (mit.gov.tr) Bu kanun maddesiyle de, MİT'in sorumluluğu direkt olarak hükümetin başı olan Başbakanca verilmiştir. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı, Milli Güvenlik Kurulunda görüşüldükten sonra Başbakanın inhası ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanır. Dolayısıyla her başbakan, kendisiyle ve hükümetinin iç ve dış güvenliğe yönelik politikalarına uygun niteliklere sahip müsteşarlarla çalışmak ister.

Siyasi, askeri, ekonomik, teknolojik, stratejik, iç ve dış güvenliğe yönelik istihbarat ihtiyacını karşılayan MİT, geçmişte ASALA'ya karşı başta Lübnan, Suriye'nin aralarında yer aldığı Ortadoğu ülkeleri ile Avrupa'nın birçok ülkesinde sınır ötesi operasyonlar yapmıştır. Lübnan'da Ağustos 2013 içerisinde kaçırılan iki THY pilotunun sağ olarak kurtarılması için Türkiye o dönem aktif bir dış politika izlemiştir. Pilotların, Suriye'de kaçırılan İranlı hacılara karşılık kaçırıldığının anlaşılması üzerine MİT'in Dış Operasyonlar Başkanlığı'na bağlı ekip, 16/10/2013 tarihinde Lübnanlı hacıları Suriye'deki muhaliflerin elinden alarak kara yoluyla Türkiye'ye getirmiştir

(www.haberler.com). MİT'in Dış Operasyonlar Başkanlığı'na bağlı sekiz kişilik bir tim, ayrıca Kasım 2013'te de Suriye'de kaçırılan Milliyet muhabiri Bünyamin Aygün'ü, 05/01/2014 tarihinde Türkiye, Suriye sınırından 20 kilometre içeri geçerek teslim almıştır (www.cnnturk.com). Benzer çalışmalar uzun süre DEAŞ tarafından alıkonulan Musul Konsoloslugu'ndaki çalışanların sağ olarak kurtarılmasında da başarılı şekilde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu gelişmeler, MİT'in, başta yakın çevre olmak üzere dünyanın farklı noktalarında operasyonlar gerçekleştirmeyi sürdürebileceği, Türkiye'nin de, ABD ve İsrail gibi, dış politik tercihlerin uygulanmasında gizli servisinden de istifade edeceğini göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerin istihbaratta teknik imkanlardan azami derecede istifade etmeleri, MİT'in de bu yöndeki potansiyeli aktif şekilde kullanma ve harekete geçirme çalışmalarını hızlandırmıştır. Sinyal İstihbarat Başkanlığı, eski adıyla "Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) Komutanlığı"nın 2012 yılında MİT'e devri ile kurulmuş olan ve sinyal istihbaratı (SIGINT) yapan birimdir. Türkiye'nin en yüksek kapasiteli istihbarat ve dinleme üssü olarak bilinen Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı (GESKOM), 01/01/2012 tarihinde "GES Komutanlığı'nın Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı'na Devrine Ait Protokol" ile MİTGES Başkanlığı olarak MİT Müsteşarlığı'na bağlandı. Daha sonra ismi 15/05/2012 tarihinden itibaren "Sinyal İstihbarat Başkanlığı (SİB)" olarak değiştirilmiştir (www.mit.gov.tr). MİT böylece iletişimin takibinde, Ortadoğu Bölgesi'nde rekabet halinde olduğu diğer ülke gizli servislerinin sahip olduğu imkanlara biraz geçte olsa kavuşmuştur.

Dünya üzerinde tek bir etnik yapıdan oluşan bir devletin çok zor olduğu gerçeğine karşın, Türkiye'nin etnik sorunlarının büyütülmesi ve devamlı gündemde kalışı, ülkenin coğrafi konumunun merkeziliği ile dünya siyasetinde etkili olan toplumlardan, kültürel bakımdan farklı oluşuyla yakından ilgilidir. Terörün etkili bir enstrüman olarak, ülkelere karşı kullanılabilme gerçeğini de görmek gerekir. Örneğin Rus Çarı I. Petro döneminden beri sıcak denizlere inme arzusu taşıyan Rusya, aynı politikayı SSCB döneminde de sürdürmüştür. Söz konusu arzuyu, Batı İttifakı içinde yer alarak engellemiş olan Türkiye'yi, soğuk savaş yöntemleriyle tasfiye etmek isteyen SSCB, ilk olarak Kürtçülük hareketlerini desteklemiş ve bu hareketlerin bir ideolojik temele de dayandırılması gerektiğini görmüştü (Celil, 1992, 38). Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinin ardından ABD ve müttefiklerinin Irak'a saldırması, bölge dengelerinde önemli değişikliklere yol açtı. Böylece Kuzey Irak kavramı, uluslararası siyasetin gündemine girmiş oldu. Çünkü Saddam Hüseyin'den Irak Kürtlerini korumak amacıyla,

Irak'ın kuzeyinde 36. paralel ile Türkiye sınırı arasında Irak güçlerinin girmesi yasak olan bir "De Facto Alan" ilan edilmişti. Aynı alan 1991 yılında Amerikan, İngiliz ve Fransız birliklerinden oluşturulan ve Çekiç Güç adı verilen bir kuvvetin kontrolüne verildi. Türkiye'de konumlandırılmış bu kuvvetin alan kontrolü, 2003 yılına kadar sürdü ve Çekiç Güç, 01/03/2003 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırıldı. Yaklaşık 12 yıl boyunca, Irak'ın kontrol dışı kalan bu alanına PKK iyice yerleşti ve kurumsallaştı. Çekiç Güç döneminde, Türkiye ile menfaat çatışması olan ülkelerin istihbarat ve askeri unsurları, lojistik, eğitim ve plânlama bakımından PKK'yı organize ettiler. Suriye Halep ve Şam'da, Lübnan Bekaa Vadisi'nde, İran Urumiye Gölü'nün güneybatısında, Yunanistan ise Lavrion kampında PKK üyelerinin silahlı eğitim almasına müsaade etti. Türkiye'de yaşayanların ne düşündüğüne bile bakılmaksızın, başta Fransa olmak üzere, birçok Avrupa devleti Kürtleri ezilen bir millet, PKK'yı da onun temsilcisi olarak görmek istedi. Aynı süreçte terör yandaşlarının yanı sıra işsiz Kürtler de terörden mağdur oldukları gerekçesiyle Avrupa ülkelerine sığındılar. Bu ülkelerde, Türkiye'den göç edenlerden haraç toplayan PKK kontrolündeki çeteler oluşmuştur. Böylece Avrupa kaynaklarına dayalı olarak, malî açıdan güçlenen PKK, daha sonra bu ülkelerde asayiş bozukluğu ve uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşması gibi bazı olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Türkiye'nin Irak ve Suriye sınırları ana petrol rezervlerinin coğrafi dağılımına göre çizilmiş olduğundan, yeni sınırlar etnik, sosyal, iktisadî ve siyasal sorunlar doğurmuştur. Bu sorunlar, Türkiye'nin içinde bulunduğu olumsuz şartlar nedeniyle çözümlenememiş ve derinleşmiştir. Bilhassa 1983 yılında başlayan bir Kürt isyanı, ülke dışından desteklendiği için öncekilerine göre çok daha organize şekilde sürmekte ve Türkiye'nin insan varlığını ve ekonomik gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorundan Türkiye'deki her aile belli ölçüde etkilenmiştir. PKK terörü aynı zamanda uluslararası boyutları olan bir soruna da dönüşmüş durumdadır. Belirtilen etnik temelli problemin çözülebilmesi için çok yönlü çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Bununla birlikte, çözüm konusunda inisiyatif alabilecek olan siyasal elitlerin, belli aralıklarla meydana gelen askeri veya dış müdahaleler sonucu tasfiye edilmesi, soruna akılcı, uzun vadeli çözümler üretilmesini engellemiş ve her seferinde silahlı çözüm yolları benimsenmiştir. O halde Türkiye'nin bu soruna daha çok siyasi çözümler aramak gibi bir realiteyle karşı karşıya olduğu açıktır. Bölgesinde büyük ve güçlü bir devlet olan Türkiye, bugün PKK örgütünü ortadan kaldırma yeteneğine sahiptir. Önemli olan, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde başta olmak üzere bölgede yaşayan Kürt orijinli vatandaşları

küstürmeden, ülkelerine olan güvenlerini, yaşadığı topraklara olan sadakatlerini muhafaza edecek şekilde sorunları diyalog yoluyla çözmektir. PKK terör örgütünün 1983-2010 yılları arasında gerçekleştirdiği silahlı eylemlerde; toplam insan kaybı yaklaşık 45.000 kişidir (bianet.org). Aynı süreçteki toplam ekonomik kayıp ise 300 milyar ABD Dolarını aşmıştır. Ekonomik kayıp, 1000 istihdam kapasiteli 1000 fabrikaya eşittir. Çatışma ortamının toplum içerisinde yarattığı ayrışma, bağların zayıflaması, korku, panik ve özgüvensizlik ise bedeli hesaplanamayacak bir olgudur. Fırat ve Dicle nehirleri konusunda Türkiye, Suriye ve Irak arasındaki anlaşmazlıklarda önem taşımakta ve özellikle Suriye'nin GAP karşısında PKK terör örgütünü desteklemesiyle önemini ortaya koymaktadır. (www.hidropolitikakademi.org).

Mevcut terör sorunun bitirilmesi amacıyla olayın tarafları arasında yer alan PKK terör örgütü ile devlet arasında 2010 yılında gayri resmi olarak bazı temaslar başlatılmıştır. Ancak görüşmelerde masanın bir tarafında yer alan MİT görevlilerinin ve siyasi otoritenin bazı odaklarca hukuki açıdan zor durumda bırakılmaya çalışılması üzerine 2014 yılında TBMM'de kabul edilen ve kamuoyunda "MİT Yasası" olarak bilinen yasal düzenlemeler ile istihbarat hizmetlerinde Ortadoğu'daki önemli aktörlerle rekabette elini güçlendirecek değişiklikler yapılmıştır. Değişiklikler arasında en önemlisi MİT'e yerli ve yabancı her türlü kurum ve kuruluş, tüm örgüt veya oluşumlar ve kişilerle doğrudan ilişki kurabilme olanağı sağlanmasıdır. Bu sayede ağırlıklı olarak Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uzun yıllardır devam eden PKK terörünün sonlanması, örgütün silahsızlanması, bölgenin normalleşmesi için İmralı Cezaevi'nde hükümlü durumda bulunan ve örgüt tarafından lider olarak kabul gören Abdullah Öcalan ile MİT Yetkilileri arasında yürütülen görüşmeler yasal bir zemine oturtulmuştur. Ayrıca diğer bir değişiklikle gelişmiş ülkelerde olduğu gibi istihbarat kurumlarının meclis otoritesine dolayısıyla kamuoyuna, devlet güvenliğini ilgilendirebilecek çok gizli hususlar dışında kalan konularda şeffaf şekilde hesap verme mekanizmasının oluşmasına olanak sağlanarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesinde grupları bulunan partilerden toplam 17 üyenin görev alacağı "Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu" kurulmuştur (www.resmigazete.gov.tr). Yapılan değişiklikler, başlangıçta, iç dinamikleri etkileyebilecek, olağanüstü yetkiler gibi gözükse de ABD ve İsrail'in gizli servislerinin Ortadoğu Bölgesi başta olmak üzere, dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleştirdikleri hatta hükümet değiştirmeye kadar gidebilen örtülü operasyonlara karşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğünün korunabilmesi, genellikle dış uzantılı iç tehditlerin bertaraf edilebilmesi, proaktif dış politika

anlayışının yardımcı ancak vazgeçilmez unsuru olan istihbarat faaliyetlerinin sağlıklı, özgüven içerisinde yürütülebilmesi için kapsamlı bir yasal değişiklik yapılması daha sağlıklı bir çözüm olmuştur.

Özellikle Türkiye’de istihbari gelişmelerin aylık MGK Toplantıları dışında daha kısa periyotlarda paydaşlarca ele alınması, istihbaratın ortak bir havuzda toplanmasına yönelik tasarımlar çerçevesinde, Emniyet Müdürlüğü, Jandarma ve MİT’in elindeki bilgilerin MİT’in Ankara’daki ana karargâhında faaliyet gösterecek ortak havuzda toplamasını öngören “Müşterek İstihbarat Koordinasyon Merkezi (MİKM)” Eylül 2013 itibarıyla çalışmalarına başlamıştır. Bu çerçevede paydaşlarca üretilen ham istihbaratın ortak havuzda toplanmasının ardından MİT Müsteşarı başkanlığındaki “Müşterek İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK)” son değerlendirmeyi yapmak suretiyle karar alıcıların dış ve iç politikada etkin, doğru kararlar almasını sağlamaktadır (www.mit.gov.tr).

Genellikle Türkiye’de etki, tepki süreçleri veya şartların dayatmasından dolayı doğan ihtiyaçlar çerçevesinde değişiklik yapılması en temel alışkanlıklardan olsa da, ABD, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerin yaptığı gibi 50-100 yıllık projeksiyonlarla şartlar dayatmadan şartları belirleyen güçlü bir devlet anlayışıyla tüm kurumların çalışma esaslarının dizayn edilmesi de ilerleyen süreçte izlenecek metotlardan biri olabilir. Ayrıca, yapılan ve değişecek koşullarla birlikte ileride de yapılmaya devam edecek yasal düzenlemeler ile MİT’in, ABD’deki NSA örneğinde görüldüğü gibi 2030 yılına dair projeksiyon ve tahminler sunabilen (globaltrends2030.files.wordpress.com) bir istihbarat kurumu haline getirilmesi en isabetli hareket tarzı olacaktır.

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. Sonuç

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 23/04/1921 tarihinde Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'ne verdiği bir demeçte; “Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple millî bağımsızlık bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menfaatleri gerektirdiği takdirde insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet gereğinden olan dostluk ve siyaset münasebetlerini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan vazgeçinceye kadar amansız düşmanıyım.” beyanında bulunmuştur (www.tbmm.gov.tr). Bu ifaden de anlaşılacağı üzere, bağımsızlık, bağımsız hareket edebilme, tüm liderlerin en büyük arzusu ve idealidir.

ABD'nin Soğuk Savaş döneminden bu yana Ortadoğu ülkeleri ile süregelen ve artarak devam eden yüksek hacimli ekonomik ilişkileri, ezeli rakipleri RF ve ÇHC ile enerji havzaları ve gelişen ekonomiler üzerinde söz sahibi olma üzerine devam eden mücadeleleri dikkate alındığında, bu mücadelenin sadece ellerinde çantalarla diplomatik temsilcilikler, ekonomi bakanlıklarını, kuruluşlarını dolaşan resmi devlet yetkilileri ile kazanılamayacağı, kazanılsa bile diğer rakiplerinin ataklarına karşı sürekli diri kalabilecek, oyunlara karşı oyunlarla cevap verebilecek bilgi akışını etkin, doğu ve sürekli kılabilecek istihbarat teşkilatlarına da ihtiyaç duyulduğu unutulmamalıdır. 11 Eylül saldırılarının şokuyla uygulamaya sokulan terörizmle mücadele önlemleri ABD'nin yumuşak güç açısından en önemli avantajı olan gelişmiş demokrasisini ve imajını gölgeledi. ABD, ulusallaştıkça küresel gücü azaldı. ABD'nin Irak'a müdahalesi, ABD ve müttefiklerinin hiç istemediği şekilde İran'ın bu ülke ve bölge üzerindeki etkisini arttırdı, bir Şii hilalinin oluşmasına neden oldu. Irak'taki hareket döneminde ABD ve İngiliz askerlerinin bazı eylemleri (cami bombalamak, Iraklı mahkûmlara yapılan işkence ve cinsel taciz görüntüleri vs.) İslam dünyasında büyük tepkilere neden oldu. Hepsinden önemlisi, tüm dünyaya yayılmış olan 800'ün üzerinde askeri üs, ABD liderliğinin en önemli ayağı olan yoğun askeri gücün, ABD'nin savunma harcamalarının kendisinden sonra gelen G-20 içerisinde yer alan ülkelerinin toplam savunma harcamalarından daha büyük oluşu, dünya liderliği konusunda ABD'nin diğer bir önemli ayağı olan ekonomik gücünün azalmasına ve büyük cari açık oranlarına

ulaşmasına neden oldu. Büyük askeri gücün yol açtığı ekonomik sorunlar ilerleyen süreçte askeri gücünün azalmasına neden olabilir. ABD'nin 2002 yılında ilan edilen savunma stratejisinde, başat güç konumunun zayıflamasına çare olarak büyük çaplı yeni askeri müdahaleler yerine, ABD'nin kendisine rakip olabilecek ülkeleri zayıflatmaya yönelik reelpolitığe dayalı bir güçler dengesi politikası uygulaması öneriliyor (www.defense.gov). ABD'nin dış politika alanındaki cazibesi ise son yıllarda geçmişte Soğuk Savaş döneminde izlediği politikadan farklı olarak bu konuda Körfez ülkeleri için hala bir istisnadır, bu cazibe ise ABD'nin, halk hareketlerine ve demokrasiye sahip çıkmasından ve alıcısı daha fazla olan rejim modelinden gelmektedir. Dünya liderliğine soyunacak bir ülkenin kuşkusuz yumuşak güç açısından da önemli unsurlarının olması, dünya kamuoyu açısından cazip bir hale gelmesi gerekmektedir. ABD'nin Ortadoğu'daki saldırgan politikalarına ve müttefiklerini yaralayan yaklaşımlarına paralel olarak Türkiye'de de son yıllarda ABD karşıtlığını arttıran unsurlar arasında, Ortadoğu ve Kürt politikası özelinde de iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlıklar yer almaktadır. ABD, Ortadoğu bölgesinde en güvenilir partneri olarak Türkiye'nin bölgesel bir güce dönüşmesine destek oluyor gözükmekte, Suriye ve Irak'taki faaliyetlerinin yanı sıra nükleer enerji çalışmaları yapan İran'a yönelik tehdit algılaması nedeniyle Türkiye'ye giderek daha yakın durmaktadır. ABD'nin Avrasya'da daha fazla söz sahibi olmak adına Türk Cumhuriyetleri'ne yönelmesi de, Türkiye ve Rusya ile daha yakın ve dostane ilişkiler kurması sonucunu doğurabilir. Ortadoğu gibi zorlu, sorunlu, karışık ve büyük güçlerin oyun sahası olan bir bölgede siyaset yapmak zordur. Diplomasi ustalık, bilgi, birikim, deneyim gerektirir. İslam ve Arap dünyası türdeş değildir ve çeşitlilik gösterir. Bu durum da olacakları önceden kestirmeyi güçleştirmektedir. Arap ülkelerinin çoğunda kurumlaşma zayıf, demokratik siyasal kültür ise yok denebilecek düzeydedir. Otoriter yapılar egemendir. Din, mezhep, etnik köken, aşiret ilişkileri ön planda yer almaktadır. Yurttaş kimliği, sınıf kimliği güçlü değildir. Ekonomik altyapı, sanayi altyapısı zayıftır. Hem yoksulluk hem de gelir dağılımı eşitsizliği dikkat çekici boyutlardadır. Siyasal yapı özellikle ABD'den gelen dış etkilere açıktır. O nedenle Arap ülkelerini tahlil ederken dikkatli olmak, batı kökenli kavramlar, kurumlar ve süreçlerle olguları açıklamaktan ve sorunlara bu perspektiften teşhis konulmasından uzak durarak, kendi tarihsel, siyasal, toplumsal, kültürel gerçeklerini dikkate almak zorunludur. Ayrıca; sanayi devriminin, aydınlanmanın, kadın ve erkek eşitliğinin, laikliğin, çoğulculuğun, hukukun üstünlüğünün, özgürlüğün,

katılımcılığın, şeffaf yönetimin olmadığı toplumlarda demokrasinin kolayca hayata geçemeyeceğini akıldan çıkarmamak gerekir.

Güvenlik ve istihbarat ilişkisi değişen ve gelişen dünya konjonktürü ile beraber uluslararası arenada yeni aktör, yöntem ve vasıtalar kazanmıştır. “Demokrasi”, “Çağdaşlaşma” ve “Kalkınma” gibi modeller örtüsü altında; Finansal Yapılar, NGO (Hükümet Dışı Kuruluş), Vakıf, Enstitü, Araştırma Merkezi, Çok Uluslu Şirket gibi oluşumlar aracılığıyla, hedef ülkedeki kurumlar ve kitlelerle doğrudan ilişkiye geçilmesi, toplum ile iktidar arasında bir ağ örülmesi hedeflenmektedir. Ülkelerin iç düzenlerinde toplumla devlet arasına giren bir örgütlenme sağlayarak, devlet egemenliğine paralel bir egemenlik kurulmaktadır. Bu çerçevede sadece askeri güce dayalı güvenlik odaklı politikalarla değil, günümüz de ülkeler gizli servisleri üzerinden başta rekabet halinde olduğu ülkeler hakkında askeri, siyasi, ekonomi alanında istihbarat toplamak üzere sivil toplum kuruluşları, uluslararası konferans ve sempozyumlardan azami oranda istifade ettiği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye bu kapsamda bölgesel ve gerekirse küresel ölçekte faaliyet gösterebilecek NGO’lar oluşturarak, mevcutları ise güçlendirerek, söz konusu kuruluşların mensuplarına etkin bir eğitim vermek suretiyle minimum riskle maksimum bilgiye ulaşmayı hedefleyebilir. Bu sayede gerek yakın gerekse uzak coğrafyasında etki sahasını genişleterek, ilişkili bulunduğu ülkelerin kendisine ve üçüncü ülkelere yönelik politikalarını da etkileme şansına sahip olabilecektir. Türkiye, konumlandığı bölgenin etnik çeşitliliği, komşularının da bölgesel aktör olma arayışları göz önünde bulundurduğunda, ülke içerisinde yaşadığı sorunlarda ülke dışı uzantıların payı olabileceği gerçeğini de asla göz ardı etmemelidir. Bundan dolayıdır ki Türkiye’nin güvenliği, ülke sınırları içerisinde değil, sınırları dışında başlar. Bu durum ABD ve İsrail’in de ülkelerinin güvenliğine yönelik sınırları dışında aldıkları önlem ve müdahalelerle benzerlik göstermektedir. Sınırları dışındaki güvenlik ise ancak sınırları dışında kurgulanıp kendisine yönelebilecek tehditleri, bölgesel aktörlerin kendisine yönelik muhtemel tasarrufları, yaklaşımları hızlı, etkin ve doğru bir şekilde öğrenebilmesi, akabinde aynı hız ve etkinlikte harekete geçebilmesi ile mümkündür. Bilgi güçtür, bilgiye erişim nokatasında hız, doğruluk ve etkin bir analiz şüphesizki devletlerin rakiplerine karşı pozisyonlarını belirleyen unsurların başında gelir. Bilgiye erişim ise çağın gerektirdiği farklı enstrüman, yol, yöntem ve metodları sorunsuz şekilde kullanabilme imkân ve kabiliyetine sahip etkin bir istihbarat yapılanması ile mümkün olabilmektedir. Bu kapsamda Çinli stratejist General Sun Tzu’nun dediği gibi;

“Başkasını ve kendini bilersen sen, yüz kere savaşsan da tehlikeye düşmezsin; başkasını bilmeyip, kendini bilersen bir kazanır bir kaybedersin; ne kendini ne de başkasını bilersen, girdiğin her savaşta tehlikeydesin demektir” (classics.mit.edu).

KAYNAKÇA

- Akad, M. T. (2011). *Modern savaşın temel kavramları*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Akbaş, Z. (2011). *ABD ve Büyük Ortadoğu ilişkileri özel sayısı*.
http://www.historystudies.net/makaleler/44851272_1-zafer%20akba%c5%9f.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 28.10.2014
- Akutay, S.S. ve Ateş D. (2013). Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının hukuki çerçevesi. *gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17, 109-142.
- Alexander, D. (2008). *The Building-A Biography of the Pentagon*. Minneapolis: Zenith Press.
- Altunışık, M.B. (2009). The middle east in the aftermath of september 11 Attacks. *Foreign Policy*, 35, 452-454.
- Aybet. G. (1992). *Turkey in New Geostrategic Environment*. RUSI and Brassey's Defence Year Book. London: Brassey's.
- Aydın, M. (2004). *Uluslararası Yaklaşımlarda Teori ve Analiz*.
<http://www.uiportal.net/Dokuman/Uluslararası-iliskilerde-yaklaşım-teori-analiz.pdf>. Erişim Tarihi: 15.04.2015
- Aydınlı, E. (2003). Küreselleşme ve güvenlik: teorik yaklaşımlar. *Avrasya Dosyası*, 2, 36-50.
- Bağcı, H. (2006). Büyük Ortadoğu projesi ve Türkiye: AK Parti'nin perspektifi. *Akademik Ortadoğu*, 1, 21-37.
- Bal, İ. (2006). *Alacakaranlıkta terörle mücadele ve komplo teorileri*. Ankara: USAK Yayınları.
- Balcı, A. ve Kardaş, T. (2012). The changing dynamics of Turkey's relations with israel: an analysis of securitization. *Insight Turkey*, 2, 99-120.
- Barger, D.G. (2005). *Toward a revolution in Intelligence Affairs*.
http://www.rand.org/pubs/technical_reports/TR242.html. Erişim Tarihi: 12.11.2014
- Berkowitz B.D. ve Goodman A.E. (1989). *Strategic intelligence for American national security*. New Jersey: Princeton University Press.
- Bilgiç, V.K. (2005). *Yönetim ve güvenlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Blum W. (2003). *Haydut devlet (2. Baskı)*. İstanbul: Yeni Hayat Kütüphanesi.
- Buzan, B., Jones, C., Little, R. (1993). *The Logic of Anarchy: Neorealism to structural realism*. New York: Columbia University Press.

- Caspit, B. (2015). İsrail'in korkusu: Pers imparatorluğu'nun dönüşü. *Al Monitor*.
<http://www.al-monitor.com/pulse/tr/contents/articles/originals/2015/09/israel-fear-persian-empire-iran-shiite-hezbollah-axis-nuke.html>. Erişim Tarihi: 15.10.2015
- Celil, C. (1992). *XIX. Yüzyıl osmanlı imparatorluğunda kürtler*. Ankara: Özge Yayınevi.
- Cochet, Y. (2007). *Petrol kıyametine doğru*. Paris: Le Monde.
- Çeçen, A. (1999). *Atatürk ve Avrasya*. İstanbul: Cumhuriyet Kitap Kulübü.
- Dağı, İ.D. (1998). Küreselleşme, İnsan Hakları ve Türkiye. *Yeni Türkiye*, 19, 497-502.
- Dağı, İ.D. (1999). Demokratikleşmenin ön şartı: Küreselleşme. *Yeni Türkiye*, 29, 269-271.
- Daly, J. (2014). Trade can be Ice-Breaker in Turkish-Israeli relations. *Turkey Analyst*, 23. <http://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/78-trade-can-be-an-ice-breaker-in-turkish-israeli-relations.html>. Erişim Tarihi: 07.10.2015
- Davis, J. (2002). Sherman Kent and the profession of intelligence analysis. <https://www.cia.gov/library/kent-center-occasional-papers/vol1no5.htm>. Erişim Tarihi: 17/01/2015.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik-Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2002). *Ortadoğu üzerine notlar*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Deveci, C. (2012). Bir suikastın hatırlattığı sır: İsrail-Kuzey Irak ilişkileri. <http://www.erusam.com/makale.php?id=83>. Erişim Tarihi: 11.10.2015
- Diamond, J.W. (2009). The shadow government and ist meddling, questionable history. <http://www.webtoday.com/diamond14.html>. Erişim Tarihi: 16.08.2015
- Dilek, M.S. (2010). Ankara üniversitesi Türk İnkılâp tarihi enstitüsü. *Atatürk Yolu Dergisi*, 46, 295-332.
- Diñer, O.B. ve Kutlay, M. (2012). Türkiye'nin Ortadoğu'daki güç kapasitesi mümkünün sınırları. USAK 12-03. <http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/oKz1DPdBykjNGR01qGFTne1794rkdZ.pdf>. Erişim Tarihi: 25.08.2015
- Diriöz, A.O. (2013). Erken seçime giden İsrail'deki siyasi görünüm ve son dakika

- sürprizleri. *Ortadoğu Analiz*, 49, 30-39.
- Dougherty, J. E. ve Pfaltzgraff, Jr. R. L. (1990). *Contending theories of international relations*. United Kingdom: Harper Collins Publishers.
- Dujmovic, N. (2005). Building an "Intelligence Literature" Fifty Years of Studies in Intelligence. https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol49no4/studies49_04.pdf. Erişim Tarihi: 26.05.2015
- Dursun, D. (2008). *Küreselleşme ve dell teorisi*. <http://www.yenisafak.com/yazarlar/davutdursun/kuresellesme-ve-dell-teorisi8230-12814>. Erişim Tarihi: 18.02.2015
- Erdin, M. (1991). *Hizbullah ve Hamas*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Erendil, M. (1992). *Çağdaş Ortadoğu olayları*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Erhan, Ç. (2002). *Soğuk savaş sonrası ABD'nin güvenlik algılamaları, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*. (Refet Yinanç, Hakan Taşdemir der.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erkmen, S. (2005). 1990'lardan günümüze türkiye-israil stratejik işbirliği. *Uluslararası İlişkiler* 7, 157-185.
- Eslen, N. (2004, Mart 25). Türkiye'ye kilit ülke rolü. *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=110779>. Erişim Tarihi: 21.01.2014
- Evcioğlu, K. (2007). *Büyük Ortadoğu projesi*. İzmir: Umay Yayınları.
- Ford, H.P. (1980). A Tribute to Sherman Kent. <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/sherman-kent-and-the-board-of-national-estimates-collected-essays/1tribute.html>. Erişim tarihi: 15/03/2014
- Friedman, G. (2004). *America's secret War: Inside the hidden Worldwide Struggle Between America and Its Enemies*. New York: Random House.
- Goodhart, M. (2001). Democracy, globalization, and the problem of the state. *Polity*, 4, 527-546. <http://www.pitt.edu/~goodhart/Democracy,%20Globalization,%20and%20the%20Problem%20of%20the%20State.pdf>. Erişim Tarihi: 24.07.2015
- Goswami, N. (2013). Power shifts in east Asia: Balance of power vs. Liberal Institutionalism. *Perceptions*, 1, 3-31.
- Gözen, R. (2000). *Amerikan Kışkırcısında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası*. Ankara: Liberte Yayınları.

- Green, C. D. (2000). A Theory of human motivation. A. H. Maslow.
<http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>. Erişim Tarihi: 20.01.2015
- Habermans, J. (2002). *Küreselleşme ve milli devletlerin akıbeti*. M. Beyaztaş (Çev.)(s. 20-22). İstanbul: Bakış Yayınları. (Orijinal Çalışma 2000 yılında yayınlandı)
- Hatuqa, D. (2014). Palestinians Form consensus government. *Al Jazeera*.
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/06/palestinians-set-swear-unity-government-20146281348223961.html>. Erişim Tarihi: 13.10.2015
- <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/259006--hizbullah-yoneticisi-hasan-el-lakkise-suikast>. Erişim Tarihi: 09.12.2014.
- <http://www.abhaber.com/ab-yuksektemsilcisi-mogherini-zoruma-gidiyorabnin-bazi-uyeleri-halen-ellerindeki-istihbarati-tum-uyelerle-paylasmak-istemiyor/>.
 Erişim Tarihi: 07.12.2015.
- <http://www.amerikaninsesi.com/content/dinleme-skandali-abd-avrupa-iliskilerini-nasil-etkiler/1781761.htm> l. Erişim Tarihi: 11.09.2014.
- http://www.bbc.co.uk/turkce/ekonomi/2013/08/130808_kibris_israil_yunanistan.shtml.
 Erişim Tarihi: 14.05.2015
- http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/05/130514_ft_turkiye_irak.shtml. Erişim Tarihi: 05.01.2015.
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131024_ilhantanir_mossad_cia. Erişim Tarihi: 14.04.2015
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141201_otpor_marovic_gezi. Erişim Tarihi: 17.08.2015
- <http://www.cbsnews.com/news/obama-unveils-new-defense-strategy/>. Erişim Tarihi: 22.07.2015
- http://www.cfr.org/world/big-saudi-arms-sale-good-idea/p23019#expert_roundup_author_7513. Erişim Tarihi: 24.06.2015
- <http://www.cia.gov/about-cia>. Erişim Tarihi: 17.08.2015.
- <https://www.cia.gov/about-cia/todays-cia>. Erişim Tarihi: 17.08.2015.
- <http://www.cnnturk.com/turkiye/suriyede-kacirilan-gazeteci-bunyamin-aygun-turkiyeye-getirildi>. Erişim Tarihi: 30.05.2015
- <http://www.debate.org/debates/Preemptive-Strikes/1/> Erişim Tarihi: 22.05.2015
- http://www.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf. Erişim Tarihi: 05.04.2015

- <http://www.dni.gov/index.php>. Erişim Tarihi: 17.03.2015
- <http://www.dw.com/tr/ciae-s%C4%B1ra-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1-ba%C5%9Fkan/a-16509430>. Erişim Tarihi: 11.03.2015
- <http://www.dw.de/us-abused-spirit-of-swift-agreement-parliamentarian-says/a-17179607> Erişim Tarihi: 21.11.2014.
- <http://www.elicohen.org>. Erişim Tarihi: 09.12.2014
- http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_EUAS_2012.pdf. Erişim Tarihi: 15.08.2014
- <http://www.fas.org/irp/agency/doj/fisa>. Erişim Tarihi: 29.04.2015.
- <http://www.fas.org/irp/offdocs/eo/eo-12949.htm>. Erişim Tarihi: 11.08.2015.
- http://file.setav.org/Files/Pdf/20121221123959_israil-siyasetini-anlama-kilavuzu-web.pdf. Erişim Tarihi: 10.12.2015
- <http://www.france24.com/en/20100218-international-press-review-james-creedon-robert-fisk-dubai-pinot-noir-fake-plonk-kate-burley-joe-biden-sarkozy-haiti>]. Erişim Tarihi: 12.12.2014.
- <http://www.ft.com/cms/s/0/e2492a3a-3d7a-11e3-9928-00144feab7de.html#axzz2kZVwbUut>. Erişim Tarihi: 12.06.2014.
- <http://www.genbilim.com/haberler/orta-dodu-su-sorunu-ve-turkiye>. Erişim Tarihi: 10.01.2015.
- <http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/23/uk-expel-israeli-diplomat-passport>. Erişim Tarihi: 20.04.2015
- <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israeli-mossad-agents-posed-as-cia-spies-to-recruit-terrorists-to-fight-against-iran-1.407224>. Erişim Tarihi: 19.02.2015.
- <http://www.haberler.com/9-lubnanli-rehineyi-mit-kurtardi-5197441-haberi/>. Erişim Tarihi: 07.07.2014
- <http://www.hidropolitikakademi.org/tr/turkiyenin-sinir-asan-sularla-ilgili-sorunlari.html>. Erişim Tarihi: 12.08.2015
- <http://www.hurriyet.com.tr/mossad-ajanlarinin-tuyler-urpetic-i-tiraf-lari-15461932>. Erişim Tarihi: 05.12.2014
- <http://www.iraqwatch.org>. Erişim Tarihi: 27.03.2015
- <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/folke.html>. Erişim tarihi: 15.07.2015
- http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/teskilat_semasi_12_04.pdf. Erişim Tarihi:

21.09.2015

http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/sorumlulukvevizyon-2014.pdf. Erişim

Tarihi: 17.02.2015.

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa>. Erişim Tarihi:

18.12.2014

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>. Erişim Tarihi:

24.07.2015

<http://www.milatgazetesi.com/selahaddin-eyyubi-nereli/45379/#.VigwvH7hDIU>.

Erişim Tarihi: 20.05.2015

<http://www.mit.gov.tr/t-sib.html>. Erişim Tarihi: 09.10.2014

<http://www.mit.gov.tr/2937.pdf>. Erişim Tarihi: 17.06.2015

<http://www.mit.gov.tr/teskilat.html>. Erişim Tarihi: 17.06.2015

<https://www.mossad.gov.il/eng/about/Pages/default.aspx>. Erişim Tarihi: 08.07.2014

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_111830.htm. Erişim Tarihi: 05.12.2015

<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art1.html>. Erişim Tarihi:

05.12.2015

<http://www.ned.org/about/board/meet-our-president/archived-presentations-and-articles/threats-to-freedom-of-expression>. Erişim Tarihi: 15.12.2014

<http://www.ntv.com.tr/dunya/arafat-zehirlendi-iddiasi,XcR44YBkfyw0ZfVnmjIA>. Erişim Tarihi: 06.05.2015

Erişim Tarihi: 06.05.2015

http://www.ntv.com.tr/dunya/ciaden-60-yil-sonra-darbe-itirafi,3pPubZVEhEeoPq13z_eW_Q#storyContinued. Erişim Tarihi: 12.06.2015

Erişim Tarihi: 12.06.2015

<http://www.ntv.com.tr/turkiye/bir-ayda-97-milyar-veri-parcasi-toplandi,komiaaOv0EW3DkyyWTvbCg>. Erişim Tarihi: 17.02.2015

Erişim Tarihi: 17.02.2015

[http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012213_ORTADOGU'DA%20ISTIHBARAT%20\(1\).pdf](http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012213_ORTADOGU'DA%20ISTIHBARAT%20(1).pdf). Erişim Tarihi: 22.05.2015

Erişim Tarihi: 22.05.2015

<http://www.theguardian.com/world/2013/nov/26/arnon-milchan-israeli-spy-past>.

Erişim Tarihi: 27.05.2015

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&CategoryID=81&ArticleID=1072326> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 13.08.2014.

Erişim Tarihi: 13.08.2014.

<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/oral-calislar/hamas-lideri-mesali-de-zehirlemislerdi-1203909/>. Erişim Tarihi: 23.08.2015

Erişim Tarihi: 23.08.2015

<http://www.resmigazete.gov.tr/Eskiler/2014/11/20141122-1.htm>. Erişim Tarihi:

25.05.2015

- <http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=90031>. Erişim Tarihi: 15.02.2014
- [http://www.setav.org/public/indir.aspx?yol=%2fups%2fdosya%2f101387.pdf&baslik=The+Strategic+Framework+Agreement+\(SFA\)](http://www.setav.org/public/indir.aspx?yol=%2fups%2fdosya%2f101387.pdf&baslik=The+Strategic+Framework+Agreement+(SFA)). Erişim Tarihi: 10.02.2015.
- [http://www.setav.org/public/indir.aspx?yol=%2fups%2fdosya%2f101386.pdf&baslik=The+Security+Agreement+\(SOFA\)](http://www.setav.org/public/indir.aspx?yol=%2fups%2fdosya%2f101386.pdf&baslik=The+Security+Agreement+(SOFA)). Erişim Tarihi: 10.02.2015.
- <http://www.shabak.gov.il/english/about/pages/theisastatute.aspx>. Erişim Tarihi: 18.03.2015
- <http://www.sipri.org/yearbook/2012/files/SIPRIYB12Summary.pdf>. Erişim Tarihi: 22.03.2015
- http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database. Erişim Tarihi: 19.02.2015
- https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/milli_egemenlik.htm. Erişim Tarihi: 21.01.2015
- <http://www.tika.gov.tr>. Erişim Tarihi: 15.05.2015
- <http://www.timeturk.com/tr/2013/04/20/mossad-ajanlarinin-suikastleri.html>. Erişim Tarihi: 28.01.2015
- <http://www.tuicakademi.org/index.php/temel-kavramlar/4568-haydut-devlet>. Erişim Tarihi: 18.03.2015
- <http://www.tusam.net>. Erişim Tarihi: 15.07.2014.
- <http://www.911truth.org/former-accused-iraqi-agent-susan-lindauer-secret-charges-and-the-patriot-act-in-action>. Erişim Tarihi: 17.02.2015
- <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik.../turkiyenin.../pdf>. Erişim Tarihi: 14.02.2015.
- <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2014/02/05/7413/turkiyenin-ortadogudaki-diplomatik-kapasitesinin-sinirlari-uzerine-bir-degerlendirme>. Erişim Tarihi: 08.06.2015
- http://www.zaman.com.tr/dunya_ab-uyeleri-arasinda-telekulak-pazarligi_2193778.html Erişim Tarihi: 11.11.2014.
- <http://abcnews.go.com/Politics/license-kill-intelligence-chief-us-american-terrorist/story?id=9740491>. Erişim Tarihi: 16.02.2015.
- <http://apps.washingtonpost.com/g/page/national/inside-the-2013-us-intelligence-black-budget/420/#document/p13/a117303>. Erişim Tarihi: 04.10.2015
- <http://arsiv.ntv.com.tr/news/211331.asp>. Erişim Tarihi: 12.08.2015

- http://articles.washingtonpost.com/2013-08-29/world/41594816_1_spy-agency-national-security-agency-budget. Erişim Tarihi: 21.09.2015.
- <http://blog.cytalk.com/2012/01/us-to-cut-almost-100000-troops/us-military-personnel-around-the-world/>. Erişim Tarihi: 08.04.2015
- <http://classics.mit.edu/Tzu/artwar.html>. Erişim Tarihi: 19.04.2015
- http://dunyabulteni.net/author_article_print.php?id=10053. Erişim Tarihi: 21.11.2014
- http://eeas.europa.eu/factsheets/docs/20150206_factsheet_eu_intcen_en.pdf. Erişim Tarihi: 08.12.2015
- http://eeas.europa.eu/statements-eeas/docs/iran_agreement/iran_joint-comprehensive-plan-of-action_en.pdf. Erişim Tarihi: 07.10.2015
- <http://enerjienstitusu.com/2014/01/01/kuzey-irak-turkiye-uzerinden-dunya-piyasalarina-agir-ham-petrol-ihracatini-baslatti/>. Erişim Tarihi: 21.01.2015
- <http://file.setav.org/Files/Pdf/cekilme-sonrasi-irakta-duzen-arayisi.pdf>. Erişim Tarihi: 16.02.2014.
- <http://fpc.state.gov/documents/organization/50259.pdf>. Erişim Tarihi: 11.06.2015
- <http://globalresearch.ca/articles/STE203A.html>. Erişim Tarihi: 19.04.2015
- <http://globaltrends2030.files.wordpress.com/2012/11/global-trends-2030-november2012.pdf>. Erişim Tarihi: 18.10.2015.
- <http://pdf.amazingdiscoveries.org/References/RB/275%20PDFs/House-passes-defense-bill-slide-137.pdf>. Erişim Tarihi: 15.07.2015
- <https://pentagontours.osd.mil/facts-construction.jsp>. Erişim Tarihi: 11.01.2015
- <http://politikaakademisi.org/korfez-ulkelerinin-silah-alimlari-artiyor/>. Erişim Tarihi: 12.052015
- <http://sptnkne.ws/VD7>. Erişim Tarihi: 15.10.2015.
- Hinnebusch, R. (2003). *The International Politics Of The Middle East*. Manchester: Manchester University Press.
- Huntington, S. (1997). *Medeniyetler çatışması*. Murat Yılmaz (der.). Ankara: Vadi Yayınları.
- İsrail lobisi ve ABD dış politikası.
http://www.ozetkitap.com/images2/the_israel_lobby.pdf. Erişim Tarihi: 17.12.2014
- İsrail'in Gözü GAP'ta. <http://strateji.8k.com/israilkurdistan.htm>. Erişim Tarihi: 28.07.2015

- İsrail'in Nükleer Silahları, 2014. <http://thebulletin.org/2014/november/israeli-nuclear-weapons-20147799>. Erişim Tarihi: 25.09.2015
- Kasım, K.ve Bakan Z. A. (2004). *Uluslararası güvenlik sorunları*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Kemp, G. and Harkavy, R.E. (1997). *Strategic geography*. Vaşington DC: The Brookings Institute.
- Kent, S. (2003). *Stratejik istihbarat*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Kıbrıs-Yunanistan-İsrail Enerji Anlaşması. (2013). BBC Türkçe http://www.bbc.com/turkce/ekonomi/2013/08/130808_kibris_israil_yunanistan.shtml. Erişim Tarihi: 30.06.2014
- Kocaoğlu, M. (1995). *Uluslararası İlişkiler Işığında Ortadoğu*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Kongar, E. (1999). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köni, H. (2001). *Genel sistem kuramı ve uluslararası siyasetteki yeri*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Köseli, M. (2011). *İstihbarat*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Krauthammer, C. (1990). Council on Foreign Relations, *1, America and the World 1990/91 (1990/1991)*, 23-33. <http://users.metu.edu.tr/utuba/Krauthammer.pdf>. Erişim Tarihi: 24.04.2015
- Kuzu, A. (2009). *MİT, MOSSAD, CIA, GLADIO, Dünyanın En Büyük İstihbarat Servisleri*. İstanbul: Kariyer İletişim Yayıncılık.
- Kuzu, A. (2010). *Dünyanın en büyük istihbarat örgütü CIA*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık İletişim
- Lieber, K.A. ve Alexander, G. (2005). Waiting for balancing. *International Security*, *1*, 109-139.
- Machiavelli, N. (1952). *The Prince*. (s. 36-42). London: Oxford University Press.
- Mc Dowell, D. (2009). *Strategic intelligence: A handbook for practitioners, managers and users*. Maryland: Scarecrow Press.
- Mearsheimer, J. J. (2003). The tragedy of great power politics. (s. 19-22). New York: Norton Publishing House.
- Milani, M. (2013). Why Tehran won't abandon Assad (ism). *The Washington Quarterly*, *4*, 79-93.
- Morgenthau, H. (1973). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Alfred Knoph.

- Munck, R. (2002). Globalization and democracy: A New ‘Great transformation’?. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 581, 10-21. <http://www.compilerpress.ca/Competitiveness/Anno/Anno%20Munck%20Globalization%20&%20Democracy%20AAPPS%202002.htm>. Erişim Tarihi: 25.06.2015
- Noland, M., Pack, H. (2007). *The Arab economies in a changing world*. Vaşington D.C.: Peterson Institute for International Economics.
- Norton, A.R. (2007). The role of Hezbollah in lebanese domestic politics. *The International Spectator*, 4, 475-491.
- NYE, J.S. (1992). “What new world order?” *Foreign Affairs*, 88. <https://www.foreignaffairs.com/articles/1992-03-01/what-new-world-order>. Erişim Tarihi: 16.07.2015
- O’Connor P. (2010). The Dubai assassination and the war on terror. <http://www.wsws.org/articles/2010/mar2010/pers-m02.shtml>. Erişim Tarihi: 15.06.2015
- Oğuzlu, T. (2010). The Changing dynamics of Turkey-Israel relations: A structural realist account. *Mediterranean Politics*, 2, 273-288.
- Öngör, S. (1964). *Ortadoğu (Siyasi ve İktisadi Coğrafya)*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Özdağ, Ü. (2013). *İstihbarat teorisi*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Özkan, T. (2004). *CIA kürtleri, Kürt devletinin gizli tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Pirinççi, F. (2010). *Silahlanma ve savaş: Ortadoğu’daki silahlanma girişimlerinin bölgesel ve küresel güvenliğe etkisi (soğuk savaş dönemi)*. Bursa: Dora Yayınları.
- Rudra, N. (2005). Globalization and the strengthening of democracy in the developing world. *American Journal of Political Science*, 4, 704- 730.
- Ruwayha, W.A. (1990). *Terrorism and Hostage-Taking in The Middle East*. Bristol: Bristol Books.
- Sander, O. (2002). *Siyasi Tarih: 1918–1994*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Sherwood, H. (2014). Hamas and Iran rebuild ties three years after falling out over Syria. *The Guardian*. <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/09/hamasiran-rebuild-ties-falling-out-syria>. Erişim Tarihi: 18.08.2015
- Stavris, G. (2014). The new energy triangle of Cyprus-Greece-Israel: Casting a net for Turkey?. *Turkish Policy Quarterly*, 2, 87-102.

- Şanlı, U. (2012). Ekonomi ajanları İsrail'e milyarlarca dolar kazandırdı.
<http://www.gazetevatan.com/ufuk-sanli-476665-yazar-yazisi-ekonomi-ajanlari-israil-e-milyarlarca--kazandirdi/>. Erişim Tarihi: 06.06.2015
- Şen, Y.F. (2004). *Globalleşme sürecinde milliyetçilik trendleri ve ulus devlet*. Ankara: Yargı Yayıncılık.
- Tanır, İ. (2013, Ekim). CIA ve MOSSAD ajanlarının gözünden Hakan Fidan tartışması.
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131024_ilhantanir_mossad_cia. Erişim Tarihi: 10.03.2015
- Taşkın, H. (2005). *İstihbarat raporlarında İsrail'in GAP senaryosu*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Taşlı, Ö. (1986). *Ortadoğu'ya süper güçlerin etkileri*. İstanbul: Fikir Yayınları.
- The National Security Strategy of The USA 2002.
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf>. Erişim Tarihi: 10/03/2014.
- Turan, Ö. (2003). *Medeniyetlerin çatıştığı nokta ortadoğu*. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2011). <http://tdkterim.gov.tr/bts>. Erişim Tarihi: 05.05.2015.
 Türkiye-İsrail İlişkileri. (2011).
<http://www.sde.org.tr/userfiles/file/TURKIYE%20ISRAIL%20ILISKILERI.pdf>.
 Erişim Tarihi: 14.04.2015
- Valantin, J.M. (2006). *Küresel stratejinin üç aktörü: Hollywood, Pentagon ve Vaşington*. (Ö.F. Turan, Çev.). İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Waltz, K.N. (2001). *Man, the state and War: A theoretical analysis*. New York: Columbia University Press.
- Watson Institute International And Public Affairs. (2015, Nisan). Savaşın maliyetleri.
<http://watson.brown.edu/costsofwar/papers/summary>. Erişim Tarihi: 23.05.2015
- Weisgerber, M. (2011). Slight Drop in U.S. Funding for Intel Programs.
<http://www.defensenews.com/story.php?i=8084917&c=AME&s=TOP>. Erişim Tarihi: 19.05.2015
- Yahudi Hastanesi 50 Yıldır Tahran'ın Bir Parçası. (2014).
<http://www.sabah.com.tr/newyorktimes/2014/02/16/yahudi-hastanesi-50-yildir-tahranin-bir-parcasi>. Erişim Tarihi: 17.05.2015
- Yanardağ, M. (2004). *Yeni muhafazakarlar (Neo-Cons)*. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Yavi, E. (2006). *Kürdistan Ütopyası*. İzmir: Yazıcı Yayınevi.
- Yazıcıoğlu, Y. (2004). *Kuşatılan Türkiye*. İstanbul: Algı Yayınları.

- Yıldız, Y.G. (2004). *Oyun içinde oyun-büyük ortadoğu*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2005). *Ulusal güvenlik ve istihbarat*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, S. (2009). Ortadoğu dönüşürken İsrail Filistin çatışması ve Türkiye. *Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi*. <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2009/01/14/2502/orta-dogu-donusurken-israil-filistin-catismasi-ve-turkiye>. Erişim Tarihi: 16.06.2015
- Yorulmaz, M. (2014). “Değişen” uluslararası güvenlik algılamaları bağlamında Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde “değişmeyen” güvenlik paradoksu. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 1*, 103-135.
http://www.infolla.com/dosyalar/articleextension/635669542115106690_07-murat-yorulmaz.pdf. Erişim Tarihi: 15.02.2015

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Mehmet Mert ÖCAL

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul/1980

E-Posta Adresi : mehmetmrtocal@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

Lisans Eğitimi: Bilgi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İngilizce İşletme Bölümü (1997-2002)

Lise: Özel Yıldız Lisesi (1994-1997)

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurum: Koç Allianz (2002-2005), T.C Başbakanlık (2005-)

Pozisyon: Memur